

FAMILIA

REVISTA LUNARA
DE CULTURA

BCU Cluj - Central University Library Cluj

638

Biblioteca Universitara "Regele Ferdinand I."
din CLUJ.
Nr. 1070 1936
EXEMPLAR LEGAL

Sibiu
II, 158

DIRECTOR
M. G. SAMARINEANU

P 105

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FAMILIA

DIRECTOR: M. G. SAMARINEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SERIA III. ANUL II.

1.

MARTIE 1935.

INSTITUT DE ARTE GRAFICE A. SONNENFELD SOC. AN. — ORADEA

S U M A R U L

MARTIE — No. 1.

DARIU POP — <i>O istorie concentrată a Ardealului</i>	pag.	3
NEAGU RĂDULESCU — <i>Football pe maidanul Falcă-Prajită (schiță)</i>	«	9
ELENA FARAGO — <i>Gânduri pentru Coca (poezie)</i>	«	14
TIBERIU MOȘOIU — <i>Neculai Milescu Spătarul</i>	«	15
FLORICA MUMUIANU — <i>Lume (poezie)</i>	«	24
PAN M. VIZIRESCU — <i>Febra (schiță)</i>	«	25
PETRE DAMASCHIN — <i>Am îngânat cântec de plug (poezie)</i>	«	34
ALEXANDRU OLTEANU — <i>Ungaria și reformele</i>	«	35
NICOLAE MOȚICA — <i>Plăsmuire (poezie)</i>	«	46
COCA FARAGO — <i>Manole și Ana</i>	«	47
CONSTANTINESCU-DELABAIA — <i>Morărița din vecini (poezie Adalbert v. Chamisso)</i>	«	64
PETRE PETRINCA — <i>Definițiunile noțiunii de minoritate</i>	«	68
IONEL ȘUGAR — <i>Doliu (poezie)</i>	«	73

SCRIITORI ȘI CĂRȚI:

OCTAV ȘULUȚIU — N. Davidescu: »Helada«; Tudor Vianu: »Ion Barbu«; Henriette Yvonne Stahl: »Steaua robilor«; G. M. Vlădescu: »Moartea fratelui meu«; V. Ciocâlțeu: »Poezii«; E. Lovinescu: »Odiseia lui Homer«; Sera Furpa: »Prima aventură«; M. D. Ralea: »Valori«; Al. Busuioceanu: »Les tableaux du Greco dans la collection royale de Roumanie« pag. 75

NOTE:

IDEI - OAMENI - FAPTE: »Luna Bucureștilor« de M. G. Samarineanu - »Traduceri din literatura română« de Alexandru Olteanu - »Se duc proverbele« de Vasile Cotigă - »Al. Dima« de Octav Șuluțiu - »Trei conferințe« de T. Neș pag. 97

REVISTA REVISTELOR « 102

O ISTORIE CONCENTRATA A ARDEALULUI

de DARIU POP

289131

■ n anul 1871, Ianuarie 8 zile, țârcovnicul Poduțiu Gaboru din Dăneștii Fișculașului (Satu Mare), fiind vreme de iarnă și lucru puțin în gospodărie, a copiat, desigur de pe alt manuscris din 1861, „Istoria Română” scrisă de cineva, pe care urmează să-l identifice istoricii noștri.

Această lucrare, a unui anonim deocamdată, este cel mai grăitor document al vremii și cred că fac bine atunci când o supun tuturor spre a se vedea cât entusiasm și câtă mândrie națională exista atunci printre Românii ardeleni. Cărturarii de pe atunci au copiat lucrarea aceasta din mână în mână și cred că, dacă s'ar face cercetări serioase, asemenea manuscrite s'ar găsi pe întreg teritoriul Ardealului.

Lucrarea aceasta ar merita să fie revăzută, completată și tipărită cu slove groase, citețe și răspândită în toate casele sătenilor cărturari de pe întregul cuprins al Ardealului, pentru că e scrisă de cineva cu multă minte și cu multă inimă și, desigur, oricare sătean care ar citi-o s'ar întări mult în mândria lui de român și în iubirea sa de țară.

Manuscrisul original se află în colecția mea. Este scris frumos, aproape caligrafic și cu majusculele desemnate cu mare atențiune.

* * *

Noi suntem Români. Românii se trag din Italia, dela Romanii cei vechi cari au domnit odată toată lumea. Părintele tuturor Romanilor este Romul, dela care se trage numele de Roman. Romul s'a născut din Rea Silvia și din zeul bătaiei, Martie. Romul e jumătate zeu, jumătate om, va să zică, semizeu. Așa dar, Romanii, fiind născuți din Romul, sunt fii de semizeu. Cum să nu fie dară Romanii făloși, când ei se trag chiar din viță zeiască.

Pe unde locuiesc astăzi Romanii, a locuit odată un popor sălbatic, care se numea Daci. Traian, împăratul Romanilor, s'a necăjit tare pe acest popor, că tot năvălia în țările Romanilor și le prăda, de aceea a pornit cu oastea asupra lui și așa l-a bătut, încât mai toți au pierit, iară cari au mai scăpat au luat lumea în cap de frica Romanilor. Așa țara a rămas deșartă de locuitori.

Traian, îndată după bătaie, a adus mulțime de Romani din Italia pe cari i-a așezat să locuiască țara cu totul deșartă. Aceasta s'a întâmplat în anul 105 după Cristos. Romanii aduși au cultivat pământul care mai nainte era sălbatic și o parte mare acoperită de păduri. Au ridicat cetăți strălucite, precum Ulpia Traiana, ale cărei ruini, dărâmturi, se mai văd și astăzi în țara Hațegului, la satul Grădiște și Apulum, ale cărui urme se mai văd între Alba Iulia (Bălgărad) și partoși (?) și altele mai multe. Au tras drumuri pe cari le-au pardosit tot cu piatră cioplită.

Românii au trăit câțva timp fericiți pe acest pământ. Ei, fiind oameni blânzi și drepti, nu năvăliau asupra nimănui ca să despoaie și să omoare, dară, când năvăliau alții asupra lor, erau toți o inimă și un suflet și se apărau. Ei așa se iubiau unul pe altul, precum trebuie să se iubească adevărații frați și fiii unei bune și dulci mame. Așadară și noi trebuie să fim tot una și să ne iubim unul pe altul până la mormânt, după exemplul acelor străbuni cari, în puterea concordiei lor, au cucerit lumea toată.

Fericirea Românilor aci pe acest pământ a ținut până pe la 200 după Cristos; dela timpul acesta încolo începură a năvăli asupra lor barbarii (popoare sălbaticе), câtă frunză și iarbă. Acești barbari, pe unde ajungeau, tăiau, aprindeau și răpiau tot. Ostașii, cari erau așezați aici ca să apere țara, n'au mai putut sta cu barbarii. Din această cauză împăratul Aurelian, la anul 274, a ridicat toată ostășimea și a trecut-o peste Dunăre. Cu aceștia împreună au trecut și pușinii locuitori cari erau mai săraci și n'aveau moșii și mulțimea locuitorilor a rămas nemișcată.

Locuitorii rămași, văzându-se cutropiți de toate părțile, de barbari, s'au dat pearul (?). Barbarii nu cereau dela ei decât bucate, ca să poată trăi. Românii, strămoșii noștri, le dedeau tot ce cereau. Dintre toți barbarii, cari au trecut ca valurile mari peste străbunii noștri, cei mai înfiorători au fost Hunii.

Se spune că acești Huni atât erau de sălbatici cât nu știau nici vorbi și, corpul fiind îmbrăcat în piei, semăna mai mult animal decât om. Trăiau cu rădăcini și carne crudă ca lupii. Acești Huni

au venit din Asia și sunt strămoșii ungarilor și locuiesc cu noi, în țara noastră.

Strămoșii noștri au avut de suferit multe dela aceste popoare sălbatice; suferințele lor ținură vre-o 540 de ani, adecă de la 274—814. În acest an (814) fură stârpiți cei din urmă barbari (Avari) și străbunii deveniră liberi.

Câți barbari se perindară, aprinzând, tăind și despoind pe străbunii noștri și ei, toți, au apus, fără de a mai lăsa vre-o urmă iară Români există până astăzi, pentrucă așa piere orice popor fără de patrie și așa scapă ei de toate furiile sorței, națiunea care-și știe iubi pământul, patria sa, cu atâta inimă ca Români. Aceștia au scăpat așadară printre toate popoarele barbare, curați, ca și aurul prin foc. Ei sunt tot acei Români, cari au venit din Italia. Ei n'au lăsat nimica din cele ce au adus dela Roma, cetatea, doamna lumii de odinioară, de unde sămânța noastră și-a luat al său început. Ei au rămas tot aceiași fii ai lui Romul, tot același popor, născut din semizeu.

Românii din Dacia inferioară, sau aceia care-s astăzi sub împăratul austriac, dela 814 rămânând liberi, formară trei state, guvernate de principii naționali, al Transilvaniei, Banatului și Bihorului.

La anul 889 năvălesc Ungurii, un popor, pe atunci sălbatic, ce se trăgea din Asia. Români din Transilvania, pierzându-și pe domnul lor, Gelu, în bătaie, primesc pe Unguri, ca pe niște frați, să trăiască laolaltă, în pace și dreptate față unul cu altul. Români aleg și ei de domn pe domnul Ungurilor (Tuhutum).

Celelalte state române și-au ținut mai îndelung independența (neatârănarea) lor națională, dară Ungurii, în urmă, le-au supus pe acelea prin apucături felurite. Așa, apoi Români, cari se află astăzi în imperiul austriac, au căzut sub Unguri.

Geiza II., la anul 1141, a adus din Flandria și din alte părți ale țării nemțești coloni nemți în Ardeliu și i-a așezat în pășunile Romanilor, cam pe unde astăzi e Sibiul, Nocricul și Cincul Mare. Acești coloni sunt Sașii de azi.

Pe la 1245 era în Făgăraș căpitan Radu Negru care tot odată era și vodă al Transilvaniei. El, ne mai putând suferi apucăturile Sașilor, a lăsat Făgărașul și, în acest an, a trecut în țara românească și s'a așezat la Câmpulung; asemenea trece din Marmășia în Moldova, cam pe la 1352 și Dragoș ne mai putând suferi necuviințele Ungurilor. El s'a așezat la Suceava.

Regii ungurești, fără nici un drept, au început a dona la dom-

nii care făceau câte o bravură (vitejie), prin bătaii, ținuturi întregi, dimpreună cu locuitorii. Așa României, locuitorii cei vechi ai țării, au venit în mâinile Ungurilor și, încetul cu încetul, au căzut în iobăgie amară.

României erau tare apăsăți. Așa, aducându-și ei aminte de libertatea lor cea veche, știind că ei sunt adevărații erezi (moșteni) ai țării, s'au răscolat la 1437 asupra domnilor asupritori. Ungurii, văzând aceasta, și-au pus în minte ca să stângă cu totul pe Români de pa fața pământului. Așa Ungurii, ca să-și poată împlini cugetul lor, în anul 1437, în 17 Septembrie, la Capolna, s'au jurat cu Sașii ca, toți la olaltă, să apese și să stângă pe Români cu totul.

De aici încolo s'a început starea cea tristă a Românilor cari deveniră a fi despoiați de toate drepturile. Intre alte multe nedreptăți câte se făceau Românilor era și aceea că nu le era iertat să învețe, nici să fie ceva dregători, ma nici chiar să se îmbrace după voia lor.

României, ne mai putând nici într'o formă să mai sufere atâtea nedreptăți strigătoare la cer, atâtea tiranii și fapte neomenoase, s'au răscolat iarăși asupra subjugătorilor. Această răscoală s'a întâmplat în 1784 sub Horia, dară României, neavând arme și nefiind deprinși la luptă, au fost învinși.

Prin aceasta mai întărâtând ura asupra, ni se făcu încercarea a ni se răpi până și limba cea dulce ce o vorbim și să ne impună limba străină. Inșă străbunii noștri se opuseră cu toată tăria. Ei au vrut mai bine să moară, decât să-și piardă limba, decât să nu mai fie Români.

Așa, României, văzând că străinii vreau să le răpească limba, vreau să-i stângă de pe fața pământului, se adunară la Blașiu, pe Câmpul Libertății. Aceasta a fost în 15 Mai 1848. Aici s'au declarat României că ei nu mai vor să fie iobagi odată cu capul și că limba lor numai morți vor mai da. Pentru aceasta s'au și luptat apoi și și-au vărsat sângele și au ieșit învingători.

Căci Românul știe încă a se bate
Și nu voiește viața fără libertate...

Așa României au scăpat de sub iobăgia ungurească și ei astăzi sunt oameni liberi, înaintează și așteaptă un viitor.

Viitor de aur țara noastră are
Și prevăd prin timpuri a ei înălțare
Inșă mai nainte trebuie să știm
Pentru ea cu toți martiri să murim...

Așa au pățit Românii care se află astăzi sub împărăția austriacă. Dară, afară de aceștia, mai sunt și alți Români.

Așa. Românii care au trecut sub Aurelian, la 274 după Cristos, peste Dunăre, mai târziu s'au împreunat cu alt popor și au făcut un remn tare, numit remnul româno-bulgar. Acest remn a fost potînte și a sustat câteva sute de ani până când l-au răsturnat Turcii. Românii aceștia se numesc Macedo-Români și sunt astăzi vre-o două milioane

Românii din Principatele Unite (țara românească și Moldova), dupăce, pe la începutul sutei a 9-a de la Cristos au încetat năvălirile barbarilor, au rămas și ei liberi și s'au înălțat sub domni naționali. Acești Români s'au luptat cu eroism nespus sute de ani. Din sânul lor au ieșit mulți domni eroi, precum un Mircea, Ștefan cel Mare, Mihai Eroul și alți mulți.

Românii din aceste țări, deși puțini, dară au făcut să tremure Turcii de tăria lor. Au bătut de moarte pe Poloni și pe Unguri, dară și acești Români au suferit multe din partea Turcilor. Turcii le-au trimis domni de greci, numiți fanarioți. Aceștia, ca voievozi, în timp de 105 ani (1716—1821) au despoiat aceste țări și le-au tiranizat. Acești domni, iarăși ca și cei dela noi, au vrut să stârpească limba românească și să impună cea grecească.

Mulți din boierii țării s'au grecit, precum și mulți din Românii de dincoace se ungurizaseră și Greci mulți au venit și s'au așezat acolo. Românii apăsați de aceștia s'au sculat la 1821 și s'au mântuit de domni greci fanarioți.

Azi Țara Românească și Moldova formează Principatele Unite sub un domn național. Românii în aceste două țări sunt cu numărul cinci milioane, adică Români, peste tot sunt vre-o zece milioane.

Câtă tărie de viață are Românul se vede apriat din aceea că el, deși a fost sute de ani apăsat, totuși nu s'a schimbat, n'a lăsat nimic din cât a adus din Italia. El tot acela e astăzi care a fost înainte de asta cu 1756 de ani, când l-a adus aici Traian.

Apoi, cum să nu ne fălim cu numele de Roman.

Astfel e Românul, astfel să perim
Și'n căderea noastră chiar să ne mărim . . .

Insemnată în Ianuarie 8 zile anul 1871 Poduțiu Gaboru făt.

Oare mai avem noi și astăzi inimoșii de acum 70 ani?

Flacăra sfântă a patriotismului de pe atunci? (E periculos să vorbești astăzi despre flacăra sfântă, pentru că te poți arde ușor cu dânsa. Au să-ți arunce cei moderni că ești un romanțios de pe vremea lui Caragea...)

Cu toate acestea, Gaboru Poduțiu a fost cu mult mai bun român decât mulți cărturari de azi cari se folosesc de slovă numai pentru a-și face meseria.

A handwritten signature in black ink, reading "Dariu Pop", followed by a long horizontal line extending to the right.

FOOTBALL PE MAIDANUL FALCA-PRAJITA

de NEAGU RĂDULESCU

PROVOCARE

On. clubul sportiv: Cocoșul alb.

Prin aceasta vă provocăm la un match de fotbal-miuță pe terenul Țăcălie, Duminică 12 Septembrie, ora 4 d. a.

Fiecare echipă aduce mingea.

Arbitru se alege pe teren.

La trei cornere se bate un unsprezece metri.

Echipei învinsă cu 13—0, i se ia mingea și echipamentul.

Căpitan: Ionel Corcodel

Președinte: Nicu Pantaze

Secretar: Luță Ionescu.

Club sportiv „Albatros” Filaret.

Ionel Corcodel și Nicu Pantaze, cu ghetele la subțioară, își așteaptă echipa în colț, lângă băcănia lui Papaianopol.

— Ei, ai dracului! Ce numai vin ăia? Te pomenești că tocmai Luță cu mingea, ne-o face...

Dl. Papaianopol scoate capul în ușa prăvăliei sale cu delicatessuri și-i întrebă — într'o doară pe voinici.

— Da țe bre, me rog, unde ve duceți așa cu ghetele alea la subțioare. La cismărie? La baie, bre?

Căpitanul echipei „Albatros” privește de jos în sus, balotul de osânză, își aduce aminte că tocmai alaltăieri a învățat la istorie pe

Tudor Vladimirescu, și scuiță prin strungăreață, drept între ghețele măslinarului fanariot.

— Avem match șefule. Match de football pe Țăcălie. Din josul străzii apar găfâind, încă trei jucători cu șepci de liceu puse hoștește pe-o ureche și cu tricouri bălțate pe sub uniformele de culoarea tutunului.

— Să știi că dacă nu vine Maciste, ne ardem — suspină elegiac președintele, savurându-și însigna de carton din piept.

Dar după colț apare legănându-se mătăhălos becul echipei, Maciste, ucenic de frizerie și stâlp de încredere al campionilor din Filaret.

Acum nu vine Luță. Și dacă nu apare el, „Albatrosul” n'are minge.

Panică.

— Poate că nu-i dă voie tat'su.

— N'ar fi bine să-i fluerăm la poartă? — propune unul. Cel puțin să ne dea bășica să nu întârziem. Zis și făcut. Cei șase trec pe Nifon, se opresc la o poartă verde și încep să turluluiască.

În casă, Popescu-senior, care își face digestia tolănit în pat și citește „Universul”, sare ca ars.

— Mișo. N'auzi madam? Ia vezi că iar au venit golarii ăia să-l ia pe fi-tu la folbal.

Dar până când să-și deplaseze coana Mița batoza celor nouăzeci de kilograme, Luță a sărit pervazul ferestrei, ducând sub braț mingea Nr. 4 cu douăzeci și patru de bentițe, ca pe un cap a lui Mihai Viteazu și golarii puși sub presiune, au luat-o la goană, așa cum le stă bine unor adevărați footballiști. După colț s'au oprit fiecare cu obraji ca miezul de harbuș.

— Ascultă bă, a spus Ionel Corcodel — n'ar fi bine să trecem pe sub balconul lui Zozo? Așa, doar să ne vadă fata că plecăm la match.

„Albatrosul” a cotit în monom pe-o stradă alăturată. La o fereastră, capul rotund de lună plină, al lui Zozo, Julieta echipei și elevă la „Pompilianu” a surâs galeș și-a trimes o beza, celor șapte argonauți cari treceau cu piepturile bombate și'n pas de zece mai.

Pe urmă, reprezentanții Filaretului au pornit în trap, nemai oprindu-se decât pe Arionoia, într'o simigerie, unde și-au încărcat buzunarele cu semințe.

Țăcălie.

Un maidan ca o piele de vacă, îngrădit într'o parte ca un Mărășești, cu sârmă ghimpată. După umărul de cărămidă a unei case, pălăria soarelui salută ceremonios și galben ulițele până departe.

Pe-o frântură de zid, deasupra unui arhipelag de urină, o mână puțin dibace a desenat un cocoș cu plisc de pelican.

Deasupra, aceeași mână, a caligrafiat analfabet.

Clubu sport Cocoșu Alb

Cei șapte albatroși, însoțiți încă de vreo trei pitici capturați pe drum ca galerie, au dat sârma la o parte și-au intrat mirați că pe teren nu-i decât un câine jegos cu ochi buni, care se apropie de ei ciulind două urechi de licean tuns numărul zero și-o coadă subțire ca un Hardmuth. Dar, după zid apare un mamut care se apropie de ei, răsucindu-și iarba unui început de mustață.

— Ce-i cu voi, mă neică?

Găliganul se apropie și mângâie obrazul de sîdef al președintelui.

Albatroșii sunt cât furnicele și Nicu Pantaze de-abea poate să bălbăie.

— N... n... noi suntem aia cu provocarea. Am venit să jucăm. Noi suntem echipa, „Albatros”.

— Ce-i aia „Albatros” mă? se încruntă găliganul, scotocind prin buzunar un muc de țigare.

Echipa intra în pământ.

Nimeni nu știe ce-i aia „Albatros”.

Nici chiar Luță care a găsit cuvântul ăsta într'un dicționar franțuzesc, odată când scotea cuvinte.

— Pe mine mă cheamă Ușchilă — se recomandă găliganul — sunt de familie bună și împlinesc de Sfântu Gheorghe 19 ani. Zi voi sunteți aia. Eh! Zi ați venit să jucați folbal. Stai să urlu băieții.

Puse palmele pâlnie la gură și țipă Guliver între liliputani.

— Băăăăă! Ia veniți bă. Au venit ipochimenele astea din Filaret, să jucăm folbal.

De după zid, apăru atunci, întâi un cap, apoi altul și n'fine vre-o zece golani cari jucau acolo rișca. Reprezentanții mărunți ai Filaretului se dosesc unul după altul și toți după Maciste care tremură ca varga și, e galben ca un porumb.

— Care e căpitanul? întreabă Ușchilă.

Ionel Corcodel se strecoară înghețat în primul flanc.

— Bate laba'ncoa!... Să ți-i recomand. ăsta e Ghiță, zis Gât

Lung, ăsta e Vanghele, ăsta e Gare gingie, ăsta e Mărțișor, ăsta e Falcă prăjită... ăilalți dă-i în moașe-sa. Și acușica faceți golurile. Uite, unul colo lângă zid și unul'ici.

— Da minge nu aveți? a suspinat unul din Filaret în surdină.

Din tabăra adversă Falcă prăjită a întors capul fioros.

— Bășică?... Da ce, bășică, n'aveți voi?

— Păi... în pro...

— Mai bine puneți toate țoalele lângă gol și mai încet cu muzicuța, strigă scurt Ghiță Gât Lung.

Ionel Corcodel așeză cuminte mingea într'un centru imaginar.

— Ce voi jucați cu ghete? întrebă mirat Ușchilă. Ce sunteți proști? Ptii. Da tare proști sunteți! Noi jucăm ca în Spania, cu picioarele goale. Nu se poate să jucăm noi așa, și voi altfel. Puneți ghetele colo lângă gol. Ai, n'auzi?

Cei șapte se executară.

— Jucăm fără arbitru — spuse Mărțișor — flueră unul din noi. Adu bășica.

Mingea e acum în centru și Ionel Corcodel dribleză, trece prin găliganii cari n'au habar de așa ceva și bate în gol.

— Gol! țipă fericit Maciste. University Library Cluj

— Gol! sare în sus și Luță.

— Gol! miorlăie un greiere de băietaș.

— Bine e gol, spune și Ușchilă, și Gore Gingie și Vanghele. Da noi nu mai jucăm. Uite așa. Ne-am plictisit. Noi jucăm ca în Spania. Ne-am plictisit Zău. Ne'cem la rișcă.

— Păi bine șefule, așa ne-a fost vorba? îndrăznește să mormăie un albatros, iscăliți măcar provocarea că ați mâncat bătaie.

— Noi bătaie? Nu fi obraznic! Mucosule! Ai făcut milităria? Ia vino încoa, Vanghele. Pune mâna pe țoale băiete. Albatroșii fac ochii mari, implorându-l parcă pe Maciste să intervină.

Dar stâlpul clubului își simte genunchii de ceară caldă și'n pantaloni un șurub care se strânge.

— Ce-ai cu noi, nene? Nene Ghiță! Nene Vanghele! Am făcut noi ceva? Nene Ghiță?

Luță și cu băiatul grefierului dela tribunal pun mâinile la piept ca îngerii.

— Nene! Nenicule!...

Ghiță Gât Lung, nu este însă impresionabil.

— Vanghele. Ia și bășica mă! Că i-o duci lu'nepotă-tu.

— Uite-o.

Și clubul „Cocoșul Alb” din Țăcălie, dispăre după zid, pierzându-se printre uliți, ca și când nici n'ar fi fost.

Luță, Nicu și Ionel au început să plângă, întâi încet, în surdină, apoi tare ca din goarne. Când nu s'a mai văzut nici fir de praf din adversari, Maciste a dus pumnii la piept și-a descleștat fălcie și s'a porint să urle.

— Huo. Hingherilor. Huo. cioflingarilor. Unde sunteți, că vă rup picioarele! Cioflingari! Țăcălăgiilor. O să vă arăt eu vouă, — își scutura pieptul proaspătul Tarzan.

* * *

Pe cerul Țăcăliei a apărut luna. O lună albă ca o coală de petiție.

Șapte oameni mici, trag pe lângă zid șapte umbre deșirate.

Un sergent flueră prelung, luându-se parcă la întrecere cu locomotivele Filaretului.

Albatrosul se târăște tăcut pe lângă uluci.

— Nu treceți bă pă Nifon-șueră unul. Dacă e Zozo la fereastră și ne vede așa...

În colț la băcănie, Papaianopol trage tocmai oblonul. Trebuie să fie douăsprezece.

— He. Da țe e cu voi băiețică? întrebă mirat băcanul, — țe umblați noaptea'n ismene și'n cămasi. Să nu reciți, bre...

heaga Ridușcu

GANDURI PENTRU COCA

de ELENA FARAGO

Vorbim ades cu alții, ori înșine în minte:
„Ce rău mi-a fost atunci”... sau „Cât am suferit”...
Și nici nu ne dăm seama ce bine ni-i ferit
Trupescul simț de chinul aducerii aminte;

Nimic în noi nu spune „Aici a fost durerea”
Și nu ne’ntindem mâna măcar să pipăim;
Ne căinăm cu gândul dar nu ni-l retrăim
În carne junghiul răni, chiar de-l chemăm cu vrerea.

Dar când fără de veste ne amintim de chinul
Unor credinți pierdute, ce-odată ne-au durut,
Le retrăim în suflet, oricât nu le-am fi orut,
Și-atât de vii de par’că nestins le-a fost suspinul.

Și cine știe dacă n’ar fi să luăm aminte:
E rânduiala celui ce toate le-a făcut, —
Durerea stinsă tace în trup ca’ntr’un tăcut
Mormânt, cum tace trupul în lutul din morminte.

Iar toate câte, odată, le-am pățimit cu duhul,
Dorinți, înfrângeri, jertfe, trăesc și dor mereu
Așa precum trăește nepieritorul „Eu”
Chiar când în neființă l’a contopit văzduhul.

... Ci nu’n genunchi pe piatra mormântului și’n tina.
Ce m’o’aveli deapururi, să vii să-mi ceri un semn.
De-mi vei dori privirea de pază sau îndemn,
Atunci când ochii ăștia și-or fi apus lumina...

Craiova, 1954.

NECULAI MILESCU SPATARUL

de TIBERIU MOȘOIU

V

Montibus patriae exul.

Adevărata pribegie, desprinderea definitivă de locurile natale, s'a înfățișat mândriei ulcerate a trufașului boer, ca unică soluție acceptabilă. Un sentiment complex, în care umilirea vanității era numai complementul intuiției certe a ineficacității oricărei viitoare activități politice, în cuprinsul Moldovei, a potențat și actualizat aptitudinile organice de rătăcitor ale Spătarului. Circumstanțele creau pretexte vocațiunii.

Abilitatea chirurgului german reușise de sigur să redea o înfățișare decentă figurii lui Milescu, dar arta lui fusese insuficientă pentru a-i reda și vechiul echilibru interior, fiindcă hangerul domnesc nu slufișe numai un obraz, ci descumpănise un suflet, din care alungase semeța certitudine a anilor tineri. Elanul ascendent fusese frânt, iar această primă prăbușire era cea hotăritoare. Tot restul vieții, Milescu își va circumscrie ambițiunile în limite posibile și va fixa activității sale țeluri modeste, rar în folosul propriu, mai adesea servind interesele succesivilor săi stăpâni.

Cu Grigore Ghica, succesori al părintelui său, la domnia Țării Românești, Spătarul păstrase raporturi amicale și lipsite de echivoc. Era apreciat probabil pentru abilitatea ce adesea putuse dovedi, dar mai ales pentru poliglotismul său, însușire prețioasă și puțin comună în acea epocă.

Principele muntean, al cărui devotament pentru Turci era mediocru și ale cărui simpatii se îndreptau spre Casa de Austria, avea o stringentă nevoie, ca reprezentantul său pe lângă Poartă să fie suficient de îndemânat și cu destulă autoritate, pentru a putea anula efectele cotidianelor intrigi și a menține cât mai mult timp, un credit care devenise precar. Și fiindcă imperativele necesi-

țării imediate sunt totdeauna mai puternice decât orice aprehensiuni, Grigore Ghica a primit cu o interesată îngăduință, explicațiile pe cari Milescu i le-a dat, privitor la conflictul său cu Ștefăniță. Dialectica Spătarului a reușit să imprăștie toate bănuielile și să-l prezinte într'o atât de favorabilă lumină, încât Ghica s'a grăbit să numească pe victima capriciilor sângeroase ale princiarului său coleg, capuchehaia al Țării românești și să-i dea astfel prilejul să-și exercite adevărata sa vocațiune. De altfel reputația lui Ștefăniță era detestabilă, în țara de dincolo de Milcov, iar un cronicar muntean, Constantin Căpitanul, îl înfățișa ca pe un ușuratec, pe care nu grijile guvernării „ci curviile și parte bărbătească și femeiască”, îl preocupau. Trădarea unui asemenea om, apărea astfel ca un legitim act de înțelepciune politică și de înalt patriotism.

Noua sa funcțiune l-a readus pe Milescu într'un mediu pe care îl părăsise de un deceniu și i-a dat prilejul să reînnoiască vechile cunoștințe și să lege proaspete și prețioase prietenii. În erarhia corpului diplomatic constantinopolitan, agentul unui principe vasal ocupa un loc neînsemnat de mărunț demnitar, dar pentru Grecii țarigrădeni, interesat preocupați de soarta țărilor dunărene, capuchehaia putea fi piedeca, sau instrumentul eficace, al unor complicate și fructuoase combinațiuni. De aceia simpatia lui trebuia câștigată în egală măsură, de clericii dornici de ajutoare bănești, în folosul lor sau pentru nevoile bisericii, precum și de mirenii, cari luptau cu tenacitate să acapareze în cele două principate, situațiuni mai rentabile, dar mai ales mai statornice decât cele pe cari le aveau la Stambul.

Atitudinea lui Milescu, față de Domnitorul său, a fost corectă, deși sângerosul conflict al acestuia cu puternica și influenta familie a Cantacuzinilor, precum și văditele lui inclinări spre Austriaci, pe cari le ascundea cu stângăcie, făceau însărcinarea de capuchehaia, extrem de dificilă. Preocupările politice ale Spătarului par să se fi redus, în acea epocă, la o strictă și onestă împlinire a îndatoririlor funcțiunii sale. Din relațiile de sigur mai vechi și destul de amicale, cu Șerban Cantacuzino, refugiat la Stambul, după silnica și nedreapta moarte a părintelui său, n'a rezultat, conform unui vechi obicei, un complot împotriva Domnitorului, ci începutul realizării unui proiect mai vechiu al lui Milescu, traducerea în românește a Bibliei.

Mediul constantinopolitan era favorabil unor atari îndeletniciri. Biblioteca Patriarhiei conținea de sigur nu numai variate ediții

ale Septuagintei, dar și traduceri latine, precum și o suficientă literatură exegetică, în care cercetătorul putea găsi toate referințele necesare. De asemenea dela foștii săi dascăli, savanți familiarizați cu toate subtilitățile teologice, Milescu putea afla răspuns oricărei nedumeriri și sensul just al oricărei ambiguități.

Intreprinderea rămânea totuș, plină de uriașe dificultăți. Spătarul cunoștea profund și utiliza cu eleganță și limba elină și pe cea latină, dar limba românească din acea epocă era atât de rudimentară, cu un vocabular atât de restrâns și atât de puțin nuanțat, cu o topică atât de greoaie, încât o transpunere măcar inteligibilă a unui text, în care fiecare cuvânt are o valoare proprie, părea temerara încercare a unui vanitos.

Incurajat pcate și de vechiul său prieten Dosoftei, pe care îl regăsise acum în preajma înălțării sale pe scaunul patriarhar al Ierusalimului, agentul diplomatic al principelui muntean și-a dedicat o însemnată parte din ceasurile libere, acestei opere de precursor, pregătind deocamdată materialul brut, din care apoi Ghermanos de Nissis, frații Greceni și Stolnicul Constantin Cantacuzino aveau să scoată lamura acelei Biblii din 1688, a cărei influență asupra destinelor limbii și culturii românești este comparabilă cu influența traducerii lui Luther, asupra destinelor limbii și culturii germane.

Pașnica și migăloasa lui indeletnicire de cărturar a fost însă întreruptă de un eveniment previsibil, dar ineluctabil și ale cărui consecințe constrângeau pe Milescu să-și caute un nou rost, la altă margine de lume.

Sfârșitul lamentabil al unei expediții turcești, în Ungaria, angaja greu responsabilitatea Domnitorului muntean, care prin modul curios în care își condusesse trupele, meritase epitetul de „victoriae Christianorum auctor”, pe care i-l acorda istoricul ungar Bethlen, dar și gravele bănuieli ale pașalei învinse. Pentru a evita o explicație, plină de aleatoriu, Grigore Ghica preferase exilul voluntar, uitând în fuga lui precipitată, printre bagajele părăsite, interesanta corespondență clandestină, ce purta cu Împăratul german și cu Rothall, generalul acestuia.

Spătarului i-a apărut evidentă înaintea oricărei sforțări de a se menține într'o funcțiune, care solidariza implicit pe reprezentant, cu toate actele celui care îl trimisese. Capuchehaia unui Domn mazil era tot atât de suspect ca și stăpânul său, dar viața lui era incomparabil mai primejduită, fiind expusă celei dintâi deslănțuirii a mâniei celor înșelați.

Pentru temeieri deosebite, principatele dunărene erau închise lui Milescu, iar în Sтамbul nu mai putea rămânea, fără riscuri, în mare măsură inutile. De aceea, părăsindu-şi prietenii vechi şi noi, precum şi acea ambianţă cărturărească, vibrantă de entusiasm, care fusese pentru el o admirabilă terapeutică a dezamăgirilor, s'a îndreptat pe cale ocolită, spre Berlin, pe care îl mai cercetase, pentru scurt timp şi cu scopuri precise, după penibila întâmplare din „casa cea mică”, de lângă palatul domnesc din Iaşi.

VI

„... un homme si voisin de la Tartarie, autant instruit aux langues et avec une connaissance aussi générale de toute chose”.

(Arnauld de Pomponne)

În capitala Prusiei n'a stăruit vreme îndelungată, deşi prin talentele sale multiple şi diverse, reuşise să capete o oarecare situaţiune la curtea Marelui Elector. Circumstanţele, în cari a părăsit acest loc de scurt popas, sunt obscure. S'a afirmat, de către un contemporan, că supărătoarea reputaţie de îndoelnic prieten, pornită, nu fără temei, din Moldova, a ajuns prin intermediul regelui polon, până la Berlin i-a determinat o alungare puţin onorabilă. E mai probabil însă, că părăsirea curţii prusiene a fost voluntară.

De puţină vreme se statornicise la Stettin, cetate pomeraniană, pentru a duce, cu parcimoniosul ajutor al regelui Suediei, o viaţă tristă de exilat, pribeagul Domn al Moldovei, George Ştefan. Peregriinările lui în Polonia şi Prusia, la Moscova şi la Stockholm, al căror scop depăşea preocupările unui Voevod mazil, care doreşte să-şi recapete cu ajutor strein, scaunul pierdut, se terminaseră. Proiectul unei cruciate a puterilor nordice, împotriva Turcilor, era destinat să rămână şi de data aceasta, un pios deziderat.

Întâlnirea lui Milescu cu George Ştefan, corespunde unui moment penibil din viaţa acestuia. Constrâns de necesităţi materiale, pe cari modesta pensie regală nu le putea satisface, chiar când era cu regularitate primită, părăsit de cei mai apropiaţi curteni, cari îşi pierduseră speranţa într'o ameliorare, tot mai improbabilă, a situaţiei lor şi pe cari nu-i mai reţinea nici palida ispită a unui salariu, Domnitorul pribeag e constrâns să-şi vândă podoabele preţioase, pe cari până atunci se limitase să le zălogească.

Spătarul, care își salvase o însemnată parte din marea lui avere, nu era o povară, pentru punga săracă a lui George Ștefan, iar pentru planurile la cari cu toate dezamăgirile, nu renunțase, acesta nu putea găsi un mai potrivit și mai eficace agent. O stăruitoare chemare la Stettin, pare deci să fi fost cauza părăsirii Berlinului, de către Milescu.

În viața mohorită a celor rămași în preajma Voevodului, chinuit de podagră și de griji felurite, sosirea lui Milescu a fost de sigur un prețios reconfort. Aducea cu el experiența unei rapide maturități și un blând scepticism, care menținea în juste limite, tragicul, care nu lipsește din nici o viață omenească, oricât de trufașă, sau de umilă ar fi.

La Stettin, ca și în altă vremelnică așezare a lui George Ștefan, târgul Perno, din Livonia, „foarte loc sălbatec și depărtat de leagea pravoslavnică”, pribegii căutau o mângâiere, un derivativ dela necazurile zilnice, într'o îndeletnicire de ordin spiritual, plină de semnificație. Principele însuș și curtenii săi, dar mai ales credinciosul și statornicul cleric, Antonie de Moldovița, umpleau golul ceasurilor lungi de veghe, tâlmăcind după pricepere, în limba românească, rugăciunile dumnezeieștei slujbe. Participând la această pioasă îndeletnicire, Spătarul a tradus și el din slavonește, o scurtă rugăciune de seară, căutând tot odată să folosească scurtul timp, petrecut în nemijlocita apropiere a fostului Domnitor, la desăvârșirea lucrării începute la Constantinopol, utilizând de această dată o ediție a Bibliei, care îi putea fi la îndemână în țările germane și anume aceia apărută la Frankfurt, cu șapte decenii mai înainte.

Cu sosirea toamnei, s'a sfârșit popasul lui Milescu, în Pomernia. O nouă călătorie, cu țel precis, dar cu urmări neprevăzute, devenise necesară. Trebuia să îndeplinească o misiune dificilă și gingașă, deși de o redusă și momentană însemnatate. Pensiunea, neregulat plătită de către regele Suediei, principelui pribeag, devenise insuficientă, în măsura în care scăzuseră resursele proprii ale acestuia. Dela mărimumia suveranului nordic, aștepta George Ștefan o însemnată majorare a puținelor subzidii, iar abilitatea Spătarului trebuia să isbândească, acolo unde nu reușiseră stăruințele Voevodului.

În acest scop, Milescu a trecut brațul de mare și a debarcat la Stockholm, purtător al unor patetice scrisori, dintre cari una era adresată ambasadorului Franței, pe lângă Curtea Suediei, Arnauld de Pomponne.

Întâlnirea boerului moldovean, cu nobilul francez, a avut ca primă urmare o repede împrietenire. Apuseanul n'a putut rezista farmecului învăluitor al Spătarului, iar uimirea și simpatia pe care i-au produs-o enciclopedicele cunoștințe ale acestuia, au biruit dela început rezerva diplomatică și legitima suspiciune, față de un om sosit din niște vagi ținuturi, vecine cu fabuloasa Tartarie.

Domnul Arnauld de Pomponne se găsea în acel moment, într'o mare perplexitate. Unchiul său, unul dintre savanții și severii doctori dela Port Royal, îi împărtășise recente sale necazuri. Întreaga Franță catolică era preocupată de polemica iscată de îndrăznețe afirmațiuni ale pastorului calvin Claude, care pretindea, întemeindu-se pe Anatolica Homologia a lui Cyril Lukaris, că dogma Transsubstanțiunii nu era admisă și de biserica răsăriteană. Apărătorii dreptei credințe nu aveau nici o posibilitate să contracizeze afirmațiile lui Claude, fiindcă n'aveau nici o informație certă, asupra adevăratei doctrine ortodoxe. Chiar oficialitatea se alarmase și domnul de Nointel, proaspătul ambasador al regelui, la Constantinopol, primise însărcinarea să furnizeze doctorilor Bisericii, elementele necesare unei polemici victorioase. În acest scop, împreună cu el plecase și orientalistul Antoine Galland, viitorul traducător și vulgarizator al celor „O mie și una de nopți”.

Dar pe domnul de Nointel îl preocupau mai mult tratativele pentru încheierea unui avantajos tratat de comerț, cu Sublima Poartă, decât controversile teologice, iar junele Galland era mai ispitit de farmecul poveștilor arabe, sau persane, decât de deficiila demonstrație a prezenței reale în Eucharistie. Astfel răspunsul întârzia și Calvinul triumfa, spre marea confuzie a bătrânului Arnauld, angajat personal în polemică și spre păgubitoarea știrbire a prestigiului bisericii catolice.

Ambasadorul a comunicat prietenului Milescu, în vre-una din acele nopți de iarnă, când veghiau ascultând cântecul aspru al vântului, grijile demnului și nedumiritolului său unchiu, iar fostul elev al școalei patriarhale, cu promtitudinea, care a pus mai târziu, de atâtea ori în uimire pe consilierii Țarului, și-a concentrat toate bogatele lui cunoștințe teologice, într'un opuscul, a cărui redactare, în latinește și grecește, a terminat-o în cursul lunii Februarie, a anului 1667.

Satisfacția ambasadorului frances a fost mare, iar cu primul curier s'a grăbit s'o împărtășească prietenilor săi janseniști, cari așteptau nerăbdători, vești... dela Constantinopol. Noului său amic, al cărui memoriu conținea toate elementele necesare spulbe-

rării afirmațiilor mincinoase, nu numai ale lui Claude, dar ale tuturor ereticilor trecuți și viitori, îi aduce cele mai superlative laude, iar pentru a risipi dela început orice fel de echivoc, certifica, din propria-i experiență că „à l'exception du Credo, ou il oublie Filioque, il n'y a pas un meilleur catholique”.

Arnauld de Pomponne avea serioase temeiuri să fie mulțumit. Mai întâiu, „Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali splendens”, nu era opusculul unui scrib neînsemnat, ci fusese a „Nicolaos Spatario Moldovalaccone barone ac olim generali Wallachiae conscriptum”, ceiace putea satisface exigențele oricui. Apoi, în preambul, Milescu reușise să se înfățișeze, în cea mai favorabilă lumină, cu o modestie, care forța într'o mare măsură simpatia. Nici anumite înfloriri stilistice nu erau disprețuite. Se vorbea acolo despre credința creștină, care înfruntând puterile Styxului, înflorea totuș „mai gingașă decât un trandafir între spini”. În sfârșit, fondul însuș al lucrării, pe lângă dovedirea unei erudiții, a cărei valoare nu putea fi sensibil diminuată de câteva confuzii, prezenta marele merit de a realiza scopul propus, închizând orice cale controverselor.

Severii savanți janseniști, Arnauld și Nicole, au înserat în cea mai importanta lucrare apologetică a lor, opusculul boerului moldovean, împreună cu scrisoarea, în care ambasadorul francez prezenta pe autor. Astfel efectul misiunii Spătarului la Stockholm, n'a fost majorarea pensiunii lui George Ștefan, ci pătrunderea primei opere românești, în literatura universală.

Raporturile lui amicale cu Arnauld de Pomponne, i-au dat prilej lui Milescu să încerce un demers mai eficace în favoarea principarului său patron. Dela regele Suediei a reușit să obțină o misivă către Ludovic al XIV-lea, prin care acesta era stăruitor solicitat să intervină cu toată autoritatea, pe care i-o da marea lui putere și amiciția cu Turcii, pentru a obține delo Padișah reîntegrarea Voevodului pribeag, în scaunul Moldovei.

Astfel, după o scurtă oprire la Stettin, pentru a da seamă lui George Ștefan de rezultatele misiunii sale și a primi din partea lui două scrisori adresate regelui Franței și ministrului acestuia, de Lionne, Spătarul pornește spre Paris, precedat de admirabilele referințe, trimise de prietenul său Arnauld de Pomponne și așteptat de sigur cu multă curiozitate, în cercul de cărturari subțiri, cari se interesau de activitatea delo Port Royal.

În mijlocul verii anului 1667 sosește la Paris, unde găsește numai pe de Lionne. Ludovic lipsea din capitală, fiind plecat pe căm-

pul de luptă din Flandra. O nouă cale scurtă și în Tournay, oraș de curând cucerit, regele a primit din mâinile lui Milescu, scrisorile, cari inchideau în ele atâtea nădejdi. Cu o neobicinuită diligență, Ludovic a răspuns Domnului moldovean, care îi era cunoscut dintr'o corespondență mai veche, referitoare la un proiect de cruciată, rămas fără urmări și în aceeași zi a trimis instrucțiuni imperative, ambasadorului său pe lângă Sublima Poartă, ordonându-i să facă toate demersurile necesare în favoarea protejatăului său.

Succesul misiunii Spătarului, deși era destinat să rămână fără consecințe practice, a căror realizare nu mai depindea de el, fusese deocamdată, deplin. La întoarcerea lui la Paris, unde a zăbovit puțină vreme, aducea o scrisoare, în care cel mai puternic rege din Europa numea pe necăjitul Voevod pribeag, „mon cousin” și îl asigură că are pentru persoana lui „beaucoup d'estime et d'affection”.

Despre petrecerea lui Milescu în capitala Franței, știrile precise ne lipsesc, dar ipotezele ce se pot propune, sunt seducătoare. E întâiul Român, care își însușește un titlu nobiliar occidental, ce îi pare echivalentul rangului său boeresc, de acasă. Le Baron Spatarus, cy devant général du Prince de la Moldavie, inaugurează lungul șir de conți și duci moldo-valahi, unii de o noblețe autentică, de cari a fost mai apoi, cercetat Parisul. O intuiție certă l-a făcut însă să aleagă pe cel mai modest dintre titlurile, cari îi stau la dispoziție. Pentru scopurile lui, baronia era suficientă. Nu umbrea pe nimeni, dar îi da posibilitatea să mențină cu demnitate, prestigiul departatului său Domn.

Părăsind Parisul, Spătarul mai putea duce cu el o iluzie. Dela Stambul nu sosise încă răspunsul ambasadorului la Haye, care raporta suveranului său totalul insucces al demersurilor ce-i fuseseră ordonate.

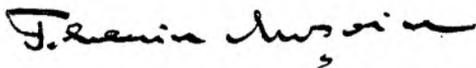
La Stettin, situația devenise jalnică. Silit de nevoile tot mai stringen George Ștefan cauta febril mijloacele, care să-i permită să reziste, până la întoarcerea, tot mai improbabilă, a norocolui. Fostul stăpân al unor întinse moșii în roditoarea Moldovă, se gândise să-și amelioreze situația sa materială, printr'o întoarcere la părinteasca îndeletnicire a plugăriei, dar Marele Elector refuzase arendarea celor două domenii Hartzig și Satzig, solicitată de către Voevod. O emigrare în Rusia, unde mai fusese cândva sărbătorește primit, rămăsese suprema nădejde a Domnitorului pribeag. Moartea a împiedecat însă realizarea acestui din urmă plan.

Pentru Milescu se punea iarăș problema unei așezări. Nădăjduind că scurgerea anilor a șters din memoria compatrioților săi

amintirea conflictului cu Ștefăniță, după cum ștersese de pe obrazul său urmele crâncenei pedepse, s'a îndreptat spre Moldova, unde domnea tiranic, streinul Iliș. Memoria moldovenească era însă înfailibilă și păstra cu tenacitate amintirea intactă a vechii umiliri. De aceea n'a putut rămânea multă vreme, acolo unde nimeni nu-i putea erta, că se înălțase de-asupra tuturor, ci prefăcându-și în bani, ceiace îi mai rămăsese din averea părintească, a pornit spre Constantinopol, unde a găsit afecțiunea prietenului său de totdeauna, Dosoftei.

Și acolo, sub cerul clement, ignorând hâzenia vremurilor și bicisnicia oamenilor, cei doi vizionari au început să urzească planul cuceririi întregului Orient creștin, prin puterea spiritului.

(Urmează)

LUME

de FLORICA MUMUIANU

Lume, eu nu îți cer zăpezi
De argint și mărgăritare
Ci din înaltul cel mai mare
Imi ninge'n suflet, ca'n livezi.

Lume, nu-ți cer comori, noroc...
Cî'n urmele moi din ogradă
S'apropii floarei de zăpadă,
Ingeri cîntînd în nău de soc

Lasă-mă adierii line —
Un fir de iarbă veșnic crud,
In dimineți, de rouă ud
Lacrime ta să-mi șadă bine

In veșniciei vieți când semeni
Insingurat în stea mă fine
Dorindu-ți prospețimi senine,
O, nu mă pierde printre semeni.

De răsăritul tău s'anin
Icoana mea tremurătoare.
Copil de suflet rupt din soare,
Să știi să rîd și să suspin.

In jur să joace, larg inel,
Sbuciumul vechi, din tată'n fiu
In mijlocul tău stînd, să fiu
Poet, ca'n munți un ghiocel.

Incearcă în dureri adânci
Inima'n omenească haină
Să-ți cânte jocului de taină
Cînd valurile bat în stînci.

Dă versului, deplin tumult,
Săturînd ca o caldă pâine
Să aburească graiu și mâine
Cînd voiu fi mort, de mult, de mult.

Florica Mumuianu

F E B R A

de PAN. M. VIZIRESCU

■ ntâmplarea e fără logică și neașteptată.

■ Călin parcă-și aduce aminte că pașii lui sfinși au fost îndrumați în hallul acestui hotel de năvala subită a unei ploii. A intrat pentru câteva clipe și, ca să nu dea aerul unui gură-cască, s'a așezat la o masă liberă cum fac toți cei cari așteaptă aici. Cu o liniște aparentă, a început să răsfoiască revistele ilustrate fără să rețină nimic și a tresărit deodată când la câțiva pași de el, s'a ivit făptura dlui Cezar Ulmeanu.

■ Omul acesta nu e fiecine. O, de numele său știe multă lume, căci s'a ridicat în sbor de săgeată, și când strânge mâna cuiva, mâna aceea se bucură multă vreme. I s'a făcut onoarea această în câteva rânduri și lui Călin. El păstrează în minte evenimentele, ca monumente mari ale vieții. Poate vag și-a amintit acum și dl. Cezar Ulmeanu, de a tras direct la masa lui, i-a întins mâna și s'a așezat pe scaunul liber. S'a așezat fără protocol și a început să-i vorbească precum unui vechi prieten, dispus și plin de considerație.

— Să luăm o cafea!

■ Călin, strivit n'a putut să zică nimic, cum de altfel, nici nu era necesar.

— Ia o țigare! Și de sub poleielile unei cutii de lux, băiatul s'a servit stângaci și copleșit.

■ În fapt, se întâlniseră doi oameni cunoscuți și egali prin firea preocupărilor. Amândoi se consumau, (sau poate se fericeau), împerechind silabe și vorbe pe unghii de gând, numai că unul pusese semn de hotar cu truda lui în curgerea anilor, pe când celălalt se găsea în pragul sbaterii tumultoase pentru a sparge crusta anonimatului. Distanțele erau enorme. Totuși, fiecăruia îi plăcea să se vadă în celălalt. Unul cu duioșia evocărilor, altul cu propria sa imagină văzută prin partea lentilelor cari măresc. Desigur gândul celui din urmă era prea îndrăzneț. Și lucrul acesta îl simțea chiar el. Ședeau la aceeași masă și sorbeau cafea ca doi prieteni, dar întâm-

plarea care îi apropiase atât de mult, rămânea tot fără înțeles pentru Călin. Cum s'a iscat ploaia din senin și l-a apucat tocmai în dreptul acestui hotel în care a intrat cu atâta curaj, când altă dată, în aceeași situație n'ar fi făcut-o? De câte ori nu l-a udat până la piele și abea de s'a adăpostit lângă un zid sau în pragul unei uși, cu toate că ar fi putut să intre semeț în cel dintâi local public. Și domnul Cezar Ulmeanu, ... ce cauză-l va fi adus tocmai pe el și cum de a venit chiar la Călin cu atâta cordialitate?

Băiatul urmărea de multă vreme clipa care să-l supue unei atenții mai îndelungate față de acest om. În câteva rânduri s'a pregătit serios să-l caute și să-i vorbească, dar cu cât se apropia de cel urmărit, cu atât simțea că distanța dintre ei crește mai amețitoare și c'ar fi cu neputință să-i stea în față. Lucrul acesta îl considera la fel și acum, mai ales că dl. Ulmeanu prea venise fără veste și-l surprinsese cu desăvârșire nepregătit.

Ședeau ei la aceeaș masă, dar Călin, cuprins de febră, recepționa cu nebunie toate diferențele cari așeza între ei ziduri de nevădit. Il chinuiau cele mai neînsemnate amănunte. Dece el sta pe scaunul în care s'a așezat și celălalt pe cel dedincolo? Dece întâmplarea n'a chibzuit invers? Fiindcă, oricât de orb ar fi fost pasul ei, Călin nu putea să ocupe locul celui mare. A, ... numai dacă s'ar întâmpla acum un cataclism, dac' ar isbucni un vulcan și i-ar acoperi cu lavă, peste sute și mii de ani, când s'ar dezgropa metropola și s'ar descifra valoarea personalității d-lui Cezar Ulmeanu, alături de dânsul ar figura și numele lui Călin, desigur cu aceeaș considerație. Cum s'ar mai eterniza astfel în fresca numelor ilustre și cum s'ar osteni învățații să-i reconstituiască opera, numai pentru faptul că lava l-a incremenit, stând la aceeaș masă cu dl. Cezar Ulmeanu. Unde e vulcanul să facă minunea? Deșteptii de geologi n'au fost în stare să-l afle. Și Călin regretă că măcar ploaia care curge nu s'a întâmplat să fie o ploaie de cenușă sau de catran.

O muscă veni și-i se așeză pe mână. Înțepătura ei parcă-l trezește dintr'un somn bolnav. Sfios se mișcă și găza zboară. O alungă enervat, dar revine cu încăpățănare tot asupra-i. E o muscă năucă sau poate a mințit că dintre cei doi, numai Călin trebuie vizitat pentru scopurile ei. Și băiatul cugetă că așa e just. O urăște și acum ar strivi-o, dar acum nu e frumos să facă o asemenea ispravă. A, dacă l-ar atinge și pe dl. Cezar Ulmeanu și pe urmă ar veni la el și iar s'ar duce vis-à-vis, și tot așa ar merge dela unul la altul, cât ar iubi-o! Atunci musca parc'ar muta pe unul în locul altuia, i-ar apropia și i-ar confunda ... Dar își dă seama și n'o face, fiindcă e cu

neputință să fie confundați acești oameni... Și hainele dlui Cezar Ulmeanu, nu sunt din stofă prea aleasă față de ale lui Călin, dar ele au niște dungii cum nu au ale lui. De ce nu s'a întâmplat să fie la fel?

Dl. Ulmeanu vorbește, are chef... suntem rămași în urmă. Avem datorii mari față de Arte, prietene. Așteptăm dela tinerețea voastră să determine momentul cel mare...

Prietenui e jenat. Nu știe ce să zică și tace. În minte îi stăruiește vulcanul.

— Mai ia o țigare. Abea o ia cu mișcări anevoioase ca de paralizic. Dl. Ulmeanu se servește simplu și-i șade atât de bine că poate!

Acum fumează amândoi.

Călin gândește absurd: de ce nu s'a întâmplat să ia el țigarea celuiialt? Probabil că din zămislirea ei i-a fost hărăzită cea pe care o fumează. Cine a pus atâta rost în toate fleacurile? Il frământă ipoteze neroade și se teme să nu scape vreo prostie. Se încordează și isbutește să tacă. Vede clar atelierul de confecționat țigări scumpe. Distinge fetele ale căror degete sar mecanic, asemenea clapelor dela o mașină de scris. Toate pregătesc țigări pentru persoane alese. Știu sigur ce drumuri vor apuca operele lor. Le-au împachetat în cutiuțe frumoase și le lasă să plece, sânt opere cu succesul asigurat. Dar e cu neputință să-și dea seama vreo fată că într'o cutie a așezat trei țigări cari vor fi fumate de Călin, alături de altele pe cari le va consuma dl. Ulmean, marele Cezar Ulmeanu... Tiii... de ce, totuși, nu s'a întâmplat să fumeze Călin țigarea care fumează în mâna preopinentului său? Cu siguranță că atunci el ar fi fost celălalt, sau poate... cine mai știe?...

— ... Și plouă, și plouă... zice, înfârșit, târziu, obsedat de o tânguire bacoviană.

Dl. Cezar Ulmeanu este tot vioiu.

— Ți-a plăcut ce întorsătură a luat afacerea armelor?

— Da. Păi, da... răspunde surprins și servil.

— Armele, oricum ar fi întrebuintate, își îndeplinesc singura lor misiune de a ucide, chiar când sânt numai un proiect de fabricație.

— Așa e... se mai incurcă inutil și tâmpit Călin.

Cineva intră în hall. E mare, fiindcă i s'au închinat lacheii. Dl. Ulmeanu i-a zâmbit cu o salutare caldă.

— Am să te las. Se ridică și o dată cu el sare țeapănă statura lui Călin.

— Ce e azi?

— Azi e-e-e-e... luni! nemerește dintr'o dată, ca un glonț ajuns bine, dar trimes la voia întâmplării.

— Atunci, miercuri seara, iei masa la mine. La revedere.

— Vă... salut!

În uimirea sa Călin nici nu a înțeles bine despre ce a fost vorba. O invitație la masă? Hiiii... Extraordinar. Mult! Neînchipuit de mult! În cartea de telefoane, adresa dlui. Cezar Ulmeanu o poate afla oricine o caută. Nici lui Călin nu i-a fost greu s'o descopere: Strada Popa Noe, Nr. 500bis. În ziua următoare s'a și repezit să vadă cum arată casa. E o construcție modernă cu mai multe etaje, cu ușa principală ferecată în alămuri strălucitoare și ferestre multe. Cu siguranță că n'o locuiește singur. Familia dlui. Ulmeanu e puțin numeroasă: doamna și Răducu, odrasla dumnealor, despre care știe bine că se află la abecedar. Când va veni, va trebui să aducă ceva, un dar potrivit pentru copil. Nu se vine cu mâna goală într'o familie care-ți face atâtea cinste. Și gândindu-se la frumusețea momentului — poate cel mai ales din viața sa — iarăși îi vine ideia vulcanului. Casa e impunătoare. Desigur, o mai locuiesc și alții, ce să facă dl. Ulmeanu cu atâtea odăi?... Dar nu e bine să întârzie prea mult în fața ei. S'ar putea să iasă cineva, mai știi? chiar dl. Ulmeanu... și de l-ar surprinde dând târcoale, n'ar fi frumos.

Călin pleacă.

Se bucură nespus de invitația ce i s'a făcut. Dar... pentru când a fost fixată? Pentru miercuri. Ba, nu. Stai. A zis așa: „... ce e azi? Azi e luni. Atunci, vii mâine, ba nu mâine: marți adică tot una, fiindcă eri era luni... Ițele memoriei lui Călin au început să se încurce”, da dacă a rămas pentru miercuri? S'ar putea să fie și așa. Stai să mă socotesc: un domn pe care nu-l cunosc a intrat pe ușa salonului. Dumnealui s'a ridicat (adică dl. Cezar Ulmeanu), mi-a întins mâna și a zis: „mâine vii...” Mâine?... mier... Nu, nu. Azi marți, marți a zis.

Și iar merge.

Dar cuiul ce i s'a infipt în minte începe să ruginească și-l dor puterile capului.

„Stai, frate. N'a zis marți, a zis mâin... ba nu, miercuri...”

Iiii... cine poate să-l scoată din încurcătură? Călin își aduce aminte că a mai uitat el odată un cuvânt și nu l-a găsit până nu s'a dus să-l caute în locul unde-l pierduse. Ține drumul drept la hotel. Intră în hall și trage drept la masă. Ce noroc că e liberă! Inchipuirea lui așează pe scaunul din față făptura dlui. Cezar Ulmeanu. Conversația începe. Dar e stranie și nu se poate închea. Capul

băiatului leagă clipe petrecute de altele scornite de silințele sale căinoase.

Un domn intră pe ușă.

Buuun!

Intocmai!

— Ce e azi?

— Azi e luni!

— Atunci... atunci... mâine, mier... Ba nu, marți. Ce zic? ...mâi... joi... Ce joi? De unde mai scoseși și pe joi? Ce însemnează asta, imbecilule.

Călin răsuțește scrumiera. Pipăie colțul mesei pe care l-au frecat degetele sale ieri, cercetează covorul, dar cuvântul adevărat nu-l află.

Iese bolnav.

Ce să facă? Cine poate deslega problema? Unde este matematicianul iscusit?

... „Dacă a zis marți, e azi, căci azi a fost mâine, ieri. Dar și mier... seamănă cu mâi... Cum a zis”?

Drumul îl scoate pe o stradă aglomerată. Merge năuc și absent. Se oprește la cafenea a confracților și caută prin geam să-și afle un prieten. Sânt mulți.

Călin intră la ei.

— A!...

Se așează lângă el unul.

— Ascultă bre, îi șoptește în ureche. Dacă te invită cineva la masă și nu te duci...

— Depinde. Dacă nu te-ai scuzat când ți s'a făcut invitația...

— Asta e bună, socotește în sine. Stai, cum a fost? Aci se pare că eu nu...

Apoi prietenului:

— N'am avut timp.

— Atunci însemnează c'ai admis. Cine te-a invitat?

— Cineva cu reputație mare. Om de ispravă...

— Atunci trebuie să te duci. Altfel ești mitocan.

— Mitocan? E grav. În aceeași clipă, mintea băiatului începe să se lumineze de un gând.

— Da dacă dau un telefon și mă scuz că sânt bolnav?

— Și asta e tot mitocănie, dar poți s'o faci. De obicei, scuzele se iau în considerație. Trebuie, însă, cu o zi înainte, să nu lași să facă oamenii pregătiri.

— Și mai grav. Dacă ar putea să fie chiar azi, bunăoară...

Călin cade pe gânduri. Socotește, chibzuește, nu iese nimic. Prietenul schițează cu creionul pe hârtia udă depe masă, un nud. Chinuit, Călin îi atinge mâna și trece la urechea altuia.

— Dă-mi un sfat. Dacă cineva te invită la masă și are copil...

— Ce fel de copil?

— Copil adevărat. Copil băiat...

— De câți ani?

— De... șase-șapte opt.

— Și ce vrei să-i faci?

— Să-i duc ceva. Tocmai asta vreau să-mi spui.

— Depinde cum e copilul. Știe carte? Ii plac jucăriile, mâțele sau bomboanele?

Trebuie să ții seama de capriciile lui.

— De unde să știu? Dar așa, ... în general tu cu ce te-ai duce la un copil pe care nu-l cunoști?

— Asta nu pot să ți-o spun. Lucrul e foarte dificil.

— Adică, dacă i-ar plăcea, sânt obligat să-i duc o mătă?

— Sau un Griveiu.

— Hai nu fi rău, dacă te pricepi, zi mai repede.

— Atunci s'o luăm cu judecată. Copiii de regulă, orice le dai duc la gură. Asta înseamnă că au predilecție pentru

-- mâncare. Intocmai cum am gândit și eu.

— Adică bomboane, prăjituri, ... fleacuri d'astea.

— Bomboane. Bun. Dar care e ora cea mai potrivită?

— Pe la opt dacă e seara.

— În care zi?

— Asta tu trebuie s'o știi.

Chix.

Seara la șapte și jumătate, Călin ca un om bolnav, cu o cutie, de bomboane sub braț, își face loc prin lumea care forfotește.

Bine, el se duce, dar dacă n'o fi azi ș'o fi mâine? Nu se poate, e azi. Când a întreat dl. Ulmeanu ce era ieri, a avut în vedere ziua de mâine. Pe urmă în calcul intră doi termeni identici: mâine și marți. Mai de grabă e unul din ei, decât miercuri acela care constituie excepția și motivul întregii încurcături.

Iese din furnicarul de lume și apucă pe străzi mai liniștite. Așa! Acum e aproape singur. Stai, că el are și alte mijloace ca să-și verifice presupunerile. ... Dacă, bunăoară, până la stâlpul de lumină din față, va face un număr de pași cu soț, atunci, hotărât lucru, invitația este pentru astă seară. Incepe să numere. Dar nu, nu e bine.

Pașii nu trebuie nici să se dilate nici să se scurteze, să fie pași obișnuiți. Așa, Dela început.

„Unu, doi, trei, patru, cinci, șase... zece, ... cincisprezece, șaisprezece, șaptesprezece, optsprezece. Tocmai atât. Bun. Da cât pe-aci era să fie șapte-sprezece. Ce va să zică... dacă ar fi început cu un pas mai târziu sau mai devreme... Nu. Vezi, tocmai pentru că e astăseară, s'a întâmplat așa”.

Călin se bucură dar nu se liniștește.

Și cum merge se pomenește din nou cu buzele tremurate stupid de obsesia unor silabe melodioase, prinse de mult, din anii copilăriei, și cari azi, toată ziua nu i-au dat pace:

„Rața face, mac mac, maaac, mac”....

Își pune aceeași condiție gândindu-se la numărul cuvintelor și începe să le numere pe degete... Șapte. Fără soț. Nu se poate mai încerca odată. Acum ies opt. Sigur, chiar așa și e. La urma urmei, nu se pot limita măcăiturile unei rațe. Ea măcăește de câte ori pofteste. Ia s'o necăjești, că nu mai termină. Dar oricât de mult sau de puțin s'ar alarma o rață, măcăiturile vin imperecheate, mac-mac, mac-mac... Hotărât sânt cu soț. Azi e invitația.

Parcă s'a mai ușurat. Acum măcăie mereu, dar nu mai încercă să le socotească. Altă idee îi vine în minte: să numere toate femeile ce le va întâlni până în fața casei dlui. Cezar Ulmeanu și dacă vor fi mai multe de zece, atunci se înșeală asupra zilei de azi.

Sânt străzi liniștite pe-aici. Dacă ar întâlni zece persoane cu toate la un loc și tot ar fi lucru mare. Chiar așa și e. Uite că merge și nu-i iese picior de femeie în cale.

„Ce însemnează să fii legat de casă, cugetă Călin. Mai zic unii ș'alții despre femei că-și părăsesc căminul și umblă toată ziua. Asta nu e decât o insultă. Să verifici așa, la voia întâmplării ș'atunci să vezi adevărul”. Din față apare o mașină cu vuiet de clacson. Sânt în ea trei femei, una la volan și două în urmă. Călin le reține repede numărul. „Ce-o fi cu ele? Astea probabil că n'au soți și copii. Ei, se mai găesc și d'astea, dar cele mai multe, uite că stau la casele lor. „Și iar merge, oarecum înfiorat, simțind că de-acum s'apropie. Cotește pe după un colț și o ia la stânga. Dar abea face câțiva pași și, prin ușa largă a unei case plină de lumină, vede cum începe să iasă câte o femeie, apoi câte două, trei ies în grupuri mari, gălăgioase și neînchipuit de multe, se înbulzesc și se revarsă în stradă ca o apă cotropitoare.

Sânt toate femei, numai femei!

Dezastru!

De unde ies atâtea? Și cum, tocmai când să treacă el pe-acolo? Sânt multe, infinit de multe! „Ia te uită, domnule, unde erau, se revoltă Călin. De unde, dracu, vin? Ticăloasele, și-au lăsat copiii acasă și au plecat să petreacă sau să se agite, cine știe pentru ce fleacuri. Da fie, că și bărbații lor trebuie să fie niște blegi”...

I se taie tot curajul.

Ca să evite profeția femeilor, se întoarce să apuce pe alte străzi, ca și cum nu le-ar fi văzut, și merge îndârjit, rezistând cu eroism ispitelor care-l îndeamnă să-și verifice teama în aceste chipuri absurde.

Insfârșit a ajuns la casa dlui. Cezar Ulmeanu.

Acum i-acum. Ce să facă, cum să intre?

Se apropie cu emoție.

În fața ușii se oprește cu un fel de ușurare. A văzut pe coridor o fetiță. Trebuie să fie a portarului, seamănă după îmbrăcăminte și după cum se sgâmsește în nas. Bine că s'a ivit salvarea.

Trăiască salvarea!

— Fetițo, o pofteste el, cu un ton din cale afară de prietenos. Fetița se rușinează și se îndeasă în zid.

— Stai, puiule, nu te speria. Ea mai mult își ascunde capul. Călin se apropie și o mângâie pe frunte. Ii e teamă, însă, să nu se ivească din cotrova dl Ulmeanu.

— Matale ești de-acu, ... da, da, de-acu trebuie să fii ... Ce frumușică ești.

Fetița e crunt bosunflată.

— N'ai aflat cumva, sau poate mămica, tătucu, ... nu știți dacă în seara asta ... Fetița o rupe de plâns și începe să-și strige mămica.

N'au trebuit prea multe clipe până să se ivească cea chemată. Ce judecată s'o fi întâmplat în mintea ei, e ușor de bănuț, de vreme ce Călin s'a pomenit deodată venind asupra lui, cu ocări și amenințări grele. De spaimă i-a căzut cutia cu bomboane de sub braț. Femeia a ridicat-o, a rupt repede hârtia în care era înfășurată și cum și-a dat seama de ce conține, a început să strige și mai grozav:

— Săriți, că-mi ademenește copila!

— Ce, cum?

— Huă, banditule!

— Femeie, ești nebună? Eu am vrut să mă interesez dacă dl. Cezar Ulmeanu...

— Să dai lovitura! Simțiseși că nu-i acasă. Săriți lume!

Și până să mai strige ea, Călin s'a strecurat afară și a luat-o la goană ca un evadat. Strada era pustie, așa că nimeni nu s'a ivit să-i pună mâna în piept. În mintea lui, chinuită de aventura ipotezelor neroade, începuse să se facă liniște și băiatul se simțea că se face om ca toți oamenii.

Pen. M. Vijetoray

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AM INGANAT CANTEC DE PLUG

de PETRE DAMASCHIN

Prieteni, voi nu cunoașteți rostogolirea pământului din casma
Când se afână pentru sămânța nouă;
Sudoarea frunții nu v'ați șters-o în basma
Și nu cunoașteți jocul mugurului în rouă.

Eu am îngânat cântec de plug pe brazdă cu miroș crud,
— Și azi când mă desprind de mine îl aud.
Am mas în carul cu trifoiu proaspăt cosit
Și m'am luat la'ntrecere cu soarele'n răsărit.

Umpleam de cu seară butoiășele cu apă
Pentru secerătorii cu arșița'n creștet și cu răcoarea sub coviltir.
M'am înfășurat în așternutul cerului de când eram de-o șchioapă
— Stelele le puneam peste noapte'n chimir.

Mă trezeam la fiecare cântat al cocoșului din dud
Și-mi aciuiam urechea în ogradă s'aud
Cum rumegă tăcerea murgilă și bălțoiu legați la roată.
Erau ai mei și cu ei aș ara în noaptea asta aria cerului toată.

Petre Damaschin

UNGARIA ȘI REFORMELE

de ALEXANDRU OLTEANU

Din luptele politice ale Ungariei postbelice au răsărit trei bărbați de stat: contele Ștefan Bethlen, Iuliu Gömbös și Tiberiu Eckhardt. Triumviratul lor simbolizează Ungaria contimporană cu toate străduințele, defectele și calitățile ei. Reprezintă cele trei curente potrivnice, cari frământă opinia publică ungară și cari, deși aparțin unui popor mic, amenință nu numai echilibrul sufletesc al acestuia, dar și pacea întregului continent.

Contele Ștefan Bethlen, urmașul principilor ardeleni de odinioară, s'a relevat înainte de războiu, ca proorocul „pericolului românesc” în Ardeal. Adversar al centralismului excesiv preconizat de guvernele budapestane, cu cari nu a fost de acord decât în lupta contra sufragiului universal și secret, era de părere că această reformă ar compromite definitiv situația dominantă a maghiarimei, reliefând preponderanța numerică a naționalităților. În conflictul conștiinței naționale cu Austria — a optat pentru concepția statului ungar suveran, fără a avea curajul să tragă consecințele acestei idei. După războiu, înconjurat de o mână de aventurieri, dela Viena a organizat contrarevoluția, apoi, fiind încredințat cu formarea guvernului, a reconstituit puterea de stat, a lichidat pasiunile revoluționare și a preparat terenul pentru politica externă de ură contra Micii Înțelegeri și a tratatelor. Tot lui i se cuvine și gloria de a fi reintegrat în drepturile lor — absolutismul de partid și clasa istorică.

Iuliu Gömbös a absolvit academia militară din Wiener-Neustadt. Născut din părinți germani maghiarizați, a avut toate șansele să facă o carieră frumoasă în armată, ca ofițer activ, pătrunzând chiar în statul major. În 1918, însă, desființându-se armata, și-a pierdut sursa de existență, și și-a descoperit un talent nou: politic. La început, în politică, a manifestat convingeri rasiste, făcând o îndâr-

jită opoziție politicii de „ordine exagerată” a contelui Bethlen; mai târziu, a părăsit platforma revoluționară, s'a apropiat de guvern pe care îl atacase cu energia unui ofițer fără trupă. Prin unele manevre, cari rămân deapănuri ascunse publicității, a câștigat simpatia și încrederea regentului care, neținând cont de protestul unanim al generalilor în frunte cu Arhiducele Josif de Habsburg, l-a făcut din simplu căpitan în retragere deadreptul general activ și l-a impus cabinetului Bethlen, ca ministru al armatei. În această calitate a reușit să scape de sub controlul șefului guvernului, a trecut o parte din poliție de sub autoritatea ministerului de interne la ministerul de războiu și și-a consolidat popularitatea în partidul guvernamental, constituit de contele Bethlen din slugile magnaților și din țărăniștii trădători grupați în jurul răposatului Ștefan Szabó de Nagyatád. Iar în toamna anului 1932 încrederea excesivă a factorului constituțional l-a făcut primministru.

Tiberiu Eckhardt și-a început cariera ca funcționar administrativ. S'a distins ca un călău al românilor, fiind pretorul unei neînsemnate plase din Ardeal. În timpul revoluției a făcut oficiul de misit alături de maniacii, cari au încercat să organizeze „rezistența” maghiarimei împotriva armatei române. Apoi a intrat în solda contrarevoluției, a fost însărcinatul cu afaceri al Ungariei la Viena, ministru de externe rasist, dar, fiindcă contele Bethlen nu l-a găsit bun de ministru, a trecut la țărăniștii „independenți” și după multe peripeții, într'o bună zi, s'a trezit președintele partidului micilor agricultori.

Firește, că acești trei bărbați de stat, cu o educație și experiență deosebită, căroro hazardul le-a încredințat conducerea popoului, nu se pot înțelege în chestiunile politice importante. Contele Ștefan Bethlen, format în crâncenele lupte de drept public ale Ungariei de odinioară, cruciat sobru și scrupulos al conservativismului retrograd, bagatelizează importanța progresului și, păstrându-și doar vechile rezerve față de Habsburgi, agită dogma statului quo ante. Fantezia lui Gömbös, fecundată de exemplele strălucite ale unui Napoleon, Mussolini și Hitler, nu se poate debarasa de caracteristica preferință a dictatorilor pentru energie și curaj și, crezând că politica există numai în funcțiune de strategie, militează pentru democrația dirijată. Iar Tiberiu Eckhardt, neavând nimic comun cu țărănimea pe care pretinde că o reprezintă, a demonstrat cu prisosință în ultimele ședințe ale Consiliului Societății Națiunilor și cu toată activitatea sa că a rămas sluga ingrată a vechiului regim, ri-

dicol potentat de plasă, care putea fi oricând mituit cu un cal de rasă sau un car de fân.

Iată bărbații de stat în a căror mână s'a aflat destinul Ungariei în momentul când s'a semnat pactul franco-italian.

Lupta personală a acestor trei rivali până alaltăieri a fost o chestiune internă a Ungariei. După semnarea pactului franco-italian, însă, a dobândit o importanță internațională. De atunci străinătatea trebuie să o cunoască, cu atât mai mult, cu cât acest pact a pus pe primul plan problema reorganizării Europei Centrale. După aparență, cele două țări s'au mulțumit cu simpla garantare a independenței Austriei — ceea ce era deja garantată de Marile Puteri — în culise, însă, desigur că s'a discutat și felul cum s'ar putea potoli ostilitatea Ungariei față de vecinii săi. Fără fixarea atitudinilor față de această problemă, pactul nu poate îndeplini misiunea grandioasă ce i s'a încredințat în opera de pacificare a bazinului dunărean, deoarece atitudinea guvernului ungar poate fi fatală pentru negocierile directe ce se prepară în cancelariile europene și cari sunt menite să înlăture atmosfera de ostilitate și să realizeze măcar o colaborare economică între țările dunărene.

Desigur că în negocierile franco-italiene maghiarofilia ducelui Mussolini a constituit cel mai mare impediment. Dânsul pare a fi angajat, cel puțin principial, față de străduințele revizioniste ale Ungariei. Nu le susține direct și oficial, dar i-au fost bine venite ori de câte ori trebuia să contrabalanseze influența Jugoslaviei răsfățată de Franța și Mica Înțelegere și menajată de Germania. Ungariei i s'a acordat un rol important în planurile italiene, cari urmăresc reglementarea imperialismului german în bazinul dunărean, prin creiarea unei legături de drept public între ea și Austria. În ultima analiză, amicitia italo-ungară, secundată de frecvențele aprobări ale Austriei, deghizează planul funest al reinvierii sub o oarecare formă a monarhiei austro-ungare și al restaurării Habsburgilor.

Firește, în astfel de condițiuni, pactul franco-italian a răscolit și viața politică internă a Ungariei. Fantoma revizuirii nu mai are darul de a potoli nemulțumirile populare, cari își vorbesc din rivalitatea celor trei bărbați de stat și din nedreapta repartizare a bunurilor și a mijloacelor de producție. Considerațiunile politice au suprimat elementul economic în conducerea statului. Politica externă revizionistă a sacrificat șansele țării de a-și plasa supraproducția agrară în străinătate și poporul nu mai are din ce să acopere cele

2300 milioane de pengő cheltuite, în scopuri nealocate în bugetul statului, probabil pentru armata clandestină și propaganda revizionistă. ¹⁾ Legile existente au un sigur obiectiv: ocrotirea intereselor clasei istorice, care a pus stăpânire nu numai pe puterea de stat, dar și pe toate sursele de existență.

Gömbös a încercat să inducă în eroare opinia publică din străinătate. A delegat la Societatea Națiunilor pe Tiberiu Eckhardt, președintele partidului micilor agricultori, spre a demonstra că și populația rurală ar aproba revizionismul. Noi însă știm că forțele politice interne ale Ungariei nu sunt de acord asupra acestui ilicit mijloc de luptă în politica internațională. ²⁾ Ulterior s'a aflat că delegatul rustic a primit această misiune delicată sub condițiunea ca, după aplanarea conflictului ivit în jurul atentatului dela Marsilia, guvernul să depună în parlament „o reformă electorală cinstită”.

Din ultimele evenimente deducem că colaborarea celor trei rivali este definitiv compromisă. Gömbös pare hotărât de a ceda presiunilor anglosaxone, cari de mult accelerează reorganizarea democratică a Ungariei, pentru un succes mai pronunțat al propagandei revizioniste în străinătate, și să remedieze nemulțumirile sociale, politice și economice. A încercat să realizeze acest program de comun acord cu contele Bethlen și cu partidul acestuia, dar când s'a convins că deputații bethleniști sunt porniți să împiedice sau, în cel mai bun caz, să paralizeze reformele proiectate, a recurs la arma dubioasă a dizolvării parlamentului.

Astăzi ruptura între „reformistul” Gömbös și contele Ștefan Bethlen, fanatic apărător al privilegiilor feudale, trebuie considerată irevocabilă. „Hotărârea mea de a dizolva parlamentul — a declarat Gömbös mai zilele trecute — a servit unicul scop, de a crea o situație limpede. Guvernul nu și-a mai putut asuma răspunderea cu un grup de deputați în spate, cari nu erau de acord cu dânsul, mai cu seamă asupra aceluși program de guvernământ, pe care eu l-am denumit program de reformă. Când am dat publicității acest program, toată lumea a rămas mută și indiferentă. A crezut probabil că guvernul se va opri la promisiuni. Dar a devenit foarte agitată și nervoasă îndată ce s'a convins că suntem hotărâți de a-l realiza”. ³⁾

¹⁾ Cf. discursul lui Tiberiu Eckhardt rostit la o adunare a partidului micilor agricultori, la Szentes, în 17 Februarie 1935. „Pesti Hirlap” (pag. 2.) din 19 Februarie 1935.

²⁾ Constatarea aparține vestitului Nandor Urmánczy în „Pesti Hirlap” (pag. 1) din 13 Martie 1935.

³⁾ Cf. „Pesti Hirlap” (pag. 1) din 9 Martie 1935.

Guvernul reconstituit proiectează legiferarea mult așteptată a sufragiului secret, extinderea drepturilor suverane ale regentului, reforma senatului, desființarea latifundiilor (proprietăți de mână moartă), ocrotirea mai eficace a familiei, reorganizarea cartelurilor, colonizarea populației sărace în regiunile locuite de minoritari (în special în Panonia) și reorganizarea radicală a instrucțiunii publice. Deci, urmărește reorganizarea statului și a societății ungare din punct de vedere constituțional.

Problema sufragiului, mai bine de șapte decenii, a fost una dintre cele mai tragice probleme ale Ungariei. În special publicitatea votului a stârnit mari nemulțumiri. Poporul era de mult câștigat pentru sufragiul universal și secret, coroana, însă, își schimba părerea după împrejurări. Când solicita simpatia straturilor de jos împotriva magnaților cari, geloși de prea marea influență a regelui, agitău ideea independenței naționale, când le acorda cel mai larg sprijin spre a falsifica, față de străinătate, voința națională. Numai clasa istorică a fost consecventă în atitudinea ei de rezistență față de proiectele de extindere a drepturilor populare. Respingea ideea sufragiului secret, afirmând că poporul ungar nu ar fi încă suficient de matur pentru o astfel de reformă și dezaproba sufragiul universal care, după părerea ei, ar fi favorizat naționalitățile. Din aceste principii s'au inspirat legile electorale ungare între 1848—1918.

Legea IV din 1848, care a introdus sistemul parlamentar în Ungaria, considera indiferentă forma sub care se dă votul și a lăsat la aprecierea circumscripțiilor: dacă înțeleg să-și manifesteze voința în mod secret sau pe față. A fost însă foarte scrupuloasă la reglementarea corectivelor destinate să garanteze prioritatea ungară. La repartizarea mandatelor a prejudiciat interesele regiunilor locuite de naționalități preconizând că: din cei 464 de deputați Ungaria propriu zisă să aleagă 377, Croația și Slavonia 18, iar Ardealul, unde și censul era de nouă ori mai mare decât în restul țării, abia 69.

Acest regim electoral s'a păstrat, cu mici modificări, până la 1913. Atunci contele Ștefan Tisza, convins că altfel nu poate potoli nemulțumirea generală, a hotărât modificarea lui. A fost constrâns să facă aceasta, deoarece opoziția și străinătatea îl acuza că a inaugurat absolutismul de partid și sfidează opinia publică. Acuzațiunii, la cari dânsul a răspuns cu o violență necunoscută în istoria parlamentarismului. Un deputat din opoziție a descărcat trei focuri de revolver asupra lui, în plină ședință a camerei deputaților, iar el a îndepărtat din incintă pe acei deputați, cari nu au vrut să

înțeală logică guvernului. Legea zămislită în aceste frământări a acordat drept de vot pentru 1,343,390 de cetățeni, cu trei zeci de ani impliniți, absolvenți a șase clase primare și impuși cu cel puțin 40 de coroane contribuțiune directă către stat. S'a dovedit odată în plus că parlamentul ungar nu reprezintă decât o parte infimă a populației.

Războiul a calmat ostilitățile în politica internă, pentru ca, după câțiva ani de armistițiu, să izbucnească și mai puternic. În 1917, după căderea cabinetului Tisza, s'au înregistrat primele semne de furtună. În aer pluteau bănuiele funeste. Toată lumea simțea că se petrec lucruri mari în culise. Cu toate victoriile puterilor centrale, factorii răspunzători știau deja că sursele de energie ale monarhiei s'au epuizat. Era nevoie de o narcoză, care să suprimă în sufletul poporului conștiința că luptă pentru interese străine. Sfetnicii coroanei, geloși de prestigiul pe care Ungaria îl dobândise prin acțiunile energice ale contelui Tisza, au scos din raftul de vechituri ale Habsburgilor momeala sufragiului universal și secret.

Un manifest regal a vestit luptătorilor că coroana este hotărâtă să le acorde drepturi întinse. Inspirat din acest manifest, evreul Vilhelm Vázsonyi, ministru de justiție în două guverne consecutive, a elaborat mult așteptatul proiect de reformă electorală, după care 3,595,000 de bărbați și 260,033 de femei ar fi beneficiat de grația regală. Proiectul a fost primit cu ovații de opinia publică, dar a alarmat și partidele reacționare, care s'au organizat pentru ultima rezistență. Sesizate de pericolul iminent, aceste partide, prin surprindere, votează legea XVII din 1918, care menține neatinse rezervele contelui Tisza, cu unica modificare: că vârsta electorilor o reduce la 21 de ani, iar censul la 10 coroane. Chiar cu astfel de restricțiuni, ea a fost învinuită că ar fi contribuit la prăbușirea Ungariei, deoarece a acordat drept de vot și cetățenilor sub armă.

De fapt, „concesiunile” pe care magnații, impresionați de gravitatea momentului, au înțeles să le facă pentru salvarea aparenței, au fost tardive și insuficiente. Revoluția a șters cu buretele peste calculele feudale. Poporul a aplaudat cu frenezie primul decret revoluționar care, în sfârșit, a introdus în Ungaria sufragiul universal și secret. Acest decret a acordat drept de vot tuturor bărbaților de 24 ani și femeilor care, în afară de această condițiune esențială, au mai dovedit că știe să scrie și să citească într'una din limbile întrebuintate pe teritoriul țării.

Destinul a vrut ca poporul ungar să nu beneficieze de achizițiile revoluției. Regimul democratic s'a prăbușit pe piatra de încer-

care a grelelor probleme de politică externă. Ștefan Friedrich, șeful primului guvern burghez după căderea teroarei comuniste, a făcut un efort să le salveze, contele Ștefan Bethlen, însă, a găsit că el a fost prea larg stabilind numărul alegătorilor la 3,042,000 și în 27 Ianuarie 1922 a depus în camera deputaților un proiect de lege pentru restrângerea dreptului de vot. Opoziția, din care atunci făcea parte și Iuliu Gömbös, și-a pus în aplicare ultima forță spre a împiedeca acest nou atentat contra drepturilor populare. În zadar. Șeful guvernului a așteptat cinic expirarea mandatului parlamentului, iar a doua zi a lansat faimoasa ordonanță No 2200/1922, ordonând ținerea alegerilor în baza proiectului pe care reprezentanții națiunii au refuzat să-l investească cu putere de lege. Apoi a pus noul parlament ca, prin legea XVI din 1925, să ratifice procedura anticonstituțională, trecând și judecarea contestațiilor electorale în competența contenciosului administrativ.

Conform acestei legi 199 de deputați (76.89%) sunt aleși prin vot pe față și 46 (23.11%) cu vot secret. Vechile disproporționalități s'au păstrat neatinsse. Într'o circumscripție 1067, iar în alta 22,553 alegători aleg câte-un deputat. În zece circumscripții numărul alegătorilor nu atinge cifra de 3000, iar în alte zece circumscripții variază între 19,505 și 22,553. După o statistică recentă 2,998,853 voturi se dau pe față și numai 653,800 voturi în mod secret.

Iată motivele care au determinat pe Iuliu Gömbös să se gândească la reformarea regimului electoral. Necesitatea reformelor, în astfel de condițiuni, este mai presus de orice îndoială, noi însă credem că Ungaria va încerca o nouă decepție, deoarece „vizirul”, după câteva luni de hărțuiri și negocieri, nici astăzi nu are curajul să promită mai mult, decât că noul sufragiu va fi secret.

Contele Ștefan Bethlen acuză pe șeful guvernului că, în mod suspect și absolut arbitrar s'a înzestrat cu titlul de „vizir (führer) al națiunii” și că urmărește inaugurarea dictaturei. Ii reproșează că lucrează între culise pentru reînvierea partidului rasist cu pronunțate inclinațiuni antisemite. De fapt, proiectele lui Gömbös trădează o confuzie suspectă cu privire la puterile statului, confuzie, care în anumite momente pare conștientă. Tocmai de aceea interesează de aproape străinătatea, deoarece modificarea temelior constituționale ale statului ungar va schimba și fizionomia politică a Europei Centrale.

Ni se pare suspect mai ales proiectul pentru „reformarea” răspunderii disciplinare a magistraților, intenționând să abroge ina-

movibilitatea lor și să acorde ministrului de justiție (ca autoritatea tutelară) dreptul de a scoate la pensie pe magistrații cari a) au dat dovadă de o incapacitate constantă în funcțiunea lor, b) din cauza lipsei de capacitate nu corespund așteptărilor justițiabililor sau c) felul de viață sau conduita lor în viața socială nu sunt demne de calitatea de magistrat. Proiectul scoate ancheta disciplinară din competența justiției independente și o încredințează membrilor ministerului public (§ 39). Pe ministrul de justiție îl autorizează să decreteze suspendarea provizorie a magistraților (§ 51) și să execute sentința definitivă dată în materie disciplinară sau să o considere simplă propunere, grațiând pe inculpați. Dr Andrei Juhász, fostul vicepreședinte al Curiei Ungare, în fața acestor ciudățenii juridice, cu drept cuvânt, s'a întrebat: „Oare judecătorii mai pot judeca liber procesele civile sau penale cu substrat politic, dacă vor fi amenințați că, în caz de rostirea unei sentințe nefavorabilă guvernului, vor putea fi scoși la pensie pe motiv de lipsă de capacitate?”⁴⁾

Tot în legătură cu reforma electorală, drept corective ale drepturilor populare, se vorbește de extinderea drepturilor regentului și de modificarea legii pentru senat. Casa magnaților este cea mai puternică cetate a privilegiilor feudale. După legea VII din 1885 membrii săi s'au recrutat din prinți, conți și baroni impuși cu o contribuție directă de cel puțin 3000 florini austriaci, sau descendenții lor înșirați limitativ de legea VIII din 1886. Stegarii țării, comitele din Pojun, guvernatorul orașului Fiume, președintele și vicepreședintele Curiei Ungare, președintele Curții de Apel din Budapesta și capii bisericilor creștine din Ungaria au fost membrii de drept ai senatului.

Casa magnaților până la 1918 a avut drepturi absolut egale cu camera deputaților. După revoluție, însă, contele Ștefan Bethlen, văzând că majoritatea senatorilor sunt catolici, cari îi vor face dificultăți în chestiunea Habsburgilor, a reorganizat-o. Noua lege a abolit sistemul ereditar și a introdus sistemul electiv, după care membrii în viitor vor fi aleși de plenul corporațiunii și confirmați de regent. Li s'a revocat și dreptul de a propune legi și s'a menționat că proiectele votate de camera deputaților pot deveni legi, chiar în caz de refuz al casei magnaților, dacă regentul le sancționează.

⁴⁾ Dr Andrei Juhász: Proiectul legii disciplinare a magistraților. „Pesti Hirlap” (pag. 5) din 12 Februarie 1935.

Legea XXII din 1926 a restituit magnaților dreptul de a propune legi, dar a menținut privilegiul camerei deputaților de a le respinge fără niciun motiv dacă va găsi de bine. Astfel, cu câțiva ani în urmă, casa magnaților a votat o lege despre nedemnitatea deputaților, interzicându-le să figureze în consiliile de administrație ale întreprinderilor comercializate de stat, care încă nici până astăzi nu a fost supusă regentului spre sancționare, deoarece camera deputaților pur și simplu a uitat să o ia în dezbatere.

Iată și motivul pentru care casa magnaților, în pragul reformelor proiectate, și-a mobilizat forțele morale ce i-au mai rămas din trecut și cere guvernului ca, concomitent cu legiferarea sufragiului secret, să fie și dânsa pusă pe picior de egalitate cu camera deputaților. Ea își dă seama că regentul și poporul au interese comune în chestiunea restaurării Habsburgilor și caută să-și asigure din timp o influență reală asupra conducerii statului. Mișcarea senatorilor este cu atât mai semnificativă, cu cât astăzi însuși contele Ștefan Bethlen reclamă pentru Ungaria o libertate perfectă în chestiunea complectării tronului, admitând doar o singură restricțiune: consultarea prealabilă obligatorie a Marilor Puteri.

Ar fi prematur să ne pronunțăm asupra temeiniciei sau netemeiniciei obiecțiunilor și rezervelor păstrate de grupul Bethlen față de reforme. În tot cazul, lasă mult de bănuț faptul că Iuliu Gömbös cultivă anume anarhia puterilor statului, ține morțiș la dreptul guvernului de a legifera prin ordonanțe, în caz de urgență, și respinge ideea ca aceste ordonanțe să poată fi cenzurate de justiție, din punct de vedere al constituționalității.

Prefacerile interne ale Ungariei sunt în strânsă legătură cu politica externă revizionistă. Nimic nu dovedește aceasta mai mult, decât polemica ce s'a iscat între cei trei bărbați de stat asupra negocierilor privitoare la colaborarea statelor dunărene. Spre a mă pune la adăpostul oricărei acuze că eventual aș fi părtinitor, public aici însăși declarațiile lor — fără comentarii.

Iuliu Gömbös a preconizat astfel doleanțele Ungariei în politica internațională, într'un discurs rostit la Solnoc, în 24 Ianuarie 1935:

„S'a lansat ideea unui nou aranjament în bazinul dunărean. Noi nu vrem să împiedecăm acest aranjament. Dorim pacea, dar ea să fie bazată pe dreptate și egalitate. Mijloacele noastre au fost și vor fi pacifice. Nu renunțăm la revizuirea teritorială prin mijloace pacifice și la speranța că un proces lent o va realiza. Cerem ca în Ro-

mânia, Iugoslavia și Cehoslovacia minoritățile ungare să fie recunoscute ca părți egale și să li se acorde posibilitatea de a-și păstra cultura străbună pentru binele omenirii... Cerem egalitate pe terenul înarmării și dezarmării... În orice caz, suntem hotărâți ca, în negocierile ce se vor începe, să punem în discuție chestiunea revizuirii pașnice, spre a demasca în fața reprezentanților națiunilor europene situația anapodă și insuportabilă ce s'a creat prin soluționarea nelogică și nefirească a problemei fruntariilor..."

Contele Ștefan Bethlen în articolul „Nouii posibilități în valea Dunării”, publicat în „Pesti Napló” din 2 Februarie 1935, a scris:

„Dorim ca și Germania să adere la pactul franco-italian, căci fără dânsa, chestiunile bazinului dunărean nu se pot soluționa definitiv. Aderarea noastră mai are o condițiune: ca Mica Înțelegere să fie pătrunsă de același animus contrahendi. Nu ne este permis ca în negocierile proiectate să amestecăm chestiuni revizioniste. Această treabă trebuie spusă loial pentru ca opinia publică ungară să nu cadă victima unor iluziuni”.

Apoi:

„Teza revizionistă poate fi atinsă, dar nu este momentul în care putem avea speranța că vom obține rezultate practice. Eu unul cred că este mai util și necesar să contribuim la creierea unei atmosfere mai prielnice și să înlăturăm greutatea ce există între noi și Mica Înțelegere...”⁵⁾

Iar Tiberiu Eckhardt i-a răspuns în ziarul „Uj Magyarország” din 6 Februarie 1935:

„Declarația contelui Ștefan Bethlen, după care nu ar fi cazul ca în negocierile viitoare să atingem problema revizuirii, este cu totul neavenită. Nu este prudent ca guvernul ungar să fixeze un program minimal, excluzând dela început orice concesiune sau înțelegere. Cu atât mai mult m'a isbit teza d-sale, cu cât în chestiunea Habsburgilor a luat o atitudine absolut corectă. Această contra-zicere în logica sa se datorește faptului, că articolul său nu a fost publicat într'un scop de politică externă, ci pentru uz intern. Acest articol este o încercare de apropiere către opoziția de drept public (legitimistii) spre a-și asigura încă de acum sprijinul ei în viitoarele lupte interne. Constat cu mult regret că concepția contelui Ștefan Bethlen este în flagrantă contradicție cu concepția guvernului și a opiniei publice...”

⁵⁾ „Pesti Hirlap” (pag. 7.) din 9 Martie 1935.

Cele de mai sus confirmă ceea ce eu spun mereu în paginile acestei reviste și anume că: opinia publică din Ungaria nu este unitară asupra chestiunii revizuirii, care a devenit un mijloc de a amăgi poporul cu himere. Poporul nu se entuziasmează pentru această idee fixă cum prezintă guvernul în străinătate. Deaceea Iuliu Gömböș urmărește instaurarea unui regim mai energic care, sub masca reformelor, să impuie poporului punctele de vedere ale guvernului.

A. Olteanu

PLASMUIRE

de NICOLAE MOȚICA

*Ti-am cizelat cu'ndemânare'n gând
Figura nudă'n forme ideale,
Cum un artist supune vrierii sale
Modelul unui vis înalt, plăpând.*

*Am admirat în linii, rând pe rând,
Comoara scumpă-a frumuseții tale
Stropită cu parfumuri orientale
Și posedată'n sufletu-mi flămând.*

*Te-am cizelat în gând ca pe-o statuie,
Indrăgostit de minunata artă
De a crea frumosul unde nu e...*

*Și-acum, în străduința mea deșartă
Las gândul meu pribeg ca să se sue
Incet pe forma trupului tău moartă.*

Nicolae Moțica

MANOLE ȘI ANA

— MIC ROMAN DIALOGAT —

de COCA FARAGO

PERSOANELE:

NINA PETRINI, pictor
MANOLE
ADRIAN CRISTEA, logodnicul Ninei
OLGA ȘTEFĂNESCU
VLADIMIR, doctor
MARIA

I.

Totul se petrece la București.

Decorul: Un salon original. O ușe la dreapta, alta la stânga, două ferestre mari în mijloc, tapet albastru, mobilă asortată, un cămin pe care se află câteva bibelouri artistice. Multă simplitate, peste tot, dar mult gust. Undeva, o măsuță și, pe această măsuță, o cutie cu țigări și, lângă ea, o cutie cu chibrituri.

NINA e frumoasă. Surâde mai tot timpul. Surâsul îi e trist și depărtat. NINA lucrează portretul OLGĂI, — o fată tânără, destul de frumoasă în felul ei, emancipată, veselă, atitudine „1950”, cu totul opusă atitudinilor NINEI care parcă coborâtă dintr'o icoană bizantină, fără să pozeze „în ton”.

OLGA Mai ai mult?

NINA Ai început să te plictisești?

OLGA Întreb numai dacă mai ai mult.

NINA Nu. (*pauză*)

OLGA Speri să termini azi?

NINA Desigur. Poimâne deschid expoziția și contez pe portretul ăsta, ca pe un talisman. (*pauză*) Iar te-ai mișcat...

OLGA O, iartă-mă.

NINA Nu-i nimic... Capul puțin mai drept... și privirea în partea aceia... La ce te uitați adineauri?

- OLGA La tabloul ăla cu flori... (*se uită la el*)
- NINA Așa... (*pauză*) Cred că în cinci minute am isprăvit...
- OLGA (*cu bucurie*) Așa de repede?
- NINA Poate și mai curând. (*Olga se oprește din surâs. Nina o privește. Un moment de tăcere, apoi:*) Ce, îți pare rău?... (*pauză: își reia lucrul*)
- OLGA (*nu răspunde*)
- NINA Îți redau după-amiezele... ceaiurile... plimbările...
- OLGA Totuși... (*moment sincer:*) ...îmi pare rău. Mă obișnuisem să viu aici și aveam impresia că, însfârșit, fac și eu ceva serios. Acum n'or să îmi mai placă nici cursele în automobil, nici șoseaua, nici seratele.
- NINA Mă măgulești, Olgața. (*pauză*) Și eu am să-ți simt lipsa. Ne vedeam destul de des și înainte. Cu toate astea, îmi ești mai dragă acum. Vezi tu? Până acum nu ne lega nimic: o masă la Picadilli, un telefon, o cursă în oraș...
- OLGA Astea sunt nimic?
- NINA ...pe când acum e altceva...
- OLGA Dar bine, nu s'a întâmplat nimic extraordinar.
- NINA Ba da: portretul tău. (*pauză*). Iar te-ai mișcat.
- OLGA Uff... dar ce tot am? (*pauză*) Ce mai face fericitul tău logodnic?
- NINA Adrian? (*pauză*) „Fericitul” Adrian fumează. Se duce la tribunal... fumează... se întoarce... în drum spre casă, se oprește și aici... fumează... pleacă... revine apoi... fumează... pleacă din nou... și așa mai departe...
- OLGA Ai aerul să spui că nu face nimic... și el e atât de ocupat...
- NINA Totuși... nu prea face nimic...
- OLGA Eu cred... că muncește destul.
- NINA (*foarte atentă la lucru*) Da... E un băiat destul de inteligent...
- OLGA (*admirativ*)... și frumos...
- NINA Și frumos... da. (*pauză*)
- OLGA (*insinuant*) De obicei, fetele frumoase ca tine se mărită cu oameni urâți...
- NINA (*ca să spună ceva*) Și fetele urâte?
- OLGA Fetele urâte se mărită cu oameni frumoși... sau...
- NINA Sau?
- OLGA Sau nu se mărită deloc...
- NINA Tu, de exemplu, care nu ești nici frumoasă, nici urâtă, tu ce ai să faci?
- OLGA Nu știu. Până acum nu m'am gândit.
- NINA Gândește-te acum. (*pauză*)
- OLGA Nu iubesc pe nimeni.

- NINA Dar Dodo? Dar Mircea? Dar Dandu?
- OLGA Când vei pricepe odată că una e să flirtezi și alta-i să iubești?
- NINA Așa-i... mi-ai mai spus de atâtea și atâtea ori... *(pauză)*. Păcat că nu iubești pe nimeni, Olga... Știi, când iubești cu adevărat, devii mai trist și mai talentat...
- OLGA Nu sunt niciodată prea veselă și nu am nici un talent...
- NINA Dece vorbești așa? Cânti la pian foarte drăguț.
- OLGA De vreme ce am învățat, trebuie să cânt dar nu-mi place deloc. *(pauză)* Și cum zici că vei intitula acest portret?
- NINA „O mie nouă sute și treizeci”.
- OLGA Nu-i rău. *(pauză)* Dacă-mi spuneai mai din vreme, îți pozam dintr'un automobil, cu mănuși de box, cu skyurile în picioare..
- NINA *(râde)* Oprește-te... Nu mi-ar fi ajuns nici un perete întreg... *(Olga râde)*. Nu te mai mișca, Olga...
- OLGA Nu mă mișc, rîd.
- NINA Nu mai râde. Rîzând, te miști.
- OLGA Uite, una... două... *(râde)* stai... dela început. Una... două... *(un moment, își reia poza)* trei. Gata. Ești mulțumită? Nu zău, Ninette, toți pictorii or fi așa ca tine?
- NINA Nu știi. Acum nu te mai mișca... Mai spre mine nițel... Destul. Bun. *(pauză mare)* Vorbeam adineauri despre frumose și despre urâte. Ce mult ași vrea eu să fiu urâtă...
- OLGA *(se mișcă)* Ce?
- NINA *(o privește, se încrunță, Olga își reia poza, a lucru)* Da... Sunt atât de frumoasă încât ochii tuturor se opresc asupra-mi. Toți mă admiră. Toți se apropie de mine... Nici unul nu mă înțelege, nimeni nu mă cunoaște.
- OLGA Nu știi ce spui. Ar trebui să te mândrești.
- NINA Frumusețca nu-mi dă absolut nimic.
- OLGA Nimic! Bărbații spun că ești încântătoare. Cei care nu te cunosc doresc să-ți fie prezentați; cei care te cunosc au pentru tine o adevărată adorație. Fetele nu-și iau ochii dela tine și visează să ajungă să-ți semene, cândva ..
- NINA *(distrată)* Da?.. Mai departe?
- OLGA Uite, nu mai departe Adrian... E aiurit de frumusețca ta...
- NINA *(același joc)* De unde știi?
- OLGA O spune de sute și mii de ori.
- NINA *(își întrerupe lucrul)* Asta e tot ce spune el despre mine, Olga?
- OLGA Tot. *(pauză)* Îți pare cumva rău? Da?
- NINA *(își reia lucrul)* Nu... Dece să-mi pară rău. Dimpotrivă... *(pauză mare)*.
- OLGA *(vrea să spună ceva, se oprește, tace)*
- NINA *(se uită la ea)* Dece să-mi pară rău?

- OLGA Eu... eu cred că nu-l mai iubești.
- NINA Pe cine nu mai iubesc, Olguța?
- OLGA Pe Adrian.
- NINA Asta-i bună. Poate că știi și de ce nu-l mai iubesc, hm?
- OLGA Logodna voastră ține prea mult.
- NINA Asta-i cea mai bună dovadă că, încă, ne iubim.
- OLGA O fi...
- NINA Dacă nu ne-am mai iubi, Doamne, dar ar fi așa de simplu să plecăm. unul la dreapta, altul la stânga... și să ne închipuim că nicidecum nu ne-am gândit unul la celălalt... M'ar dura să vie ziua aceea în care să-i spun: nu te mai iubesc...
- OLGA (*ochii mari*) Ai fi în stare?
- NINA Te cred. N'ar însemna decât că-i sunt o bună și adevărată prietenă.
- OLGA Ai un fel original de a judeca.
- NINA În felul ăsta, original, dacă vrei să-i spui așa, judecăm toți: dar, din păcate, de cele mai multe ori, nu avem tăria să judecăm tot astfel până la sfârșit... (*pauză*) Ei, Olguța, am isprăvit. Ești liberă.
- OLGA (*cu bucurie*) Da? Ia să văd... (*se duce repede la tablou*) Vai... ce minune... Ia te uită... minune... Ninette, ești un geniu... Nici mai mult, nici mai puțin decât un geniu... (*repede*) Vino să te sărut...
- NINA Eu trebuie să-ți mulțumesc. (*o sărută. Pauză*) Și acum să-mi aprind o țigare, da?
- OLGA Sigur.
- NINA (*își aprinde țigara, se așează. Pauză*) Vino să stăm nițel de vorbă. Vrei?
- OLGA Mai lasă-mă să mă admir...
- NINA Admirându-te, nu uita să ții seamă că eu te-am pictat.
- OLGA Vezi ce rea ești? (*mecanic*) Pictezi admirabil...
- NINA (*zâmbește*) Bine... Vino lângă mine.
- OLGA (*se apropie*) Iată-mă. (*Pauză*)
- NINA Olguța...
- OLGA Ninette?
- NINA (*cu o ușoară nuanță de regret*) Dece-mi spui tu, mereu: „Ninette”?
- OLGA Dar cum vrei să-ți spun?
- NINA Așa cum mă chiamă: Ana. (*pauză*) Nimeni nu-mi spune Ana...
- OLGA „Ninette” e mai străin și mai frumos. Nu văd pentru ce...
- NINA (*distrată*) Bine... dacă-ți place ție... (*Pauză*) Tu ești singura mea prietenă.

- OLGA Dece mi-o spui atât de des? Toți te iubim... Prieteni îți suntem toți... Toți, până și Monica.
- NINA Așa-i... Ce mai face Monica? N'am văzut-o demult.
- OLGA (*grav*) Marea mea soră a intrat în clasa a treia primară și lecțiile îi iau mult timp.
- NINA Să mi-o trimeți Duminică. Am s-o duc la teatru și am să-i cumpăr bonboane de șocolată. Mi-e tare dragă... Nu uiți?
- OLGA Nu. (*Pauză mare*)
- NINA Ascultă-mă, Olguța...
- OLGA Ascult, Ninette...
- NINA Pomenește vreodată Adrian ceva despre tablourile mele...? Ori despre pianul meu?
- OLGA Des... pre... (*încurcată, falș:*) Da... sigur...
- NINA (*a înțeles*) Toți mă știu, nimeni nu mă cunoaște... Toți îmi cântă ochii, dinții, brațele... Și nimeni nu înțelege că nu în ochi și nu pe brațe, port DUHUL SFÂNT care-mi dă viața... (*Pauză*) Frumusețea mea nu e decât prăpastia enormă dintre mine și rest... Oare m'ar iubi cineva dacă ași fi urâtă?
- OLGA (*sincer*) Eu, da...
- NINA Și el?
- OLGA (*încurcată*) Cred că da...
- NINA Crezi dar nu ești sigură, — și nu ești sigură fiindcă nu crezi.
- OLGA Cred că te-ar iubi și dacă...
- NINA (*calmă*) Eu cred că nu.
- OLGA Exagerezi... Ce suntem noi vinovați dacă...
- NINA Destul, Olguța...
- OLGA Ce ai tu astăzi, Ninette?
- NINA Nimic... (*Pauză*) Probabil emoția întâiei expoziții la Ateneu... Sau vremea... Plouă afară...
- OLGA Poate că ești și obosită.
- NINA Nici-de-cum. (*Pauză mare*)
- OLGA (*se uită la ceas*) Vai... s'a făcut șase... Și maman care mă așteaptă de jumătate de oră. Fug...
- NINA Vei merge cu mașina. Mă ierți că nu te pot conduce... îl aștept pe Adrian.
- OLGA Vine în astă seară?
- NINA Da... Cel puțin așa ne înțelesesem ieri...
- OLGA Atunci va veni sigur. (*Pauză, își face buzele apoi:*) Ei, pa, Ninette dulce... și merçi. Ieșiți în oraș?
- NINA În astă seară cred că nu: tata trebuie să fie foarte obosit iar eu vreau să citesc.
- OLGA Noi ne ducem la Georgette... Știi, primește în fiecare Joi...

NINA Petrecere bună, Olgața... Sărut-o pe Monica...

(*es amândouă. Scena rămâne câteva clipe goală, pe urmă intră Maria și Manole, — un om înalt, mai mult urât decât frumos, interesant, ochii foarte expresivi, gesturi simple, impresionante, bine îmbrăcat*).

MARIA Domnișoara va veni îndată. Așteaptă puțin.

MANOLE Am s'o aștept. (Pauză)

MARIA Ce ai dumneata să-i spui domnișoarei?

MANOLE Dumneata ce crezi? (Pauză)

MARIA Ești dela domnul Adrian?

MANOLE Domnul Adrian?

MARIA Da...

MANOLE Nici nu-l cunosc...

MARIA Atunci... vino de vorbește cu domnul doctor.

MANOLE Eu cu domnișoara vreau să vorbesc.

MARIA Așa?

MANOLE Așa (pauză)

MARIA Și... ce ai... ce vrei să-i spui domnișoarei?

MANOLE Hm... mai nimic...

MARIA (*exasperată*) Ești foarte discret.

MANOLE Da... (Pauză)

MARIA Cine te-a trimes?

MANOLE Dece ții d-ta atât de mult să fii trimesul cuiva? (Pauză)
Poate că am venit singur.

MARIA Ce vrei să-i spui domnișoarei?

MANOLE Nu vreau să-ți spun și d-tale ceiace vreau să-i spun ei...

MARIA (*plictisită*) Dela omul ăsta nu poți scoate nici-o vorbă..
(*intră NINA*) Uite și domnișoara... Duduic, vă caută un om care zice că...

MANOLE (*o întreprupe*) Bună ziua, domnișoară.

NINA Bună ziua. (*îi surâde, pauză, Mariei:*) Poți să te duci, Maria. (*Maria iese. Pauză.*)

MANOLE Dumneavoastră sunteți d-ra ANA Petrini?

NINA (*îl privește, atentă*) Da.

MANOLE Sunt trimes de d-l Tomșa. Dânsul mă cunoaște demult și mi-a spus că d-vs căutați un om de serviciu.

NINA Tocmai îl rugasem pe unchiul Mihai... Ce fac fetele? Au plecat?

MANOLE Da, sunt la Sinaia. Și Doamna pleacă zilele astea. (Pauză)

NINA Unde ai mai servit?

MANOLE (*o privește mereu*) Acum, în urmă, am fost trei ani la d-l Tomșa, la moșie.

NINA Cum se face că nu te-am văzut niciodată?

- MANOLE Domnișoara n'a venit, desigur decât vara. Și eu, vara, plec la Brașov pentrucă fratele meu trebuie să-și muncească pământul, în timp ce eu îi țin locul la fabrică. (*un moment de tăcere.*)
- NINA Da... Eu am nevoie de cineva care să-mi ajute în atelier...
- MANOLE Știu, domnișoară.
- NINA Muncă grea nu ai să ai deloc.
- MANOLE Voiu face tot ce-mi va porunci domnișoara.
- NINA Poate că am să te trimet câteodată în oraș.
- MANOLE Mă voiu sili s'o mulțumesc pe domnișoara. (*Pauză.*)
- NINA Restul îl vei aranja cu tata. (*Pauză*) Ne-am înțeles?
- MANOLE Da, domnișoară.
- NINA Așteaptă în odaia de alături. Cred că tata nu va întârzia. Ești grăbit?
- MANOLE Nu. Pot rămâne în serviciu de-acum. (*Pauză.*)
- NINA Dece te tot uiți așa la mine?
- MANOLE (*simplu*) D-ra e așa de frumoasă...
- NINA (*răstit*) Treci dincolo și așteaptă.
- MANOLE Prea bine, domnișoară... (*intră Adrian*)
- ADRIAN (*cu ochii la Manole*) Bonsoir, Ninon.
- NINA (*îi dă mâna*) Bună seara, Adrian... Ce faci?
- ADRIAN Merți... destul de bine...
- NINA (*se apropie de Manole*) Ei bine, n'ai auzit să treci dincolo?
- MANOLE (*privindu-l pe Adrian*) Ba da, domnișoară. (*pauză*)
- NINA Cum! te chiamă?
- MANOLE Manole. (*Nina tace*) Domnișoarei nu-i place numele meu?
- NINA Ba da.
- MANOLE Măși fi mirat...
- NINA Dece?
- MANOLE Port numele Meșterului care privea, noaptea, cum se dă-râmă zidul ce înălțase peste zi... (*pauză*)
- NINA Ești trist?
- MANOLE Nu. Nu sunt trist. (*tace, Adrian îi privește pe amândoi*)
- NINA Nu te mai uita la mine... te rog...
- MANOLE Dacă îmi poruncește domnișoara... (*iese*) (*pauză*)
- ADRIAN (*autoritar*) Ce-i cu omul ăsta?
- NINA (*a rămas cu ochii la ușa pe care a închis-o Manole*) Vrea să vie la noi... Dacă tata nu are nimic împotriva, eu...
- ADRIAN Știi dece te-am întrebat?
- NINA (*același joc*) Nu.
- ADRIAN Pentrucă-mi face impresia că e nebun.
- NINA (*tresare, îl privește*) Nebun?!

- ADRIAN Păi sigur... N'ai văzut cum se uita la tine.
- NINA Ce are a face? Și tu te uiți la mine.
- ADRIAN Mă uit, chérie, dar nu așa... (*pauză*) Ce ai mai făcut azi?
- NINA (*distrată*) Nimic... (*iar se uită la ușe*) Adică... am isprăvit un portret... atâta tot... Vrei să-l vezi?
- ARRIAN (*indiferent*) Dacă vrei...
- NINA (*îl conduce la șevalet. Lung moment de tăcere*) Îți place?
- ADRIAN Da... (*pauză*)
- NINA Crezi că o să-l încadreze bine o ramă albastră?
- ADRIAN (*distrat*) Dece albastră și nu... maron?
- NINA Maron-ul nu s'ar potrivi deloc cu fondul care, aci, joacă mare rol.
- ADRIAN (*sec*) Atunci... pune-i o ramă albastră. (*Pauză mare. Adrian se așează, Nina se mai uită odată la ușe, apoi se plimbă de câteva ori prin fața ușii, fără a ridica privirile din pământ, apoi, ca să rupă tăcerea, oprindu-se din mers:*)
- NINA Afară plouă, nu-i așa?
- ADRIAN (*luând o țigare de pe masă*) Da, plouă...
- NINA E frig?
- ADRIAN Nu... (*se uită pe masă*)
- NINA Cauți ceva?
- ADRIAN Chibriturile...
- NINA (*se apropie, i le dă*) Uite-le... Stai să-ți aprind eu... (*ii aprinde, Adrian o privește*) Dece te uiți așa la mine?
- ADRIAN (*sufală, stinge chibritul*) Ce frumoasă ești!
- NINA (*aruncă chibritul. Pauză grea. Apoi, repede*): Mai bine... să-ți citesc o strofă din ultimul meu poem, vrei?
- ADRIAN (*absent*) Dacă vrei...
- NINA (*ia de pe masă un caet*) Asculți?
- ADRIAN (*același joc*) Ascult...
- NINA (*citește:*)
 Dece nu-mi privesc oamenii sufletul?
 El e mai frumos decât ochii mei,
 E mai alb decât fața mea,
 Și mai fermecător decât zâmbetul meu...
 Am răscolit amintirile, ca pe cenușa strămoșilor
 Și am scos în lume mă'năbuș...
 Am deschis larg fereastra și am văzut
 Amurgul roșu
 Ca trandafirii din grădina iubitului.
 Și'n tăcere, numai aripile gândului
 Imi îmbrățișau singurătatea...
 Dece nu-mi privesc oamenii sufletul?
 (*pauză. Pune caetul la loc. Tăcere:*)

- ADRIAN Ce frumoasă ești...
- NINA *(încet)* Știu...
- ADRIAN Ninette...
- NINA Adrian?
- ADRIAN Ași vrea să te întreb ceva...
- NINA Intrebă, Adrian.
- ADRIAN Ninette, tu te gândești vreodată la mine?
- NINA Sigur, Adrian *(pauză)* Numai la tine mă gândesc... nu știi?
- ADRIAN Te-am întrebat... așa... în trecut...
- NINA Dar tu?!
- ADRIAN Dar eu?!
- NINA ... te gândești vreodată la mine?
- ADRIAN Pui și tu niște întrebări... *(pauză mare)*
- NINA Iei masa cu noi?
- ADRIAN Nu.
- NINA Pentru ce nu?
- ADRIAN Sunt așteptat la un ceai... *(pauză)*
- NINA *(zâmbește)* Grăbește-te, atunci *(se uită la ceas)*
- ADRIAN Cât e ceasul?
- NINA Șapte... *(pauză, apoi repede:)* Dar sunt în urmă cu un sfert de oră... și mai mult chiar...
- ADRIAN Ce iute trece vremea...
- NINA Ce încet... *(pauză)*
- ADRIAN *(se ridică)* Voi ce faceți înastă seară?
- NINA Stăm acasă. Tata trebuie să fie foarte obosit. Azi nu ne-am văzut deloc.
- ADRIAN E aci doctorul?
- NINA Da.
- ADRIAN Ce manie pe voi: doctorul locuiește la etaj, tu la par-terre..
- NINA Ce vrei? Avem nevoie, unul, de lipsa celuilalt. Tata are atâtea bolnavi, atâtea telefoane... Aici e liniște și pot lucra în voie. Mi-e dragă și mi-e necesară singurătatea... Nu-i vorbă: câteodată mi-e tare urât... *(pauză)*
- ADRIAN Iartă-mă că plec, Ninette, dar...
- NINA Dragul meu, e destul de frumos din parte-ți că ai venit să mă vezi... Bună seara... *(ii întinde mâna)*
- ADRIAN Nu mă săruți?!
- NINA Ba da... Uitasem... *(il sărută)* *(—pauză—)*
- ADRIAN Înainte ne sărutam mai des...
- NINA Acum suntem mai mari... mai cuminți... mai răbdători, mai ales mai răbdători...
- ADRIAN Aurevoir, Ninette. *(din ușe:)* Amiciții doctorului.

- NINA Mulțumesc... (*închide ușa în urma lui. Se întoarce. Nu-și găsește loc. Aprinde o țigare, după câteva fumuri o aruncă. Apoi se duce la cealaltă ușe, nu se hotărăște s'o deschidă, orea să plece, revine, o deschide, brusc, parcă temându-se că se va răsgândi:)*
- MANOLE (*de dincolo*) Domnișoară?
- NINA Vroiam să știu dacă ești tot aici. (*închide ușa. Se plimbă de câteva ori, apoi iar o deschide. Pauză, nu știe ce să spună*) Manole... Nu ți-e frig, Manole?
- MANOLE (*de dincolo*) Frig? Nu, domnișoară. (*pauză*)
- NINA (*închide ușa. Se plimbă iar. Deschide din nou ușa, de data aceasta mai binisor*)
Vino puțin...
- MANOLE (*de dincolo*) Da, domnișoară. (*intră*)
- NINA (*nu știe ce să-i spună. Pauză mare. Apoi:*) Îți place aici, la noi?
- MANOLE Da, domnișoară. Imi place aici, la d-voastră. (*pauză mare*)
- NINA Știi cine era domnul pe care l-ai văzut?
- MANOLE Nu, domnișoară.
- NINA (*accentuat*) Logodnicul meu.
- MANOLE A... domnișoara e logodită... (*pauză*) S-ar supăra domnișoara dacă ași îndrăzni să-i pun o întrebare?
- NINA (*nu-l privește*) Nu. (*Pauză*)
- MANOLE Domnișoara își iubește logodnicul?
- NINA (*il privește. Simplu:*) Sigur că da.
- MANOLE E de curând logodită domnișoara?
- NINA De aproape un an.
- MANOLE De aproape un an... (*pauză*)
- NINA Imi spuneai, adineauri, Manole, că te asemeni cu meșterul care privea, noaptea, cum se prăvălește zidul ce înălțase peste zi...
- MANOLE Nu spuneam că mă asemăn cu el, ci că-i port numele. (*pauză*)
- NINA Dumitale nu ți s'a năruit nimic pân'acum?
- MANOLE (*simplu*) Ba da: planurile... Dar pe acestea oamenii nu le văd și deaceia eu nu am nici-o legendă... (*pauză*)
- NINA Ești trist?
- MANOLE I-am răspuns domnișoarei și adineauri: nu sunt trist.
- NINA Atunci... de ce nu zâmbești deloc?
- MANOLE (*privindu-i zâmbetul*) Pentrucă nu sunt trist... (*pauză*) Numai omul necăjit zâmbește, ca să-și ascundă necazul...
- NINA (*întoarce capul*) Poate că ai dreptate. (*pauză*) Ai plâns vreodată, Manole?
- MANOLE Nu, domnișoară.

- NINA Dece?
- MANOLE Știi și eu? ... (pauză)
- NINA (plimbându-se, ajunge la șevalet, oprește) Ia vino și privește aici.
- MANOLE (se apropie. Pauză, privește)
- NINA Îți place?
- MANOLE Asta e ceva făcut de domnișoara?
- NINA Da.
- MANOLE E simplu și frumos.
- NINA Nu spune: frumos... (pauză) Frumos... Cuvântul ăsta e un fel de prăpastic, un fel de... nu știi dacă mă înțelegi...
- MANOLE Vă înțeleg. (pauză).
- NINA Crezi că s'ar potrivi o ramă albastră?
- MANOLE Da, mai ales că în tablou e mult albastru.
- NINA (îi arată o natură moartă) Dar de asta ce zici?
- MANOLE (după ce a privit) Nu mai spun nimic. (pauză)
- NINA Știi, am să te învăț ce trebuie să zici despre un tablou, atunci când îți place. Dumneata simți că ceiace am pus eu aici nu e frumusețe, ci cu totul altceva dar nu știi cum să numești acest ceva...
- MANOLE Domnișoara are perfectă dreptate. Adevărat: nu știu cum se cheamă ceiace simt eu acum. E același simțământ pe care l-am avut adineauri, pe când o priveam pe domnișoara. Imi dădeam bine scama că nu numai frumusețea domnișoarei mă îndeamnă s'o privesc, ci și altceva... și acest altceva nu știu ce a fost...
- NINA Adevărat?
- MANOLE Da. (pauză).
- NINA Știi carte?
- MANOLE Am învățat și trei clase la „normală”. Pe urmă a murit tata și, până a crescut fratele meu, a trebuit să îngrijesc de pământ.
- NINA Îți place să citești?
- MANOLE Mult. Citesc „Adevărul”, „Cuvântul” și câteodată „Rampa”
- NINA Cărți nu citești?
- MANOLE Mult mai rar.
- NINA Dece?
- MANOLE Nu e greu de știut, domnișoară: zece lei pe zi, douăzeci, chiar, mai merge dar o sută ori mai mult dintr'odată... La moșie la d-l Tomșa și ziarele le citeam pe gratis. Cât am stat acolo, întotdeauna, am strâns bani.
- NINA Aici, la noi, vei citi mai mult. Sunt cărți destule dincolo, în birou.

- MANOLE Am văzut, domnișoară. (*pauză*) Domnișoara nu pictează decât femei și flori?
- NINA (*zâmbind*) Aproape numai atât.
- MANOLE Dece?
- NINA (*ridică umerii*).
- MANOLE Păcat.
- NINA Nu te înțeleg.
- MANOLE Domnișoara ar picta minunat chipuri de sfinți. (*pauză*). Nu credeți?
- NINA N'am încercat niciodată.
- MANOLE Dece?
- NINA (*ridică umerii*)
- MANOLE Nici măcar în minte nu i-ați zugrăvit vreodată?
- NINA Nici măcar în minte.
- MANOLE Timpul nu-i pierdut. Începeți de vă gândiți. Credeți în Dumnezeu?
- NINA (*se uită la el. Nu știe ce să răspundă*).
- MANOLE Credeți în Dumnezeu, nu-i așa?
- NINA Da... (*pauză grea. Manole o privește mereu, ea caută să îi evite privirea dar nu poate. Într'un târziu, curmă, tăcerea:*) Uite... mi-ai dat o idee pe care... o voi urma... Dece nu m'am gândit până acum? Da. Am să încep chiar de mâine...
- MANOLE (*cu bucurie*) Domnișoara va vedea cât de bine îi va reuși lucrul cel nou... (*pauză*).
- NINA Atunci... rămâi aici, da?
- MANOLE Sigur, Domnișoară. (*pauză, Nina sună*) Rămân aici.
- NINA Îmi pare foarte bine. (*intră Maria*) Maria, arată-i camera și, când se va putea, trimete-l sus, la tata, să-i vorbească.
- MARIA D-voastră nu veniți la masă?
- NINA N'am să iau decât un ceai și pentru atâta nu mai urc. Să-i spui tatii că am fost prea obosită. Mai spune-i că țin foarte mult să-l angajeze pe... Manole... Nu uita. (*pauză*). Așa, Manole, acum du-te și mâine dimineață la opt, Maria te va conduce în atelier. Am să te găsească acolo, așteptându-mă, da?
- MANOLE Da, domnișoară. (*orea să plece după Maria care a ieșit făcându-i semn s'o urmeze și strâmbând din nas a uimire și dispreț*).
- NINA (*îl oprește*) Am să mă mai gândesc la ce mi-ai spus...
- MANOLE (*se înclină, orea să plece*)
- NINA (*repede*) Și dacă ai vrea, am să-ți dau, curând, un caet cu poezii. (*Manole o privește*) Ți plac poeziile?

- MANOLE Da. Sunt triste, ca lacrimile și sunt adevărate ca melodiile triste.
- NINA Vorbești frumos. (*pauză*). Bună seara, Manole.
- MANOLE Bună seara, domnișoară Ana. (*iese*).
- NINA (*rămâne cu privirea ațintită pe ușa care s'a închis pe urma lui. Târziu, vine și se așează în fața șevaletului, așa ca la început, după câteva clipe, repetă, uimit și rar de parcă s'ar distra, spunând un nume străin pe care ar vrea să-l înțeleagă:*) Ana ... Ana ... A-n-a ...

II.

După două luni.

Manole, îngenunchiat în fața căminului, pune lemne pe foc. Intră Nina, îmbrăcată de stradă.

- MANOLE A ... domnișoara s'a și întors ...
- NINA Da ... (*își scoate haina, Manole o ajută*)
- MANOLE Domnișoara e, probabil, obosită ... (*pauză*) Să fac un ceai?
- NINA Nu, mulțumesc. (*pauză, își scoate pălăria*) M'a căutat cineva?
- MANOLE Nu. (*după un moment:*) D-l Adrian a telefonat adineauri.
- NINA Ți-a spus să-mi comunici ceva?
- MANOLE M'a întrebat la ce oră se întoarce domnișoara, zicând că are de vorbit cu d-voastră neapărat. (*pauză*) Țin să adaug că părea supărat.
- NINA Supărat?!
- MANOLE Vorbea încet și rar, ceiace m'a făcut să cred că e supărat. (*pauză*)
- NINA A mai telefonat cineva?
- MANOLE Altcineva nimeni ... (*pauză*)
- NINA Mâine să te duci să te interesezi, mi-au rămas două tablouri: portretul Olguței, reținut de ea, și un auto-portret.
- MANOLE Restul l-ați vândut tot?
- NINA Tot.
- MANOLE Și capul Sfintei Fecioara Maria?
- NINA Și. (*pauză*)
- MANOLE Și Isus pe Muntele Măslinilor?
- NINA Și. (*pauză*) Du-mi haina dincolo, te rog.
- MANOLE Da, domnișoară. (*iese. Nina aprinde o țigare și, fumând, se așează lângă foc. Pauză mare*)
- MANOLE (*revine*)
- NINA Aprinde în sală.
- MANOLE Da, domnișoară. (*pleacă, revine. Nina tace*) Domnișoară, ce aveți?
- NINA Ce am? ... Nimic. Ce vrei să am?

- MANOLE Sunteți foarte palidă... Și apoi plângeți mereu. Și ascară ați plâns...
- NINA (*aspru*) De unde știi?
- MANOLE Venisem să aduc înapoi cartea, și v'am auzit suspinele.
- NINA Ți s'a părut. (*pauză*). N'am plâns.
- MANOLE Dece îmi ascundeți adevărul?
- NINA Adevărul? (*pauză*) La urma urmii, ce te privește pe dumneata? Ți-am mai spus: nu-mi place să mă suspectezi.
- MANOLE Cer iertare domnișoarei... n'am vrut să o supăr. (*pauză*). *Manole vrea să plece*
- NINA Ascultă... (*pauză*) Dumneata dece crezi că am plâns?
- MANOLE (*o privește*) Omul nu plânge decât în preajma unui „rămas-bun”... (*pauză*)
- NINA Nu plec nicăeri și nu-mi pleacă nimeni.
- MANOLE Ați plâns, atunci, pentrucă nici nu plecați nici nu vă pleacă nimeni.
- NINA (*cade pe gânduri*) Poate... (*pauză*)
- MANOLE Am învățat să vă înțeleg...
- NINA (*privind focul*) Da...
- MANOLE (*privind în gol*) Eu citesc în sufletele triste, ca într'o carte de rugăciuni... (*pauză*. *Nina privește*)
- NINA Vino de stai aci, Manole. (*Manole nu se clintește*) Dece nu vrei să stai?
- MANOLE (*se apropie, se așează*) Dacă îmi poruncește domnișoara...
- NINA Nu-ți poruncesc, te rog (*pauză*) Simt... simt uneori nevoia de a sta cu cineva de vorbă... (*pauză*) Mi-e urât...
- MANOLE Domnișoara duce o viața prea liniștită.
- NINA Crezi?
- MANOLE Și prea limpede... (*pauză*)
- NINA (*privind focul*) Ași vrea să plec...
- MANOLE Unde?
- NINA Nu știu... (*pauză*) Departe... tare departe...
- MANOLE Și dece... vreți să plecați? (*pauză*)
- NINA Aici nu mă ține nimic.
- MANOLE Cum?
- NINA Nimic...
- MANOLE Dar domnul doctor?
- NINA Tata? Are să mă aștepte... să mă întorc...
- MANOLE Dar domnul Adrian?
- NINA Lui îi las fotografia mea ca s'o arate lumii întrebând: „așa-i că era frumoasă?” (*pauză*)
- MANOLE Dar eu?

- NINA *(tresare, se uită la el)* Dumneata? *(se ridică, se plimbă de câteva ori, Manole o urmărește cu privirea)* Dumneata... *(se așează)* Dumneata... Uite... la dumneata nu mă gândisem... *(pauză, privește iar focul)* Dumneata ai să mă uiți
- MANOLE *(simplu)* Nu. *(pauză)*
- NINA Ai să vii cu mine.
- MANOLE *(același joc)* Nu. *(pauză)*
- NINA Ai să-ți cauți un alt loc.
- MANOLE *(același joc)* Nu. *(pauză)*
- NINA *(il privește)* Atunci...?
- MANOLE N'am să vă las să plecați...
- NINA *(iși pierde calmul)* Hm... parcă eu îți cer voe să plec... ca să mă lași să plec...
- MANOLE D-voastră nu-mi cereți nimic, dar eu nu am să vă las să plecați.
- NINA Uiți că fac totdeauna ceiace vreau?...
- MANOLE Nu uit. *(pauză)*
- NINA Uiți că nu-ți cer nici-un sfat?
- MANOLE Nu uit. *(pauză)*
- NINA Uiți că nimeni nu are dreptul să se amestece în viața mea?
- MANOLE Nu uit nici asta... *(pauză)*
- NINA *(se ridică)* Uiți că aici eu sunt stăpână și dumneata ești servitorul?
- MANOLE *(se ridică, pauză)* Uite... asta... asta, da. Sunt clipe în cari uit că sunt servitorul d-voastră. *(simplu)* Uit, fiindcă nu mă ceartă nimeni, niciodată... uit fiindcă nu fac nimic altceva decât să vorbesc la telefon, s'o primesc pe domnișoara Olga, ori să-i zâmbesc domnului Adrian... Uit, pentru că mi se vorbește deschis, așa ca dela egal la egal și pentru că am învățat să zugrăvesc veșmintele sfinților pe a căror față eu vă îndemn să v'o închipuiți... Uit fiindcă stau aici, lângă stăpână mea, nu cu o tavă în mână sau în așteptarea vre-unei porunci, dar lângă ea, așezat pe scaunul șters de praf de către altcineva, privind același foc pe care îl privește ea... Uit, fiindcă nu mănânc la bucatărie, cu servitorii și pentru că am citit toate cărțile din biblioteca cea mare... Uit... *(pauză)* Sigur că uit...
- NINA *(a stat neclintită, l-a privit. Acum întoarce capul)* M'am străduit să mă port bine cu dumneata.
- MANOLE ...și, apoi, dacă eu, servitorul, vin să aprind focul, mi se spune: „asta nu e treaba dumitale”. Iar dacă eu, celălalt, îndrăznesc să vă întreb pentruce suferiți, așa cum suferiți, fiindcă vă văd singură... singură și tristă și fără de nici-un prieten, mi se atrage atența: „nu ești decât un servitor... *(pauză)* Ajung să mă întreb cine sunt...

- NINA Mă plictisești... (*începe să se plimbe, întâi cu pași repezi, siguri, apoi încetinindu-și mersul, apoi, văzând că pașii îi șovăiesc, se așează, privește focul*). E adevărat că îmi îți tovarășie în ceasurile prea lungi, de singurătate și inimă grea... E adevărat că mă înțelegi mai deplin decât oricare alt prieten... E adevărat că mi-ar fi greu să nu te știu aproape de mine... Dar toate acestea nu însemnează că trebuie să uităm, și eu și dumneata că eu nu sunt decât stăpâna servitorului și numai atât...
- MANOLE Eu sunt servitorul...
- NINA (*privește focul*) Ai crezut vreodată că ești stăpânul?
- MANOLE Nu am crezut nimic... Dar ași vrea ca, în vreme ce stați de vorbă cu mine, să-l lăsați pe servitor acolo, în genunchi la gura sobii, cu brațele încărcate de lemne... Aici... (*se apropie de ea*) Aici, lângă d-voastră, vedeți-l pe Manole. (*vorbește din ce în ce mai sugestiv, mai evocativ, Nina continuă să privească focul dar se vede bine că vede în el tot ce-i spune Manole*) Manole, cel adevărat... care a venit, așa... pe ne-așteptate... Mergea pe drum, îi era frig... foame... sete... L-ați văzut trecând... l-ați chemat înăuntru... Cine e pribeagul? E, poate, Meșterul care a fugit de lumea lui...
- NINA Da... Meșterul Manole... (*pauză*) Și unde-i zidul Mă-năstirii?
- MANOLE Departe... într'un vis... (*pauză*)
- NINA Vorbește, Meștere Manole. Eu te ascult... (*pauză*)
- MANOLE Mi s'a arătat izvorul binelui și mi-a poruncit să-i fac, în gând, adăpost către care să tindă toate cugetele curate. Și m'am apucat să înalț spre cer zidurile nevăzute, dar tot ce făceam, ziua, se dărâma peste noapte și nicăeri liniște inimii nu-mi mai puteam afla, și lumina privirilor îmi era povară, căci sufletul mi se îngreuiase... Și iar mi s'a arătat izvorul vieții și mi-a zis... (*pauză*) Nu știu ce mi-a mai zis... (*își duce mâna la frunte, pare să fi obosit foarte tare*)
- NINA (*același joc, mereu*) Adu-ți aminte...
- NMAOLE Am uitat... Am uitat... (*pauză mare*)
- NINA Mai spune-mi ceva, meștere Manole...
- MANOLE Mi-ești dragă, Ana...
- NINA Știu, Manole... (*se aude, își dă seama ce a spus, își trece mâna peste frunte, se ridică, îl privește speriată*) Manole... Manole... Trezește-te, Manole...
- MANOLE Mi-ești dragă, Ana...
- NINA Ești nebun?
- MANOLE Mi-ești dragă, Ana...

NINA Dar... asta... ești... nebun... (*izbucnește într'un hohot din care nu se alege nici plâns, nici râs*) Ieși... Pleacă... Pleacă, m'auzi? Nu vreau să te mai văd... Nu pot să te mai văd... Nu vreau să te mai văd... Nu vreau... nu... Pleacă... Pleacă...

MANOLE (*încet*)... Și iar s'a năruit zidul mânăstirii...

NINA Ieși... ieși (*Manole o privește lung, apoi pleacă. Nina începe să plângă. Plânge întâi tare, cade pe scaunul din fața focului, plânge tare, apoi din ce în ce mai încet. Într'un târziu intră Adrian.*)

ADRIAN Ninette... Plângi, Ninette? (*pauză, se apropie de ea*) Ce s'a întâmplat? (*pauză*) Dece nu răspunzi? (*pauză*) Ninette, ce e?

NINA (*plânge*) Nu măntreba nimic...

ADRIAN Dar ce s'a întâmplat?

NINA (*același joc*) Nu mă întreba nimic...

(urmează)

Coca Farago

MORARITA DIN VECINI

Trad. de ION CONSTANTINESCU-DELABAIA

*Se'nvârte aripile morii,
Mânate de aprigul vânt,
Ași vrea să pot fi eu morarul,
Să-i spun morăriții un cuvânt.*

*Muri de curând biet morarul,
In pacea de veci a intrat,
Vedeau-l-ași pe spânzurătoare,
Pe ticălosul de argat.*

*Duminica, la sfânta slujbă,
Spre mine credeam c'a privit
Dar ochi-i fugeau spre argatul
Ce'n ușa ședea pironit.*

*Apoi dup'amiază, la horă,
Alături de ea mă trezii
Dar ea măntrebă cu un zâmbet:
Argatu-i pe unde-o mai fi.*

*Ași vrea ca argatul acela . . .
— In clocot mi-e sângele tot, —
Ași vrea să-mi răsbun pe tâlharul,
Ași vrea, dar nu știu cum să pot.*

*Ași vrea . . ., dar nu știu nici eu singur,
Nu știu nici ce vreau nici ce sânt,
Și moara-și învârte aripa
Ce-aleargă mânată de vânt.*

J. Constantinescu-Delabăia

DEFINIȚIUNILE NOȚIUNII DE MINORITATE

de PETRE PETRINCA

În genere toți sunt de acord în privința recunoașterii calității de minoritate a unei populațiuni etnice redusă ca număr față de majoritatea etnică a unui stat.

Nimeni nu contestă că minoritățile există ca entități distincte și ca realități ale vieții unora dintre statele europene. Deci, definirea lor precisă este de cel mai mare interes din punct de vedere filozofic, social, istoric și politic. 1)

Problema definirii minorităților s'a impus ca o necesitate inevitabilă în urma acordării unei protecțiuni de drept internațional, prin tratatele adiționale ale conferinței de pace dela Paris, puse sub garanția Societății Națiunilor.

Textele tratatelor adiționale (numite și a minorităților), vorbesc de „habitants, différent de la population par la race, la langue ou la religion” (Traité de Trianon), sau de „ressortissants”, ori de „personnes appartenant à des minorités ethniques de religion ou de langue”. Se mai întrebuițează și expresiunea „minorités”, ca noțiune ce denotă o colectivitate („minorități”). E o inadvertență sau o prescurtare a termenilor „personnes ou institutions minoritaires”. 2)

În rezoluția Societății Națiunilor din 20 X. 1920 se afirmă că membrii din Consiliul Soc. Națiunilor au dreptul de a semna la infracțiunile comise asupra minorităților, sau de a denunța pericolul acestor infracțiuni.

S'a recunoscut oare personalitatea juridică a „minorităților” prin această rezoluție?

Chestiunea a rămas controversată.

Helmer Rosting 3), spune că se înțelege prin noțiunea de mino-

1) Vezi în această privință studiul lui Th. Ruyssen din: „Les Minorités nationales” No. 6 din 1926 („Pour un statut des minorités”).

2) Mandelstam: „La protection des minorités”.

3) Vezi H. Rosting: „La Société des Nations et les Minorités”, p. 5.

ritate „grupurile de persoane, aparținând unei rase, unei religii sau vorbesc o limbă care se deosebește de aceia a majorității unei țări” (... „les groupements de personnes appartenant à une race, à une religion ou parlant une langue qui diffèrent de celles de la majorité, du pays”.)

Aceste persoane, însă pot fi împărțite în două categorii distincte: 1) „a supușilor unui stat străin” și 2) „a supușilor statului în care locuiesc”.

Th. Ruysen dă minorității următoarea definiție: „On entend par minorité un groupe de ressortissants d' un Etat, conscients de se distinguer des autres citoyens de cet Etat par leurs traditions historiques et par certains caractères culturels et désireux de maintenir, sous un régime juridique spécial, la continuité des ces traditions et de ces caractères”. Adică: „înțelegem prin minoritate un grup de supuși ai unui Stat, conștienți ei înșiși că se deosebesc de ceilalți cetățeni ai acestui stat, prin tradițiile lor istorice și prin anumite caractere culturale și doritori de a menține, sub un regim juridic special, continuitatea acestor tradiții și caractere”.

Prof. Wilhelm Winkler, șeful Institutului de Statistică minoritară dela Universitatea din Viena, admite că minoritatea (minoritatea națională) se compune din rasă, limbă și cultură aparte, apoi că noțiunea de minoritate mai cuprinde în sine, în mod evident, o masă de populațiune, care în interiorul unei unități (a majorității unui stat), nu atinge o jumătate și se găsește în fața unei majorități.

Buza László, autorul maghiar al unui tratat de drept minoritar („A kisebbség jogi helyzete”, Budapest, 1930), definește minoritatea în termenii următori: „Prin cetățeni minoritari, înțelegem, pe toți acei supuși ai unei țări, cari din punct de vedere al rasei, religiei sau al limbei, nu aparțin majorității alcătuitoare a statului”.

În complectare, autorul amintit susține: că minoritatea în definiția ei n'are criterii speciale de delimitare și nici nu se poate pretinde ca cetățenii respectivi ai unui stat să fie într'un număr oarecare mai mare și nici faptul de-a aparține unui teritorii cu locuitori autochtoni. Această concepție convine foarte mult, în deosebi, doctrinei maghiare.

O altă definiție dată de Th. Ruysen, ¹⁾ e următoare: „On entend par minorités les groupements des personnes appartenant à une race, à une religion en parlant une langue, qui diffèrent de celles de la majorité du pays”.

¹⁾ Vezi „La Société des Nations et les minorités”. Genève, 1922.

E una dintre cele mai bune definițiuni curente (Adică: „Înțelegem prin minorități grupurile de persoane, aparținând unei rase, religii și vorbind o limbă care se deosebește de aceia a majorității unei țării”).

Foques Duparc ¹⁾, spune „că minoritățile sunt grupările de indivizi, cari sunt subiecte ale unui stat, cu același titlu ca și generalitatea (majoritatea) subiectelor și cari în același timp, nu sunt sau nu pot fi asimilate (cu generalitatea) din nici un punct de vedere”.

Profesorul E. Bovet ²⁾, dă definiția următoare: „On entend par minorités les groupements des personnes appartenant à une race, à une religion, ou parlant une langue qui diffèrent de celle de la majorité du pays”.

E tot definiția citată din studiul lui Th. Ruysen, care e considerată ca fiind una dintre cele mai acceptabile și reprezentând și punctul de vedere al oficialității din sânul Soc. Națiunilor.

Tratatul dela Versailles, încheiat la 28 Iunie 1919, între Puterile Aliate și Asociate și între Polonia, în art. 2. stipulează: „Gubernul polonez se obligă a acorda tuturor locuitorilor o deplină și întreagă protecțiune a vieții și-a libertății lor, fără distincțiune de origine, de naționalitate, de limbă, de rasă sau de religie”.

Definițiile citate după Th. Ruysen și E. Bovet, sunt formulate în spiritul acestei stipulațiuni din tratatul minoritar, încheiat cu Polonia. Dealtfel, acest tratat a fost considerat ca prototipul tuturor tratatelor minoritare, încheiate ulterior.

Th. Ruysen, în lucrarea sa „Les Minorités nationales d'Europe et la guerre mondiale”, mai adaugă națiunii de minorități și nota de „naționale”. Această complectare — după E. Bovet, ar fi inspirată după E. Renan, care a ținut o conferință de mare răsunet asupra națiunii. Tot d-sa complectează definiția citată, cu următorii termeni: „Nous appelons minorité un groupement d'individus qui se différencient de la majorité du pays soit par leurs langue soit par religion, soit tout particulièrement par le fait qu'ils sont séparés de la nations à laquelle ils voudraient se rattacher”.

Complectarea definiției constă în termenii: că minoritățile pe lângă că diferă de majoritatea cetățenilor unei țări, prin limbă, re-

¹⁾ Vezi F. Duparc: „La protection des minorités de race, de langue et de religion”, p. 16.

²⁾ Vezi studiul „Qu'est-ce qu'une minorité?” din revista „Les Minorités Nationales” No. 2. Mars-Avril, 1928.

ligie, mai sunt separați și de națiunea la care ele ar vrea să se realipească."

Fustel de Coulanges, definește naționalitatea: „Ce n'est ni la langue, ni la race qui fait la nationalité... Les convenances géographiques, les intérêts politiques ou commerciaux sont qui a groupé les populations et fondé les États... La patrie, c'est qu'on aime. Il se peut que l'Alsace soit allemande par la race et par la langage, mais par la nationalité et le sentiment de la patrie, elle est française". 1)

E. Renan, în „Qu'est-ce qu'une Nation?" (Paris, 1882, p. 27), spune: „Une nation est une grande solidarité, constituée par le sentiment des sacrifices qu'on a fait et de ceux qu'on est disposé à faire encore. Elle suppose un passé". Adică: „o națiune e o mare solidaritate, constituită printr'un sentiment de sacrificii aduse și-a acelora pe cari suntem dispuși încă a le face. Ea presupune un trecut"...

Dacă e vorba, însă, de, o minoritate națională, putem considera de atare numai o „majoritate relativă" din marea masă a națiunii politice dominante; o fracțiune care „pars pro toto", are ca ideal cultura, politica, etc., unul ce diferă de a națiunii politice dominante.

După Dvorsky: „minoritatea este acea parte din populațiune, care se deosebește sub raport etnic sau religios, eventual sub raport social e de partea cealaltă, care în afacerile generale de stat reprezintă ideea de stat și este deținătoarea exclusivă sau cel puțin decisivă a puterii de stat".

Mello-Franco, fost delegat al Braziliei, la Soc. Națiunilor, în discursul său din 9 Dec., 1925, ținut în calitate de raportor al Consiliului, a definit cuprinsul noțiunii de minoritate, astfel: „O minoritate, așa după cum o privesc tratatele, cari asigură protecțiunea, este nu numai o grupare etnică unică, încrustată în corpul unui stat, a cărui unitate formează o colectivitate etnică diferită. Ea este și un alt atribut psihologic, social și istoric, constituind poate pentru definițiunea căutată, o caracteristică diferențială prin excelență. Singura coexistență a diverselor grupări omenești, formând entități colective, etnicește deosebite în teritoriul și sub jurisdicțiunea unui stat nu este suficientă pentruca să le recunoaștem existența în acest stat, alături, de o majoritate a sa de populațiune, ca o minoritate, având nevoie de-o protecțiune dată în grija Societății

1) Vezi René Johannet: Le principe des Nationalités, p. 224—25.

Națiunilor. Pentru că există o minoritate în sensul tratatelor actuale și ea trebuie să fie produsul unor lupte, cari datează de secole, sau din timpuri mai puțin îndepărtate, între unele naționalități și trecerea unor anumite teritorii dela o suveranitate la alta, prin faze istorice succesive". 1)

Mello-Franco introduce un element nou în cuprinsul definițiunii de minoritate, și anume: „ea (minoritatea) trebuie să fie produsul unor lupte ce datează de secole”, adică a unui proces istoric mai îndepărtat („que cette minorité soit le produit de lutttes, remontant à des siècles”); apoi „rezultatul unor transferturi teritoriale dela o suveranitate la alta („ou le produit du passage de certains territoires d'une souveraineté à une autre, à travers des phases historiques succesives”).

Mello-Franco, deși admite că rasa, limba și religia au o importanță mai mare sau mai mică pentru recunoașterea unei naționalități minoritare, ele totuși nu constituiesc criteriul unic și precis al noțiunii căutate. Pentru că indivizii, chiar aparținând aceleiași minorități, vorbind aceiași limbă, având aceiași religie, pot face parte în același timp din sânul a diferite naționalități.

În urma criteriilor din definițiunile de mai sus, pentru a fi precisi lămuriți asupra noțiunii de minorități trebuie să se răspundă la următoarele întrebări: a) cari sunt elementele constitutive ale unei minorități; b) după ce criterii vom recunoaște grupările ce fac parte dintr'o minoritate?; c) cum se va stabili distincția între religii, secte religioase, între limbi, dialecte și între rase?; d) care ar trebui să fie numărul membrilor unei minorități de aceiași limbă sau religie, ca să fie considerați ca minoritate și să poată beneficia de regimul de protecțiune al minorităților?

Tratatele minoritare, în general, nu răspund în procesiune la aceste întrebări. Ele afirmă că o proporție considerabilă de supuși („ressortissants”), aparținând unei minorități” se consideră de minoritate. 2)

Dacă tratatele adiționale au omis o definire care să mulțumească pe toată lumea faptul are o explicație logică. Autorii tratatelor nu puteau fixa într'o formulă îngustă elementele componente, pentru că acestea variau după împrejurări locale și istorice în fiecare stat european, care are minorități.

1) Vezi F. Duparc: La protection des minorités de race, de langue et de religion, p. 16. op. c.

2) Vezi art. 1 al tratatului cu Polonia.

Ar fi fost poate o soluție aceia de-a găsi anumite criterii unice și invariabile, cari să țină cont atât de interesele indivizilor minoritari, cât și de cele ale statului ce permite o ingerință asupra suveranității sale, tratând o categorie din supușii săi cu un regim de drept aparte, supus în același timp și unui control internațional.

Uniunea Interparlamentară, în Conferința XXI a, ținută la Copenhaga în 15—17 Aug., 1923, a luat în această acțiune următoarea rezoluție: „Orice supus al unui stat are dreptul de a face înaintea autorităților de stat o declarație de apartenență la majoritate sau la o minoritate de rasă, religie sau de limbă. Această declarație trebuie să fie făcută în mod liber, fără constrângere și fără să atragă pentru declarant vreo consecință prejudiciabilă.”¹⁾

Art. 74 din Convenția germano-poloneză din 15 Mai 1922, stipulează: „Chestiunea de a ști, dacă o persoană aparține sau nu unei minorități de rasă, de limbă sau de religie, nu poate face obiectivul vreunei verificări sau vreunei contestații de către autorități”.

Criteriile de determinare ale unei minorități — după Th. Russen — ar fi: 1) declarația făcută de individul interesat; 2) piesele justificative; extrasul din registrul stării civile, actul de botez sau de înscriere într-o comunitate confesională, apoi certificatul de indigenat sau de naturalizare, etc.; 3) dovada stării sociale, făcută de anumite autorități; agenți municipali, poliție, membrii clerului, etc și 4) în caz de contestație între autoritățile de stat și naționalitățile, cari își revendică dreptul de a fi înscrise într-o minoritate, Consiliul Soc. Națiunilor sau o comisiune delegată de Consiliu, va fi chemată printr-o anchetă, să decidă.

Sistemele de determinare a naționalității — adoptate de diverse state europene — sunt de trei categorii: obiective, subiective și mixte.

Fichite vede în noțiunea de naționalitate originea comună și limba comună; prin națiune înțelege comunitatea culturală a tuturor germanilor, iar prin noțiunea de popor, elementul de stat ca personalitate, căruia îi spune „Volk”.

Această concepție a dominat peste o jumătate de veac în literatura juridică.

Al. Rudescu²⁾, definește minoritatea: Înțelegem prin „minori-

¹⁾ Vezi „Declarations des droits et des devoirs des Minorités“ a Conf. Interparlamentare dela Copenhaga din 1923.

²⁾ Vezi Chuestions des Minorités de race, de langue et de religion“, p. 24.

tate" grupurile de indivizi, cari sunt supușii unui Stat, cu același titlu ca majoritatea supușilor și cu toate acestea nu pot fi confundați cu aceștia din cauza diferenței de rasă, de limbă sau de religie, afară dacă numai prezența lor nu e datorită unei imigrațiuni".

Am putea spune că prin minoritate înțelegem o categorie mai redusă (ca număr) de cetățeni ai unui stat, trăind în grupuri și aparținând unei rase, religii și limbi ce se deosebește de aceea a majorității politice și a căror prezență între majorități, se datorește unui proces istoric îndepărtat.

De Jouvenel, Overbeke, și alții, au cerut Soc. Națiunilor să se dea o definiție precisă a minorității.

Contelele Zichy, în Ungaria, a întreprins o anchetă pentru a stabili conținutul unitar și precis al noțiunii de minoritate. Ancheta a constat din răspunsuri date în scris, adunându-se un material documentar vast. Răspunsurile sosite au fost foarte variate, încât a fost o imposibilitate de-a se ajunge la o rezultantă comună.

Profesorul Havanez, Bustamate, a întreprins și el o anchetă de seminar pentru rezolvirea acestei chestiuni, ajungând la concluziunea că subiectele unei minorități nu pot fi decât grupurile de cetățeni ai unui Stat, cari formează obiectul de preocupare al însăși tratatelor de pace în vigoare și cari în baza acestor dispozițiuni sunt supușii de drept ai protecțiunii garantate de Societatea Națiunilor.

Elementul de „cetățenie” (sau supușenie), se găsește la cea mai mare parte din doctrinarii dreptului minoritar, așa încât regimul de protecțiune nu se referă și la indivizii, cunoscuți sub denumirea de „fără patrie”, „Heimatloși”, „no-lands”.

După René Brunet, teritorii anexate în urma unor războaie de anexiune se află numai în Europa și, numai în acele state, cari, după războiul mondial, și-au schimbat (mărit) fruntariile, sau cari în decursul acestui război sau ulterior, s'au înființat ca State de sine stătătoare.

Ungurul Ravasz László definește minoritatea în felul următor: „Prin concepția de minoritate înțelegem o comunitate de rasă, limbă sau religie, care în teritoriul unui Stat, printre comunitatea majorității de rasă, limbă și religie, trăiește resfirată, sau la un loc, luptând pentru existență și unitatea ei.”¹⁾

Fostul conducător al minorității germane din Ungaria' Iacob

¹⁾ Vezi Kokas L: „A kisebbségi kérdés térhódítása a nemzetközi jogban”. „Külügyi Szemle”. No. 1 Ian., 1931.

Bleyer stabilește că minoritatea trebuie să cuprindă în noțiunea ei „o voință de cultură națională colectivă, cu scop cultural statornic și justificat în manifestațiunile sale de viață.”

După dr-ul Edgar Stern-Rubarth și contele Max Montelas criteriul primar (principal) e voința unei părți din locuitorii unui stat de a forma o minoritate, pe când celelalte elemente de recunoaștere sunt numai de importanță secundară.

Faptul că tratatele minorităților n'au definit noțiunea de „minoritate”, s'a considerat ca o lacună, care în numeroase cazuri s'a interpretat fie în dezavantajul minorităților, fie în acela a statelor cu minorități.

Noi credem că autorii tratatelor au procedat corect când n'au fixat cadrele acestei noțiuni. Cu atât mai mult cu cât și astăzi definițiile sunt foarte variate.

Mandelstam ¹⁾ vede în această problemă „o necesitate a reglementării ei în mod prealabil, ceea ce constituie și un argument în plus în favoarea generalizării dreptului minorităților. Chestiunea constatării internaționale a existenței unei minorități este o problemă de ordin prejudiciar și în același timp, o problemă de înaltă politică interetatică (mondială). Ni se pare că ea nu ar putea fi rezolvată, decât printr'o Convenție universală, care ar fixa același regim al minorităților pentru toate statele. Numai o astfel de convenție mondială ar avea autoritatea necesară de-a designa nominal, pentru țările contractanților, grupurile de rasă, limbă sau religie, ai căror membri ar fi chemați să beneficieze de regimul minoritar”.

Ea depinde de însăși evoluția sau noua tendință în spre care se îndreaptă regimul de protecțiune internațională a minorităților.

Problema generalizării dreptului minoritar, este de natură a pune în criză. Sistemul protecțiunii după cum s'a verificat prin anunțarea denunțării tratațiunii minorităților de către Polonia, întâmplată în toamna anului trecut la Geneva.

Regimul actual are caracter de excepțiune și de drept regional.

Petre Petrinca

¹⁾ V. Mandelstam: „La protection des Minorités, op. c. ant.

D O L I U

de IONEL ȘUGAR

E primăvară!
Iară,
Ni s'a deșteptat pământu'n vine...
Și glia,
Imi fumează în ape cristaline!

Popara
De focuri și de raze
Imi leagă și-mi așează.
In bulgării din mine,
Atâta soare, soare!

In aburi de viață,
De sânge și sudoare,
Ni se ridică seva
Din vinele de ghiață...

E primăvară!
Toate
Pârâiele din mine,
Se umflă,
Se revarsă,
In albiu largi de suflet,
De gând și mădulare!

Mă doare,
Mă înneacă,
M'aprinde,
Mă apleacă,
Și mă frânge,
Atâta abundență
De sânge
Și atâtea torente de viață!

*E primăvară!
In mine
Se rășfață,
Pământul și-mi întinde
Atâtea cupe pline
De lacrimi și durere...*

*Atât belșug de raze,
De-avânt și de putere
Intunecă,
Și doare
In sufletul în care,
E doliu și zăbranic
De tristă 'nmormântare !*

I. Șugar

SCRIITORI ȘI CARȚI

de OCTAV ȘULUȚIU

N. DAVIDESCU; HELADA (Ed. Fundațiilor Regale.)

Inercarea pe care o face N. Davidescu, anume de a evoca în tablouri poetice etapele istorice ale omenirii, are precedente ilustre. A fost o aspirație romantică aceasta de a evoca evoluția omenirii în momentele ei principale. Pornită dela Lamartine, care n'a putut scrie — cu toată facilitatea lui — mai mult decât începutul și sfârșitul a ceea ce trebuia să fie un lung poem al omenirii, tentativa a fost schițată oarecum de Alfred de Vigny al cărui prim ciclu de poeme „antice și moderne“ sunt doar o serie de tablouri ilustrând diferite epoce istorice și aceeaș idee a fost epuizată până la exagerare în monumentală — mai ales cantitativ — „Legendă a secolelor“ care trebuia să illustreze, în mintea autorului, ideea de progres a vieții omenești. Același lucru l-a făcut și Leconte de Lisle în cele trei cicluri importante de poeme ale sale „Poeme antice“, „barbare“ și „moderne“, luând dela romantici pasiunea pentru evocarea istorică și pentru ideea de epopee a omenirii, dar aruncând ca abuzivă subiectivitatea lor și creind o poezie obiectivă, savantă aproape. Inspirându-se din acești autori — dar mai ales din ultimul — N. Davidescu e primul nostru poet care încearcă o evocare istorică de sens universal și cu mijloace moderne. În ciclul de poeme care se intitulează „Cântecul omului“ a apărut deja partea I „Iudea“ și „Helada“ este partea II, poetul promițându-ne continuarea într-o „Romă“.

Ceea ce face originală întreprinderea lui N. Davidescu e că el consacră un vast ciclu de poeme unui întreg moment cultural și istoric, evocând o civilizație în totalitatea ei organică. Pe când predecesorii săi puneau accentul pe ideie, pe evoluție, pe progres, făcând poeme scurte dedicate unor cât mai variate momente, N. Davidescu restrânge subiectele dar le adâncește. Astfel „Cântecul omului“ nu va fi constituit din poeme pestrice și multiple, ci din câteva reconstituiri ale momentelor istorice esențiale. O asemenea reconstituire este „Helada“.

Poetul a construit în poeme de o magnifică savoare intelectuală ființa elenismului și realitatea și peisajul și spiritul culturii elene se desprind din ele. Poetul nu e un epic: el nu creiază mișcare, acțiune, faptă. Poemele lui sunt icoane. În aceste icoane se împletesc și se completează peisajul grec, viața socială greacă, aspectul cultural, religios și filozofic și însuși caracterul grecesc, mentalitatea specifică a civilizației eline, spiritul ei. Incep prin a desprinde fiecare din aceste elemente.

N. Davidescu e un fin pastelist. E și un pictor de o artă grațioasă și delicată și un sculptor de o lovitură de daltă sigură și viguroasă. Calități plas-

tice pe cari le desvăluie cu prisosință. Grecia cu munții, cu marea, cu cerul ei se strecoară în toate poemele constituind un fundal natural, un decor viu. Pretutindeni plutește lumina și se simte marea. Soare și apă, azur și aur se răspândesc cu profuziune peste stânci și arbori. Peste tot lumină și marea revine ca refrenuri, ca leit — motivuri clare și obsedante. Autorul își fixează cadrul în linii sobre, de schiță, dar puternic evocatoare: Iată marea:

Marea limpede a noastră
A căzut de sus albastră
Și-a rămas marea pe care
Valul cald abia tresare

Apele-i topesc în ele
Străluciri de peruzele
Și'n adâncul lor tresaltă
Muzică de sfere 'naltă. (p. 6.)

și alături de ea soarele și cerul:

Aur a plouat în toată firea
Și s'a risipit sonor și clar,
Lacul sidefat și circular
Și-a turnat în aur strălucirea (p. 19).

Natura idilică, păstorească, inspiratoare a bucolicelor se conturează aci, în sensul ei de generatoare de poezie:

Desfundă ceru'n noi
Albastrul lui șivoi
De proaspătă căldură
Și ni se-aprinde'n gură,
Cu izbucniri de roi,
Un imn pentru natură (p. 51.)

De altă parte stă natura practică, agricolă, sub semnul Demeterei:

Ne-a țesut primăvara strălucită și vara
Din smaraldele'n flăcări ale'nțăilor frunze
Și-a crescut în adâncuri de nămol nepătrunse
Cu ovăzul, cu grâul proaspăt și cu secara (p. 56.)

Cel mai frumos pastel al naturii grecești e însă: „Peisaj de seară“ (p. 85) lucrătură fină în peniță, ale cărei linii generale iată-le:

Frunzele cu verde cald
Prind în ace de smarald
Inserarea umedă și purpurie

Și un detaliu de mare fineță și muzicalitate:

Un semeț, apoi, cocor
 Iși înfige 'ntr'un picior
 Silueta lui de undă cenușie.

În acest cadru, sau restrâns în poezii descriptive, sau împrăștiat din belșug pretutindeni în celelalte poeme, se desfășoară viața grecească: păstorii, marinarii, pescarii, curtezanele defilează în atitudinile lor caracteristice. Întretându-se cu acestea vin evocările culturii grecești: Herostrat, Empedocle, Socrate, Eschil, Demostene, Homer, etc. Iată o evocare a unui fragment de viață grecească, în creionarea unui aed, care ar fi Homer. Citez întregul poem pentru marea lui simplitate și rotunjimea lui definitivă:

Ieri aedul a cântat în piața
 Unui orășel sicilian
 Stihuri ritmice ca un ocean
 Și trandafirii ca dimeneața.

Fetele mirate-au ascultat
 Viersurile lui strălucitoare,
 Iar bătrânii nemișcați în soare
 Cântecelul 'n cor i-au repetat.

I-au adus în urmă drept cinstire
 Fructe din grădina lor și vin
 Roșu și curat ca un rubin
 Și-au băut cu toți la despărțire.

El s'a dus cu stihurile lui
 Să le spună mai departe'n lume
 Și, cu ele, să-și ridice nume
 Pus în marmora unei statui. (p 25).

Toată atmosfera patriarhală și artistică, limpede și inteligentă a unui popor iubitor de frumos se cristalizează în versurile perfecte ale poemului. Se vede acea participare a mulțimii la frumos și se vede mai ales simplitatea în măreție a aedului care colindă lumea ca un biet muritor, dar e sortit nemuririi.

Partea cea mai importantă a poemelor e însă închinată mitologiei. Zeii semi-zeii, eroii și ființele locuitoare ale naturii animate se perindă în posturi tipice. Dela Zews, Hera, Afrodita, Hefaistos, Dyonisos, Artemisa, Apolon, Demeter, Pan, dela Heracles, Prometeu, Elena, Atrizi, Oedip, până la nimfe, baccante, faun, satiri și nereide, toate figurile panteonului și mitologiei grecești sunt trecute în revistă, în tablouri animate. Astfel Helada e și un subtil și savuros repertor de mitologie greacă. Iată evocarea Danaei:

Danae, liniștit, a stat
 În turnul depărtat și'nalt

Și numai aur a plouat
Și-albastru proaspăt de cobalt.

Sărutul cald al unui nor
A coborât ca un zefir
Cu răsuflare de cuptor
Pe gura ei de trandafir.

Sau a frumosului Adonis:

Adonis zace pe munți
Și'n coapsele lui și-a fost
Cu colții lui albi și erunți
Făcut mistrețul de rost.

Respiră 'ncet și greoi
Și-i curge pe trup din răni
Un sânge negru 'n șiroi
Ca vinul spumos în căni. (p. 62).

Și ar trebui citată întreaga „Circeia”, unde vrăjitoarea răpitoare frumusețe e siluetată în mijlocul turmei grohăitoare în care-și transformase auanții. O voluptate puternică se degaje din poem, care prin alăturarea senzualității de imaginea porcului exprimă tot simbolul pe care-l cuprinde povestea mitologică, simbol al iubirii animale care apropie pe om de animal. Citez strofa finală:

Își cunoștea puterea țâșnită cu 'noptarea
Din ea ca magnetismul de șarpe 'n porumbei
Și ucisesen turma de porci din prajma ei
Rușinea renunțării la om și remușcarea (p. 30.)

De altfel toate aceste poeme nu sunt un simplu film al vieții grecești. Fiecare e un simbol, fiecare reprezintă plastic o idee și contribuie să redea însăși idea elenică. Valoarea „Heladei” nu constă atât în reprezentarea exteroară a realității grecești cât în faptul că întrupează în această reprezentare însuși spiritul elenismului. În aceste poeme, cum le definește autorul chiar:

Trec una după alta formele
Și 'n cercul fraged al ideii
Obârșia-și găsește zcii
Și rostul își arată normele (p. 5).

Duhul elenismului plutește peste tot aici, ca un suflu. Concepția vieții ca un mijloc de realizare a perfecțiunii și a frumosului, ideea de frumusețe, se desprinde din ansamblu. Iar acest frumos și această perfecțiune se ajung pe cale rațională. Rațiunea tinde să realizeze frumosul și perfecțiunea prin armonizarea ideilor cu formele lor trecătoare. Aceasta caută s'o facă însuși autorul. Spiritul însuși în care au fost scrise poemele e acesta N. Davidescu

a urmărit o perfecțiune și o armonie pe cari le-a atins. Și aceasta grație acelor norme clasice, cari sunt, între altele — mai importante: — puritatea, claritatea, calmul, luminozitatea, obiectivitatea, echilibrul, proporția. Ele sunt modurile prin cari s'au realizat aceste versuri. O perfecțiune intelectuală, în fond și în formă, exprimă însuși faptul că N. Davidescu a asimilat cultura greacă și și-a însușit calitățile ei. Poemele sale sunt de o perfecțiune înaltă, de o perfecțiune rece. Autorul și-a învățat arta sa nu numai la Greci, evident, ci și la parnasieni. Cu Leconte de Lisle se aseamănă în mai multe privințe. Și cu J. M. Hérédia. Și mai ales în cultul pentru formă și în obiectivitatea poeziei sale. Autorul e complet absent din ea. Nici-o urmă din eul său, din afectivitatea sa. Poezia aceasta e lipsită absolut de sensibilitate. E o poezie rece, respirând intelectualism și are ceva din carnea marmorelor lui Phidias și Praxitele. Cu drept cuvânt autorul își poate astfel defini volumul:

Cândul apoi, izvorît fierbinte,
A suît cât a putut să sue
Și s'a rotunjit acum statue
De granitice cuvinte. (p. 150).

Exprimând spiritul elenistic interior, N. Davidescu face un act de umanism și „Helada” reprezintă una din rarele și prețioasele întâlniri ale culturii române cu cea clasică greacă. Moment rar, important și care marchează o dată.

N. Davidescu am spus are o formă perfectă. Și aceasta datorită faptului că e un poet în sensul că are plasticitate așa cum am dovedit mai sus și imaginație, așa cum voi arăta acum. Iată nereidele care vorbesc:

Suntem o cupă cu miragii plină
Și nu suntem decât o sărbătoare
De spațiu mișcător și de lumină (p. 8.)

Iată corabia care —:

... 'n zare șerpuia ca un delfin (p. 10.)

sau marea:

... e lână de-aur viu arhipelagul (p. 11.)

și:

Păsări mici ca niște gene
Dorm cu cântece'ntre pene (p. 85.)

Uneori imaginea devine melancolică, delicată și subtilă:

E pentru tânăra și blonda Heră
Care'nfloarea cu zâmbetu-i natura
Și care încă-odată'ți mai oferă
În macul stins de pe mormântu-i, gura (p. 68.)

Poetul este un meșteșugar desăvârșit. În mâna lui aliterația devine un instrument abil pentru crearea muzicalității:

Și-a rămas marea pe care
Valul cald abea tresare (p. 6.)

sau:

Trec nimfele prin stuf
Ușoare ca un puf
Și ca un joc de seamă,
Iar soarele de-aramă
In gură cu zăduf
Ne strigă dela crămă (p. 50.)

și:

Privirea lui de șoim de mare
Urmează'n cer și 'n apă luna
Și unda cerului în zare
Cu ceru undei face una (p. 65.)

Toate ritmurile sunt exersate cu egală îndemânare și nenumărate forme de strofe alternează, cu aceiași desăvârșire folosite. Știința tehnică a versificației se vede mai ales la rimă care e câteodată — și atunci savant — asonantă, de cele mai multe ori bogată și adesea nouă, surprinzătoare. Iată câteva exemple:

înalt a rimează cu alta (p. 12.)
'n insule rimează cu dinadinsul e (12 și 57)
Troia rimează cu vioi a (p. 17)
Skyla rimează cu un crocodil a (p. 24)
era' ca rimează cu de rac a (p. 24)
acasă rimează cu ca să (p. 69)
svon a rimează cu Antigona (p. 101)
împotriva rimează cu activ a (p. 111)

Fără o înșiruire logică, pomele se organizează în jurul prezenței spiritului elin încarnat și animat într'o serie de tablouri colorate și muzicale. Exprimând cu o desfășurare de mare travaliu tehnic ideile grecești, spiritul și cultura greacă, poetul a creat o poezie de mare perfecție formală și de nuanțat intelectualism. Mărturie de clasică armonie și simplitate, acest volum face să strălucească pe maidanele culturii noastre încă rustice vasul de metal scump al frumuseții clasice. Poezie de evocare, de exprimare muzicală și plastică totodată, de intelectualism, ea încheagă într'o icoană de o rece și pură realizare, fizionomia rafinată a unei epoci și a unei culturi.

TUDOR VIANU; ION BARBU (Ed. Cultura Națională)

Tudor Vianu a intrat în literatură prin critică, dar s'a, grăbit să iasă din ea spre a se urca — în credința sa — cu o treaptă mai sus, în cariera universitară. Dar universitarismul — mai ales la noi — e o simplă profesie, nu o disciplină. Și literatura nu e o condiție spirituală. Devenind profesor universitar, cu toată gravitatea cerută de locul important pe care-l ocupa în socie-

tate, Tudor Vianu putea continua să se ocupe și cu literatura. Dar n'a vrut și a făcut rău. Mai întâi a renunțat de a mai publica poezii, unele frumoase, toate interesante, cu toate că nu aduceau mărturia unui poet mare nici una. Apoi n'a mai scris articole, nici critice periodice, refugiindu-se cu toată activitatea sa în domeniu estetic. Fenomenul s'a soldat și cu un profit și cu o pierdere. A câștigat din aceasta studiul esteticii la noi, atât de neglijat până în prezent și nereprezentat deocamdată decât de fanteziile lui Mihail Dragomirescu. Tudor Vianu a fost primul care a și dat un avânt neobișnuit preocupărilor de știință estetică și el însuși a lucrat neîncetat pe acest teren și cu mult succes. Încă din culegerea de articole care erau „Fragmentele moderne“ se vedeau preocupările estetice ale autorului. Dar în volume speciale, unde trata probleme estetice izolate ca în „Dualismul artei“, în „Arta și frumosul“, în „Arta și actorul“ și în „Ideul clasic al omului“, autorul pregătea o operă mai mare și mai importantă care trebuia să fie „Estetica“, al cărui prim volum a și apărut, precedat și anunțat de o „Istorie a Esteticii“ prezentată sub formă de fragmente antologice comentate. Despre „Estetica“ lui Tudor Vianu vom avea ocazia să vorbim aici, mai târziu, pe îndelete. Ceeace constatăm acum e că activitatea, în câmpul esteticii, a lui Tudor Vianu, a fost nespuse de fructuoasă.

Am spus că de altă parte această limitare a autorului s'a soldat cu o pierdere. Pierderea a suferit-o critica propriu zisă. Un volumaș intitulat „Masca timpului“ și câteva sporadice articole ne făceau să vedem în Tudor Vianu un critic de gust și de pricepere, care dublat și de-o atât de serioasă cultură estetică, putea aduce bucurii cu totul noi și de valoare în critică. Dar Tudor Vianu se ignora pe sine și se neglija. Volumul acesta consacrat în întregime studiului critic al poeziei lui Ion Barbu, este o fericită revenire și o verificare a încrederii ce am avut todeauna în critica lui Tudor Vianu.

Pentru cine vrea să se introducă în poezia lui Ion Barbu, acest studiu devine absolut indispensabil. Căci deocamdată el rămâne singura tentativă simpatică de descifrare a ermetismului barbian. Cititorii superficiali și profani, precum și nepricepuții — sau nepasionații — în materie de poezie — sunt refuzați de poezia lui Ion Barbu. Tudor Vianu dovedește că incompreensibilitatea acestei poezii e vina cititorului, nu a poetului. Pentru a înțelege poezia lui Ion Barbu trebuia ca și cititorul să colaboreze cu un efort personal, contrar poeziei tradiționale care nu cere nici-o activitate spirituală cititorului. Greutatea înțelegerii se mărește din cauza ideilor latente ale cuvintelor, pe cari le exploatează poetul, din cauza sintetismului, adică a concentrării cu totul extreme, a expresiei și din cauza asociațiilor științifice la cari recurge poetul și cari necesită cunoștințe astronomice și matematice. Să ne ierte Tudor Vianu dar nu vedem necesitatea de a avea cunoștința unor probleme astronomice și matematice pentru înțelegerea poeziei barbiene, ci numai cunoașterea „conștientă“ — e și o cunoaștere pasivă, nepricepută — a vocabularului astronomic. Iar în ce privește „Ritmuri pentru mințile necesare“ ea cuprinde aluzii la ceea ce orice bacalaureat e obligat să cunoscă. Așa că greutatea din acest punct de vedere a poeziei lui Ion Barbu derivă din faptul că intelectualii nu și-au asimilat bine manualele ultimelor clase de liceu. Totuși sunt sigur că sunt astronomi și matematicieni cari nu pot înțelege aceste poezii, ceea ce — va recunoaște și Tudor Vianu — dovedește că poezia e altceva decât un text propus înțelegerii.

Tudor Vianu caută să explice apoi și să concilieze cele trei etape deosebite ale poeziei barbiene. Întâi explică parnasianismul poetului, din prima lui formă, se aliază cu un dionisianism de esență nitzscheană. Lucrurile erau spuse deja și autorul nu face decât să le dea o formă definitivă. Trecând la a doua manieră a lui Ion Barbu, aceea a poeziei balcanice și pitorești — descriptive, Tudor Vianu arată elementele de folclor și magie rustică pe care le include. Să ne dea voie însă să nu fim de acord cu dânsul asupra interpretării date poemului „Nastratin-Hogea la Isarlâk”. Autorul vede în el, o reprezentare simbolică a renunțării la materie, necesară pentru propășirea spirituală a unei religii. Noi vedem în simbolismul poemului însăși reprezentarea actului narcisic, acela pe care îl găsim mai apoi încarnat în poeziile din „Joc Secund” și prin aceasta găsim încă o punte de trecere între a doua și a treia manieră a lui Ion Barbu. Acel vers: „Sfânt trup și hrană sieși, Hagi rupea din el” e transcrierea materială a ideii de narcisism.

Atrag atenția asupra integrării lui Ion Barbu, în latura lui de descriptor al naturii, în linia tradițională bine cunoscută a literaturii române, a pasteliștilor. Metafizica naturii și descrierea ei e firul roșu al unui lanț de opere care leagă „Miorița” de poeziile lui Ion Barbu.

Ultima parte și cea mai importantă a volumului e consacrată ciclului „Joc secund” căreia îi dă interpretările generale, necesare înțelegerii. Inspirația acestui ciclu stă în intuiții spirituale. Poetul concepe poezia ca viziunea unei vieți ideale — așa spune mai bine ideate, a unei treceri în transcendent, ca o transfigurare, ca o apropiere de lumea esențelor. În acest sens atitudinea poetului și implicit a poeziei sale — e o aspirație neîncetată către principiul generator al lumii, spre Spirit. Poetul aspiră: „către marea lumină creatoare a spiritului pur” (P. 80). În consecință poezia aceasta întoarce spatele lumii reale, cotidiene. Ea e o negație a lumii prin Spirit „Negația spiritualistă a lumii este în poezia lui unul din motivele constitutive ale ciclului ermetic” (p. 79). De aci, poetul adoră increatul, virginul, sau pe de altă parte ceea ce e început de viață și refuză ceea ce e finit, încheat, alterat. „Modul de existență pe care ni-l propune poezia ermetică a lui Ion Barbu este „Viața în spirit” (p. 84) și mai departe „Acolo, în regiunile spiritului pur, nereprezentabile” (90). Așa se explică toată dificultatea poeziei barbiene, care e o depășire în Spirit a vieții. În consecință poetul va întrebuința și un anumit limbaj în care „cuvântul nu este numai un mijloc de comunicare, dar o realitate bine rotunjită, din care se oprește a amputa ceva” (p. 92). Tot pentru aceea poetul întrebuințează, cu predilecție substantivul care este: „prin imobilitatea realităților pe care le desemnează, partea de cuvânt mai aptă pentru expresia esențelor” (p. 93) și evită cât poate verbul care exprimă mișcarea și adjectivul care corespunde însușirilor superficiale și schimbătoare ale lucrurilor. „În genere... poezia lui Ion Barbu este făcută dintr'o densă pastă substantivală, dintr'o materie compactă și grea, frământată în intuițiile spiritului” p. 93). În sfârșit criticul exprimă ideea de „joc” în poezia lui Ion Barbu și o găsește în tehnica poeziilor, în anumite rime asonate, rime interioare sau monorime, sau în anumite jocuri verbale ca în „Uvedenrode” joc de atitudine, ori în ideea valérystă că un poem e un joc prin ideea de libertate individuală a realizării lui. Ne desolidarizăm parțial de aceste interpretări și propunem o alta care explică poezia în general — nu numai pe aceea bar-

biană — și credem că e aceea justă: jocul ca idee de gratuitate, jocul în sensul schillerian. Jocul în poezie e dezinteresare, lipsa ei de finalitate practică.

Justă concilierea pe care o încearcă Tudor Vianu între cele trei etape ale poeziei barbiene, dar inutilă. Transformările unui poet nu e nevoie să fie justificate. Nici contradicțiile chiar. Nimeni nu se gândește să concilieze jocul ușuratec, grațios și ironic al poeziilor lui Alfred de Musset cu tragicul pasional al „Noptilor” lui. Devenirea, evoluția sunt fenomene normale într-o carieră poetică și dacă fiecare manieră e perfect realizată și organică, e absolut inutilă raportarea la celelalte maniere, apropierea lor.

Evident că studiul lui Tudor Vianu nu e complet. Am fi dorit o interpretare la text, la fiecare poezie în parte, interpretare didactică, dar necesară, așa cum a făcut cu câteva numai dintre poezii și în general cu câteva expresii. Poezia barbiană necesită o glosare de poezie cu poezie, vers cu vers, cuvânt cu cuvânt. Tudor Vianu a dat o exactă explicare generală, rămând ca pe baza ei — și cu ajustările necesare, să se facă mai târziu o aplicare la text, o aplicare de analiză mișaloasă. Evident că s'ar mai putea găsi și alte elemente în poezia barbiană decât cele găsite de Tudor Vianu. Obiecția cea mai importantă însă pe care i-o aducem e că scriind o monografie critică a ignorat ceea ce s'a scris anticipat despre poet. Tudor Vianu era obligat să discute cele câteva importante studii publicate despre poezia lui Ion Barbu. Spre ex: nu se pot ignora studiile contra poeziei lui Ion Barbu scrise de Ion I. Cantacuzino (vezi „România literară” din 1933) și de Lucian Boz (vezi „Vremea” și republicat în „Cartea cu poezii”). Și mai ales studiile pentru această poezie scrise de G. Călinescu (în „Adevărul”) și de Mihail Sebastian și Perpessicius (în „Cuvântul”) Tudor Vianu scrie cu ignorarea criticilor anteriori, comișând nu numai un act de indelicatete intelectuală, dar și o greșală critică.

Totuși „Ion Barbu” al său e prima monografie critică, scrisă în literatura română. Dacă Tudor Vianu ar fi muncit-o mai îndelung și cu recurgera la toate cele ce s'au scris în acest subiect, ar fi putut scrie un studiu cum a scris Albert Thibaudet despre poezia lui Stephane Mallarmé. Așa Tudor Vianu a exprimat însă rezumativ și general jaloanele spirituale ale poeziei barbiene, punând la îndemâna profanilor un breviar introductiv care nu e obscură decât pentru că cititorii sunt comozi și refuză să facă eforturi cerebrale în lectură.

HENRIETTE YVONNE STAHL: STEAUA ROBILOR

(Ed. Adevărul)

Cu „Voica” primul roman, H. Y. Stahl s'a revelat o scriitoare de mare talent realist. Acest talent s'a păstrat și în „Mătușa Matilda” în acea nuvelă admirabilă „La bătălia de la Port-Arthur”. Dar în celelalte nuvele scriitoarea întorcea spatele adevăratelor sale posibilități creatoare, încercând să facă o literatură de sondare a inconștientului și a dispozițiilor psico-patologice. Literatura aceasta de analizare a morbidității psihologice a fost ratată și de scriitorii mai mari. H. Y. Stahl se vede că a'nțeles acest lucru, căci în „Steaua robilor” revine la aptitudinile sale de scriitoare realistă. Să ne 'nțelegem dela

început: nu e vorba de un realism exterior, descriptiv, de metodă, sau mai bine zis de o atitudine obiectivă în fața realității. H. Y. Stahl face realism psihologic, adică se conformă realității sufletești. Incolo, sunt în scrisul său părți lirice, părți care totuși n'ar putea suna confesional chiar dacă romanul ar fi la pers. I și nu la a III-a.

„Steaua robilor e analiza iubirii. Nu vi se pare prea simplu? Ar putea fi însă și complex. Și este. Nu pentru că iubirea e un subiect inepuizabil. Din punct de vedere individual este, deoarece există tot atâtea iubiri câți oameni: e o problemă individuală. Privită însă ca un sentiment general și analizată în ceea ce are ea comun în toți oamenii iubirea s'a banalizat ca subiect. Iubirea pe care o analizează H. Y. Stahl cuprinde și elemente individuale și trăsături de generalitate: și în acest sens autoarea e mai realistă decât ar vrea poate. Pentru că în fiecare om ceea ce e propriu și ceea ce e general se dozează în proporții armonice. Maria e o eroină aparte, dar în sufletul ei sunt gesturi, sunt predispoziții cari o apropie de semenele ei.

Maria e analizată începând din momentul în care iubirea amantului ei începe să se clatine. Sașa s'a plictisit de ea și se hotărăște să o rupă. Maria suferă, dar se resemnează aparent și consimte la o ruptură pașnică. Însă suferința aceasta dă loc la turburări sufletești cari o fac să se manifeste bizar pentru cei de afară. Maria pare o nebună și are chiar acțiuni de nebună. Se dă aceluia care va fi soțul sorei sale, pe care-l detestă și asta fără motiv. Dar suferința pentru o iubire în care bărbatul nu s'a arătat demn ajunge să-i facă singurătatea insuportabilă. Și atunci Maria trăește cu George Veroniade care o iubește și pentru care ea nu poate avea mai mult decât milă la un moment dat. Trăește cu el și aceasta nu e o inconștiență psihologică. Ea îl iubește încă pe Sașa, dar nu se poate înjosi, e mândră, de a-l urmări și apoi e prea inteligentă pentru a nu vedea că el nu merită dragostea ei. Pe de altă parte are nevoie de afecțiune: „Simțea o imensă nevoie de blândeață, de mângâiere. Ar fi vrut ca din mulțimea oamenilor străzii, cineva să se oprească și ca și când s'ar fi cunoscut de mult, să meargă împreună, unul lângă altul, spre lucruri noi, bune. Simțea nevoia unui trup viu și cald, alături de al ei, cineva care să-i vorbească despre ea” (p. 123).

Perturbarea pe care a produs-o în sufletul ei despărțirea de Sașa a accentuat acolo predispoziții metafizice. Maria are sentimentul zădărniceii vieții, a oricărui gest. O desnădejde de orice faptă i-a descoperit tragedia ei intimă:

„Apropiindu-se i se păru totul atât de inutil, încât viața parcă se golise de înțeles și se topea în mâinile cari se căzneau s'o prindă, ca cenușa moale și inconsistentă a unui lucru care a fost adevărat. Și mai ales, ar fi vrut să nu intre în casa aceia care-i părea că se înalță, că există, numai pentru a-i dovedi fără milă iremediabilul, inutilitatea durerii, inutilitatea înfrigurată a așteptărilor, inutilitatea clipei cari vor veni”. (p. 206.)

Dar Sașa revine. Mama lui a murit și în groaza de singurătate Sașa revine spre Maria și se căsătorește cu ea. Însă sufletul Mariei e o rană vie încă. Din milă pentru el se căsătorește. Il iartă și-l acceptă pentru că mai are o urmă de iluzie și de iubire pentru el. Însă această ultimă urmă e fărâmată din primele zile ale căsniciei. Sașa e un om mediocru. E egoist, incapabil de iubire, incapabil de desprindere de sine. El nu s'a căsătorit decât din comoditate, pentru a nu rămâne singur. Maria înțelege și înțelege mai ales că

nu-l mai iubește. Și deaceea se despart. În epilog Maria se întâlnește cu doctorul Lucian Panu care o iubise și brusc i se revelează iubirea sinceră a acestuia și o fericire posibilă. Autoarea ne rămâne datoare cu o continuare a vieții Mariei.

Ceace e mai frumos în acest roman e superioritatea Mariei față de mediocritatea lui Sașa mai ales, dar și față de meschinăria vieții tuturor din jurul ei. De o sensibilitate exagerată, nervoasă până la accese de isterie, inteligentă și dotată cu simț metafizic, Maria este una din acele femei superioare fără să o spună, superioare prin înțelegere și simțiminte. Și sbuciumul ei e un lung proces de dezintoxicare de o dragoste pe care Sașa nu o merită. Acest lung proces e urmărit în amănunțimi de pana autoarei care parcă ar fi anatomistă nu scriitoare.

Subiectul romanului e, cum s'a văzut, banal. Și toate gesturile Mariei, cari ar putea părea bizare, nu sunt în fond decât efectul natural al turburării ei psihologice. În fond Liviu Rebreanu a tratat aceeași temă în „Jar”. Maria nu este decât o Liana. Dar ce deosebire totuși. În „Jar” autorul face analiza banală a unei pasiuni. Atât. Care în mod normal ducea la sinucidere. Și Liana era doar o fată pasionată, și cam naivă. Pe când psihologia Mariei se complică din cauza inteligenței ei și din cauza dorinței ei de viață. Pentru că Maria dorește în fond să trăiască, nu e pesimistă. Că are simțul zădărniceii, asta n'o împiedică să vrea să trăiască. O dovedește și faptul că nu se sinucide. E drept că nu se sinucide și grație unei oboseli de a înfăptui, unei indolențe, unei abulii feminine care o învăluie. Dar și grație celui dor de viață care o năpădește în ultimile pagini și o aruncă în brațele lui Lucian Panu. Deprimarea ei e momentană. Maria e o ființă complicată, mai ales comparată cu Liana (care în Steaua robilor poate fi identificată mai curând în Stela).

Importantă în acest banal subiect e tratatarea lui. H. Y. Stahl e o mare romancieră, care calcă pe urmele Hortensiei Papadat-Bengescu. Știe să analizeze sufletul omenesc cu o simplitate de artă „Steaua robilor” e un roman admirabil scris și de aci trebuie să pornim pentru a înțelege marea artă a autoarei. E bine scris dar nu e scris frumos. Pentru că autoarea nu caută efecte de stil, comparații frumoase, sau rezonanțe muzicale. E un scris adecvat perfect la obiect. Mai bine zis un stil de raport. Scrisul Henriettei Y. Stahl are ceva stendhalian. Ca și Stendhal, scriitoarea noastră nu scrie, ci transcrie. Adică nu vrea să exprime în cuvinte, nu vrea să descrie în belșug de expresii ceva, ci redă fidel, la obiect, o noțiune, o expresie. E un stil aplicat la obiect, aplicat just pe realitatea lui. Un stil sobru, precis, cumpătat. E într'un cuvânt un stil de cod civil, întrucât e un stil de definire. Iată un pasaj care mi-a explicat precis esența acestui stil de raport, de definire, de delimitare:

„Se opri în dreptul casei lui Veroniade. Sună. Veroniade deschise ușa imediat. Maria intră în odaie și căzu pe un scaun. Nu putea vorbi și își da seama că Veroniade o privește speriat.” (p. 172.)

Aici nu e vorba decât de acțiune exterioare. Același stil îl aplică autoarea și realității sufletești. Aici însă, el capătă o subtilitate rară, un lirism care e al evocării pure, prin comparație succintă, a fenomenului psihic. Iată durerea:

„Durerea îi era în trup ca ceva tangibil ce ar putea fi luat și scos din ea, azvârlit, ceva ce are s'o înăbușe.” (p. 20.) Iată bucuria:

„O bucurie densă, surdă, o cuprinse. Bucuria avea acuitatea foamei, care, înfârșit a dat de mâncare, a însetării, care a dat de apă, a sufocării, de aer”. (p. 234.)

Citez câteva asemenea pasagii pentru a da o idee completă de ce e acest stil simplu, pregnant, de comparație exactă și de sugerare simțitoare a realității psihice:

„Gândurile se diluă, se întinseră difuze și o învălură așa cum te poate învălui o căldură” (p. 37.) „Mâini firave și cari, în clipa în care Maria sta înaltă și neclintită în fața lui, au tremurat ușor, ca un plâns tăcut” (p. 44.) „... trup atât de obosit, încât parcă nu i-ar mai fi ajuns să se culce jos, să închidă ochii, ci dorea o alunecare mai adâncă, pleoape mai dese, spre liniștea deplină” (p. 168.) „Oboseala avea ceva molcom, ca o așezare de paicjenis pe lumină”. (p. 192.)

E un lirism plăcut, ușor, ca un parfum discret, în acest stil, un lirism nu din subiectivitatea autoarei, ci din esența însăși a lucrului comparat.

Notarea aceasta psihologică stă alături de cealaltă notare, a evenimentelor, unde autoarea își regăsește talentul realist. E în scenele din casa Măneanu, în dialoguri, în întâmplări atâta artă de înscenare reală, de teatru viu, de simplitate artistică. Sunt momente importante, ca prima întâlnire dintre Maria și Veroniade sau scena dintre Maria și Florin Negrea, tratate cu discreție și abilitate. Henriette Yvonne Stahl e o mare scriitoare și „Steaua robilor” un roman bun. Câteva insistențe, lungimi obositoare puteau fi evitate. A face însă obiecții asupra lor ar fi deplasat.

G. M. VLĂDESCU: MOARTEA FRATELUI MEU

(Ed. Cugetarea)

Pe G. M. Vlădescu îl cunoșteam încă de acum doi ani ca pe un romancier cu frumoase calități. „Menuetul” îl descoperise și romanul era realizat în cadrele unui realism îndulcit de o plăcută duiosie de nuanță moldovenească. Aceleași calități le probează autorul și în „Moartea fratelui meu”. Din punctul de vedere roman, adică tehnic, nu i se poate reproșa cărții nimic. Dar în ce privește conținutul noul roman, a lui G. M. Vlădescu e o întretăiere de lucruri admirabile și de părți regretabile. Și nu știu cu care să încep, deoarece ambele, și cele bune și cele rele, sunt în cantități egale.

În „Menuetul” autorul voise să scrie un fel de imn al iubirii filiale și al iubirii materne. Comuniunea în iubire a mamei și a fiului se înălța ca luge-rări comuni ai unor nuferi crescând în băltoaca mahalalei provinciale bârfitoare și certărețe. În aceeași provincie, în același oraș chiar — fără ca autorul să o spună, dar pe care l-am identificat imediat cu Focșani — „Moartea fratelui meu” încearcă înălțarea unui imn prieteniei. Ce bine ar fi reușit acest imn dacă autorul ar fi consimțit să fie mai cumpătat, așa cum era în „Menuetul”, cu faptele, mai clasic, mai potolit! Un romantism neînfrânat îl stăpânește de astă dată. Sentimentalismul duios moldovenesc, s'a transformat în patetic, în melodramatic. Faptele se desemnează exagerate în sensibilita-

tea palpitantă a povestitorului. E mai ales în aceste fapte ceva de necredibilitate care le anulează efectul estetic. Maiorul Arnotă a ucis pe cumnatul său pentru a nu fi chinuit de Turci. Faptul e ușor acceptabil, mai ales că autorul știe să-l prezinte, nu brusc, ci puțin câte puțin presimțit mai întâi și abia mai târziu mărturisit. Dar aceiași crimă o comite și eroul povestirii care ucide pe fiul maiorului, pe care-l iubea ca pe un frate. Il ucide pentru a nu fi împușcat ca spion. Il ucide prin somn, când victima nu e conștientă. Vedeți câte elemente de senzațional, care se adaugă la coincidența celor două destine. Altă coincidență: Avram Calicu se descoperă la un moment dat a fi fost ordonanța lui Arnotă. Fără nici-o necesitate pentru economia romanului.

Aceste coincidențe sunt de joasă calitate și de efect ieftin. Mai condamnabilă e atitudinea romantică pe care o ia autorul în fața eroilor cari devin întrupări ale binelui și ale răului, maiorul Arnotă și Alexe. Aceste împărțiri arbitrare, oameni buni, oameni răi, putea face romantismul care n'avea idee de psihologie, dar nu mai sunt permise azi.

Apoi tot șirul acela de asasinate, lugubru și insuportabil, prezentat cu ostentație, cu ton patetic, cu gest de grandilocvență, displace. Maiorul Arnotă ucide pe Unchiul Teo, e ucis de Alexe, pe care-l ucide eroul principal, care mai ucide și pe prietenul său. E în toată această înșirare de crime ceva artificial. Autorul nu le-a transfigurat. Le-a lăsat toată oroarea lor imediată pentru a impresiona psihologic. Dar impresia estetică e detestabilă. În general aceste coincidențe, aceste crime, acest patetism sunt artificiale și neverosimile. Nu pot fi crezute. Ele s'ar fi putut petrece în viață — și autorul ar putea să pretindă în adevărul lor — dar nu se pot petrece în artă. Căci nu tot ce e adevărat în viață e adevărat și-n artă. Arta pretinde un grad de transfigurare a vieții. Căci în viață aceste coincidențe și crime se întind pe un lung interval de timp, dar restrângerea lor într'un spațiu restrâns cum e romanul le scoate în evidență caracterul de irațional, de necredibil. Câte fapte de necrezut nu se întâmplă în viață! Și ele nu pot fi expuse în roman. În roman nu poate fi expus decât ceea ce poate fi acceptat de mintea noastră. Și dacă un autor reușește să ne facă să acceptăm și absurdul și imposibilul, cu atât mai bine. Dar G. M. Vlădescu n'a reușit. Faptele sunt povestite într'un ton de exaltare patetică și înconjurare parcă de o aură de fantastic care le face să piardă legătura cu pământul.

Dacă am găsit atâtea defecte în acest roman e pentru că ne este ciudă pe autor că a ratat un atât de fructuos subiect. Ideia însăși e frumoasă și ea nu e alta decât ideia prieteniei. Dar peste ideia prieteniei dintre Nucu și Lucu autorul a vrut să facă din Lucu un emul al maiorului Arnotă, un emul până la confundarea cu însuși destinul lui. E bine descrisă prietenia dintre Nucu și Lucu, dar ea e ruptă la un moment dat de o lungă absență. Și aci Lucu începe să sufere de despărțire. Dar el suferă nu atât pentru despărțirea de Nucu cât pentru moartea maiorului. Mai mult decât prietenia lui Lucu, pe Nucu îl atrăgea prietenia maiorului și de ea avea nevoie. Și fenomenul se explică prin moartea timpurie a tatălui său și prin nevoia de mângâiere paternă. Dar ideia centrală a romanului suferă din această împărțire sentimentală a eroului.

Ceea ce este mai frumos în acest roman sunt pasagiile realiste. Acestea sunt admirabile. G. M. Vlădescu este un povestitor remarcabil, mai ales în pers. I. Descrierea lui Alexe cu tablaua cu dulcețuri, petrecerea în casa

maiorului Arnotă, situația din casă, dar mai ales figura lui Avram Calicu și expunerea doctrinei lui de viață, precum și întoarcerea lui Lucu în orașul natal și reîntâlnirea cu Nucu, sunt pasagii de o puternică forță evocatoare. Pitorrescul și exotismul lui Avram Calicu, filozofia lui de epicureu conștient, în modul lui rudimentar, de viața lui și de rostul lui, apoi toată zădărnicia, tot vidul discuțiilor, din casa lui Nucu, convorbirile lipsite de sens ale invitațiilor, sunt cu plasticitate și cu precizie transcrise. Havra lui Avram Calicu e însă, cea mai reușită. În această direcție e sortit să se desvolte talentul epic al lui G. M. Vlădescu. Cu condiția să renunțe la melodramă și la patetism de roman foileton.

Mai e apoi un simț al zădărniceii vieții omenești, un suflu pesimist, o viziune deprimentă a vieții, echivalând cu o metafizică individuală de decepționat, plutind pe deasupra cărții și dându-i un fel de elevare care o salvează oarecum din ghiarele melodramei. Scrisă cu multă căldură, cartea lui G. M. Vlădescu e în linia moldovenească a povestirii duioase și afectoase, marcată cu sentimentalism, cu lirism. În pasagiile realiste de o sobrietate fără cusur, ea ne face să sperăm o regăsire de sine a autorului, „Menuetului” pierdut în capcanele senzaționalului și melodramei.

V. CIOCALTEU: POEZII (Ed. Fundațiilor Regale)

Pentru a fi un liric lui V. Ciocâlțeu îi lipsește elementul primordial care este sensibilitatea. Ne deosebim pe acest teren de Emil Faguet care spune enormitatea că sensibilitatea nu e importantă în poezie. Ori ea e elementul esențial (Depinde însă cum se înțelege această sensibilitate, pe care unii o confundă cu simplul sentimentalism, oribilă confuzie!) V. Ciocâlțeu n'are sensibilitate. E un primitiv și un realist. Poezia sa ar fi putut fi cu siguranță o bună poezie parnasiană, în sensul obiectivității. Dacă autorul ar fi putut fi obiectiv. Căci Ciocâlțeu face poezie lirică și e lirică deoarece e subiectivă. Dar invadată de elemente realiste, de elemente exterioare eului poetului, care e mai puternic atunci când ironizează. Am spus că Ciocâlțeu e un primitiv și un realist. E un frust, un rural. Poezia lui dovedește o izbucnire de vitalism, de energie, de brutalitate. E o mărturisire noduroasă și colțuroasă de creștere, de trăire. În chiar „Prefața” poetul o mărturisește:

Prin făgașe de ritmate rânduri
Izbucnește sufletul șivoaie,
Ape limpezi în vârtej de gânduri
Vollburi de țărână și văpaie. (p. 5).

Universul poetului e universul concret și plastic al pământului, al elementelor materiale, al organicului și inorganicului vieții:

Am fost cândva ca stâncă de pe munte
Trufaș stăpân al pietrelor mărunte!
Ca brazii'nalți din mijlocul pădurii
Aveam tovarăși șoimii și vulturii, etc. (p. 107).

Poetul e un om sănătos, dornic de a viețui, de a profita de viață:

Să petrecem, dragi prieteni!... Pân'la anul
Cine știe câți din noi vor mai trăi!
Când vulcanii fierb și bate uraganul
Sub ruine mulți dorm îngropați de vii. (p. 117)

Se vede de aci că poetul are sensul efemerității vieții și se vede și aiurea. Dar nu se lasă copleșit de desnădejde. El își afirmă viața clocotitoare și optimistă din el. Crezul acesta dă o poezie bolovănoasă rustică, noduroasă, ca și temperamentul poetului:

Eu nu știu ce-i noblețal!... Versul meu
E strâmb și noduros ca un ciomag,
Când corbii croncănesc în juru-mi, eu
Scot praștia din buzunar, și trag. (p. 64).

Setos de viață, poetul e un iubitor al naturii și un admirabil pastelist. „Cru-gul vremii” e poate cel mai bun ciclu din volum.

În zdrențe norii fumurii atârnă!
Duhnesc a putred bălțile verzui!
Cu ochii bulbucăți cât un cucui
Se ceartă brotăceii strânși pe-o hârână.
De secetă izvoarele-au secat
Și au crăpat gândacii'n mușuroaie,
Doar gușterii suflând din guși se sbat
Prin șanțurile lacome de ploaie. (p. 35.)

Pastelul lui V. Ciocâlțu reia pastelul lui V. Alecsandri și al lui G. Coșbuc într'o formă mai nouă și mai perfectă (vezi „Vad” p. 135). Interesante sunt elementele de descânțece și magie din poezia lui V. Ciocâlțu. Un ciclu întreg „Cerc magic” e brodat în jurul vrăciului și al vrăjitoarei. Dar și în celelalte poezii sunt răsfirate formele magice și incantatorii, întrebuințate la farmede și vrăjitorii. Astfel vezi poezioara „Proscris” (p. 61). Sau iată o strofă tipică:

Sticlă spartă măcinată'n piuliță
Și'nvelită într'o piele de șopârlă,
Strânsă'n zdreanță și'nodată cu-o șuviță
Smulsă dintr'un hoit de cal adus de gârlă,
Port în sân și nu mi-e teamă nici de boală,
Nici de hoți și nici de gropile din lună,
Că mi-a fiert-o vrăjitoarea într'o oală
Sub cămașa unui om bolnav de ciumă (p. 98).

Subiectivismul poetului se manifestă mai ales însă prin ironie. Iată descrierea „Imbogățitului” (p. 72):

Priviți-le întreg și fără genel
Pe fruntea lui, ca boabele de ploaie,
Sudoarea picură făcând șiroaie!
Chelia'n păru-i a tăiat poene!

E o ironie mușcătoare, o șarjă acerbă și ar trebui citate în întregime „Parnasul” și „Un om desăvârșit” pentru a vedea mai ales în ultima realizarea acestei ironii. Citez însă „Requiem” unde ironia se îndreaptă reflexiv asupra celui care vorbește:

Eu nu mă tem de trăsnetul ceresc!
De când iubita mi-a murit și iarba
O străjue, mă joc de-a baba oarba
Cu Dumnezeu, dar fără să-l gălesc.

Și-l fac răspunzător de dinții mei! ...
Căzând pe-o scară umedă și dreaptă
Vre-o doi mai slabi s'au agățat de-o treaptă,
Când tocmai răsăream înfața ei.

Fatal ea a murit! ... Și mi-a lăsat
Stiletul fin și ucigaș pe masă!
Mi-a mai lăsat prin testament și-o casă!
Cam mică! Am vândut-o, — și-am iertat! ...

Intră aci și elemente de patologie. Ironia deviază uneori în sarcasm:

Mereu din fus se desfășoară ața
Și-l învârtesc din ce în ce mai greu!
Toți doctorii ce-mi prelungesc viața
Scot bani doar și puroi din trupul meu (p. 70).

iar mai departe descrierea popii:

Din slujba cărui cârciumar scăpat-a
Cu evanghelia în buzunar?
Intinde mâna și i-o pupă tata
Că el mă trece'n celălalt hotar. (p. 71).

Poet prin subiectivism și ironie, V. Ciocâlțu amestecă prea adesea în poemele sale elemente prozaice și elemente anecdotice, pe cari însă, meșteșugar îndemânat al versului, știe să le încorporeze în ansamblu. Cu vagi accente, și cu vag spirit arghezian, poezia lui își trage totuși o originalitate certă și uneori o realizare bună, din întretăierea calităților plastice, cu acelor de folclor magic cu a atitudinii și cu a izbucnirii de vitalism organic.

E. LOVINESCU: ODISEIA LUI HOMER (Ed. Fundațiilor Regale)

Ne aflăm de data aceasta nu în fața unei traduceri moderne. Din acestea s'au făcut în ultimul timp la noi și multe și excelente și nu mai e nevoie, nici loc, să le cităm. Mai importante, traducerile operelor clasice se află încă la noi în stadiu de inferioritate, ca să nu spunem de inexistență aproape. În materie de literatură italiană am avut norocul să găsim în persoana profesorului Al. Marcu un traducător neobosit care a dat în decurs de trei ani o monumentală traducere a „Divinei Comedii“, traducere în proză care are un alt rost și o altă importanță decât aceea în versuri a lui G. Coșbuc. Tot Al. Marcu traduce pe Boccaccio din care a dat primele două volume. Traduceri curate, valoroase. Capodoperile literaturii engleze și ale clasicismului francez rămân încă inaccesibile în limbă românească, ele negăsindu-și încă transpunerii ideal.

Mult mai de seamă sunt traducerile din literatura latină și greacă. E. Lovinescu, care ne dă acum traducerea „Odiseii“, nu e la prima operă de acest gen. Critic însemnat, el este un mai însemnat reprezentant al umanismului greco-latin, în literatura română. Nu numai prin studii, articole și impresii din cultura antică, nu numai prin editări de texte și prin traduceri, dar și prin anumite apucături stilistice în primele volume de critice, E. Lovinescu s'a dovedit un umanist de forță. El a editat cele mai bune ediții școlare din clasicii latini. Și în terenul traducerilor a dat opera lui Horațiu aproape completă și „Analele“ lui Tacit cari dau o idee admirabilă cititorului necunoscător al limbii latine de ceea ce e stilul magistral al istoricului roman. Traducerea „Odiseii“ este așa dar încă o manifestare umanistică a criticului, manifestare ce se integrează perfect în activitatea lui de o viață. „Odiseia“ apare acum în a 4-a traducere dacă nu mă înșel, socotind ca primă traducere aceea, negăsită azi, a lui Caraieni. A doua traducere a fost făcută de G. Murnu, în endecasilabi și cu intenția de a păstra textului valoarea lui poetică originală, pe cât posibil. Ea este mult superioară în acest sens traducerii lui Cezar Papacostea (incompletă) care păstrează ritmul antic, dar nu poate reda cu atâta poezie textul vechi, așa cum a făcut-o G. Murnu. Din ce spirit pornește traducerea aceasta nouă a „Odiseii“ o spune traducătorul în prefața care a fost împărțită cititorilor acestei reviste acum două luni: „Odiseia“ poate și trebuie să constituie o lectură foarte plăcută și instructivă, — fără a mai aminti de valoarea ei estetică, — pentru tinerii de zece până la cincisprezece ani“. Așa a redat E. Lovinescu „Odiseia“ care, din punct de vedere stilistic e o recreare. Autorul a tradus epopeia într'o proză de o puritate și o perfecțiune românească, cu parfum rustic, într'o limbă care se învecinează cu aceea a basmelor lui Creangă. Într'adevăr „Odiseia“ este un basm, sau un roman fantastic dacă vrei — așa spune și un roman de aventuri, fără să greșesc, — așa cum spune traducătorul: „cel mai minunat basm ce s'a scris vreodată“. E într'adevăr în „Odiseia“ și Andersen și Perrault, alături de Walter Scott, de R. L. Stevenson și Conan Doyle. E poezia mitologiei grecești, e farmecul vicții grecești, și o intuiție psihologică rară. Și e poezia aceea a faptelor și a vorbelor, a discursurilor și a descrierilor. Toate la un loc contribuie să facă din „Odiseia“ cea mai plăcută lectură. E. Lovinescu a tradus-o în stil perfect. Aci viu, colorat, plastic, dincolo dinamic, alert, după cum variază dela descriere la narațiune și la dialog. Iată un singur fragment care impune prin profun-

zimea desenului și prin voiciunea mișcării epice E luat din momentul în care Ulise ucide peștorii găsiți la curtea lui.

Și cum vorbea așa, își trase sabia cu două tăișuri și se năpusti răcnind cumplit, dar Ulise i-o luă înainte și-i slobozi săgeata drept lângă țintă, de-i străbătu ficatul, scăpă din mâini sabia și căzu peste masă de răsturnă jos mâncarea și paharele, iar el lovi cu fruntea podeaua, trânti un scaun cu picioarele, ce i se sbătură până ce noaptea morții îi înveli privirea. Atunci și Anfinom se repezi cu sabia în mână asupra lui Ulise, ca să-și facă drum spre ușă, dar Telemac i-o luă înainte, și-l izbi între umeri cu sulița de aramă, de i-o trecu prin piept, iar el bufni și lovi pământul cu fruntea. Telemac își lăsă sulița în trupul lui Anfinom și se trase îndărăt, de teamă ca nu cumva, pe când și-o scoate sulița, vre-un peștor să nu-l străpungă cu sabia" (p. 292).

În acest stil frumos și în această formă agreabilă de roman „Odiseia” devine accesibilă cititorului mijlociu și cultura română își îmbogățește domeniul, posibilitățile și limbajul. Pentru că „Odiseia” în această traducere este un monument de limbă românească și lui au a i se adresa scriitorii în primul loc pentru deprinderea stilului, întâi. Și apoi tot scriitorii au a lua cunoștință de literatura grecească veche pe această cale, cea directă nefiindu-le practicabilă. „Odiseia” în noua traducere nu e o simplă operă de popularizare ci un moment umanistic al culturii noastre.

SERA FURPA: PRIMA AVENTURĂ (Ed. Adevărul)

Sera Furpa are un remarcabil talent de umorist. Dar nu știe să-și respecte vocația. În prezentul volum sunt șase schițe și trei nuvele mai extinse. În primele autorul își exersează cu succes spiritul de observație asupra laturii comice a întâmplărilor. În cele trei nuvele de întindere umorismul șovăie. În nuvela care poartă titlul volumului. „Prima aventură”, aventura eroului are elemente de senzațional și ajunge la un desnodământ grotesc și aproape dureros. În „Iubirea cere iubire” unde lipsește complect umorul și unde observația realistă a autorului prinde câteva pagini vii, acelea din copilăria celor doi prieteni, realismul este impietat de anumite coincidențe melodramatice și mai ales de psihologia cam naiv construită a lui Tudorică. Sunt însă acolo pasagi de o puternică tușă realistă, ca moartea bătrânei, sau acela al flirtului dintre fata telalului Ciupercă și erou. În „Domnișoara 5814. B.” concepția este americană. O fată e nemulțumită cu o posesiune civilizată și elegantă. Ea vrea să pârâie în brațele brutale ale urangutanului primitiv retrezit în om. Când își găsește omul într-o aventură, i se dă, după ce fugise în noaptea nunții dela bărbat intactă.

Cam mult prea factice toată povestea asta și în orice caz dovedind năivitatea psihologică.

Dar autorul nu e un rău psiholog. Reflexele simple, imediate, trăsăturile de temperament superficiale sunt surprinse și înregistrate cu fidelitate. Desigur „Audiențe” e cea mai tipică din acest punct de vedere. Subiectul a fost uzat de toți umoriștii: ce absurdități cere lumea unui ministru. Dar Sera Furpa îl tratează cu nouă îndemănare. E irezistibilă intervenția popii pentru a fi schimbată iapa cu care face instrucție fiul său. Să ne dea voie totuși să credem exagerat pasagiul cu elevul. Obrăsnicia are formele ei cari nu pot

fi acelea din acea schiță, chiar când elevul știe că ministrul nu-i poate face nimic deoarece e legat prin interese de tatăl său. Tema schiței e simplă, elementară. Identic de simplă e și aceea a schiței „Petrecere“ unde finalul întrece cu mult toată dezvoltarea. Il cităm în întregime:

„Ce-a mai fost, nu mai știe precis. Iși aduce aminte vag că ajunsese în curte și continua să-și golească stomacul, ținându-se cu amândouă mâinile de soclul de pe care privea rece și indiferent bustul regelui“.

„Un tip, ce se clătina pe picioare nesigure și voia să intre în local se opri, se uită la el indiferent, și-i zise, după o înjurătură îndesată:

„— Măgarule! Faci les-maiestate, hai? ... Pușcăria o să te mănâce, anarhistule!...“ (p. 53—45).

De altfel mai toate schițele sunt scrise pentru poantă. La fel e „Otrăvita“ și „Discuție interesantă“. Umorul autorului e umor de anecdotă și deseori mai mult de situație. Cu oarecari veleități de umor psihologic „Discuție interesantă“ n'are verva care trebuie să susție o asemenea producție. În schimb mai bună cu mult decât toate e „Inmormântarea lui Luluș“, sub formă de monolog. Monologul e un gen ușor și cam simplist. Dar bine întrebunțat poate produce efecte sigure și se pot scoate din el caracterizări psihologice neîntrecute. În „Inmormântarea lui Luluș“ o cucoană își plânge câinele pe care l-a pierdut și povestește înmormântarea ce i-a făcut. Pasiunea exagerată pentru animale e prinsă în aspectul ei comic și se adaogă la această simplitatea eroinei, lipsa ei de cultură și afectarea feminină. În câteva trăsături schițate de vorbele, înseși ale eroniei o vedem, — minus fizicul — într'o îmbogățită mondenă, guralivă, vulgară și incultă. E o schiță unde autorul a depășit umorul de situație pentru a creea umorul de caracter. E drept că și așa nu s'a putut feri de umorul de situație. Dar aci el servește la accentuarea caracterului descris. Plimbarea cu automobilul prin ploaie în căutarea cimitirului de câini povestită în termenii cucoanei e foarte bună. Iată un pasaj:

„Ne-am întors și am luat'o spre abator. Acolo, alta!... Nu știa nimeni să fie vre-un cimitir dă câini pân' apropiere. Pă care întrebam, răspundeau aiurea și persifla în bătaie de joc pă socoteala noastră. Canaliile!... Că-i spuneam lui Jorj: Vezi tu, măi dragă, ce vrea să zică o țară incultă? Ia să fim noi acum în Anglia... cu ce pompă l-am îngropa pe Lulușor. Iar pe mitocanii ăia, cu glumele lor stupide, îmi venea să-i omor, nu altceva“ (p. 169).

Citez și finalul — din nou cu poantă — și caracteristic:

„Of! Și bietul Lulușor, comoara iubirei mele, care stă în pământ, sărăcuțul dă el, singur, singurel!... Da cel puțin a avut mititelul, un noroc și eu o satisfacție că, pă când soldații aruncau ultimii bulgări dă pământ pă coșciugul lui drag, dă-mi sfășiau inima în bucăți și plângeam ca o nebună, tocmai atunci gorniştii dădeau onorul, că venise ghegeneralul în inspecție la cazarma d'alături“ (p. 170).

Sera Furpa are posibilități multe pe care le poate dezvolta. Are și invenție și simplitatea în tratare și spirit de observație și dacă nu/ se va depărta de la natură, dacă nu se va lăsa amăgit de anumite invenții psihologice nenaturale, dacă se va vindeca de umorul de situație și de poantă, va deveni un umorist bun. O dovedește ultima schiță ce am citat, bucată de realizare psihologică fără cusur. Cu multă cursivitate, stilul lui Sera Furpa nu e banal, dimpotrivă uneori prea căutat și prea liric pentru genul tratat.

M. D. RALEA: VALORI (Ed. Fundațiilor Regale)

E regretabil că Mihail Ralea a rămas în gândire un om care promite. Căci nu e un gânditor oarecare. Uneori gândirea lui are întorsături mediocre și condamnabile, de cele mai multe ori are o obosală care o face să se oprească la jumătatea drumului. Dar nu i se poate contesta că e adesea interesantă. Ceeace e nepermis e ca un profesor universitar să se prezinte publicului în halul în care apare M. D. Ralea. Toată opera sa se cuprinde în culegeri de articole. „Ipotez și precizări în știința sufletului“ și „Contribuții la știința societății“ nu erau decât culegeri de articole în care autorul populariza și compila diferite sisteme de gândire străine „Perspective“ și „Atitudini“ erau culegeri de articole critice și ne aducem aminte cu oroare că în ele autorul își dădea măsura priceperii sale de critic comparând pe Ionel Teodorescu cu Marcel Proust și pe G. Topârceanu cu... Paul Valéry!! Se mai adaugă la aceasta un „Memorial de călătorie“ în Spania. Și ce, mai? Apropierile sunt desigur jenante pentru cei pe care-i compari. Nu ne putem opri totuși de a-l apropia pe M. D. Ralea de Tudor Vianu. Câtă seriozitate la acesta din urmă! În ultima vreme a avut timp să scoată o „Istorie a esteticii“ în fragmente citate și un prim volum dintr-o „Estetică“, un volum de articole despre „Idealul clasic al omului“ și un studiu critic despre „Ion Barbu“. Câtă neseriozitate la M. D. Ralea în schimb! Într'un volum de 161 pag. autorul vorbește despre nu mai puțin de 68 de probleme! 68 de probleme în 161 pagini! Dacă autorul le-ar fi epuizat ar fi bătut un record. Dar nici măcar nu a avut timpul să le schițeze.

M. D. Ralea gândește superficial și trece pe deasupra lucrurilor. E un om care „are idei“, dar nu le gândește. Ii vine așa câte o idee și pleosc o tranșește într'un carnețel. Ideea o oferă apoi naivului de public ca să-l admire. M. D. Ralea scrie despre Cehov în patru pagini, despre Bergson în 3. Iată tot ce poate scrie un pretins ideolog despre asemănarea dintre Freud și Marx:

„Același substrat psihologic, aceeași filozofie pesimistă. Aceeași tendință de explicare a omului prin apucături inferioare, unul indicând stomacul, celălalt sexul, adică foamea și amorul ca singurele mobiluri sincere și profunde ale vieții omenești“ (p. 108).

Asta-i tot ce putea spune M. D. Ralea despre apropierea dintre cei doi filozofi! Admiratorii lui M. D. Ralea vor fi având pretenția să ne extaziem în fața profunzimii acesteia contrasă în șase rânduri. Cu regret constatăm însă că M. D. Ralea spune o banalitate, epuizată de mult în comentariile filozofice apusene.

În același ritm american autorul scrie despre Hegel vre-o 10 pagini și despre Freud vre-o 5. Numai Caragiale are norocul unei opriri mai atente și repetate a acestui fugar ideolog.

Dar M. D. Ralea filozofează despre lucruri foarte importante. Despre călătorie, despre romanul polițist. Cu un vers arhicunoscut de Edm. Harau-court, citat a nu știu câta mia oară, autorul ne invită la călătorie. Reținem:

„O hartă e un motiv de desnădejde ca și o femeie frumoasă și inaccesibilă“ (p. 11).

O clasificăm printre „expresiile fericite“ de care vorbește Mircea Eliade în „Oceanografie“ și atragem atenția asupra gradului de refulare freudiană ce-l încheie comparația. Pentru a vedea mediocritatea autorului indicăm a se

citi după reflecțiile de la pag. 120 despre „Literature de sensație“, reflecțiile asupra aceluiași subiect ale lui Mircea Eliade, în „Oceanografie“ și ale lui Camil Petrescu în „Revista fundațiilor regale“ din August (sau Iulie) 1934. Se va vedea cum adâncește subiectul cei doi gânditori români, unul pro, altul contra romanului polițist, pentru care M. D. Ralea găsește argumente pentru — contra și contra — pentru.

M. D. Ralea este și un gânditor meschin. El neagă frumusețea recunoștinții pe care o califică drept imorală. Și coboară curajul la un act de inconștiență. „De cele mai multe ori curajul se reduce la un moment de distracție“ (p. 12). Că în unele cazuri autorul poate avea dreptate, că unii fac acte de bravură fără să aibă conștiința pericolului în care se aruncă, e just. Dar a transforma în regulă un fenomen psihologic izolat e a fi un om meschin și a contesta sublimitatea eroismului, care se bazează pe curaj conștient.

M. D. Ralea face însă și afirmații gratuite. Iată una dintre altele numărate.

„Cel care cunoaște istoria, trăcește mai mult decât cel care n'o cunoaște“ (p. 67). Autorul vrea să spună că gradul de trăire al omului care cunoaște istoria e mai mare, în adâncime decât al celui care n'o cunoaște. Afirmația e falsă. Nu vreau să aduc exemplul țaranului a cărui viață e uneori mai profundă decât a unor istorici chiar. Dar exemplul cel mai tipic contra afirmației acesteia e poporul indian care nu cunoaște istoria, care e organic a istoric și care trăește totuși mai mult decât europenii (în sensul nu că trăește mai mulți ani, ci mai profund sufletește, beneficiază mai mult de timpul psihologic).

M. D. Ralea face însă și truisme. Iată unul:

„O vanitate oarbă întunecă peste tot bunul simț“ (p. 93). Ei da! Și mai departe? Atât? Puțin domnule gânditor. Adică nimic.

M. D. Ralea e însă și poet. Dumnealui clarifică sistemele filozofice în comparație cu cele muzicale (p. 161). A compara un filozof cu un compozitor e un joc amuzant al spiritului desigur. Și apropierea dintre Kant și Bach e justă, deasemeni cea dintre Nietzsche și Wagner. Niciodată nu s'au potrivit mai bine „Spiritul“ unor filozofii cu al unor construcții muzicale, ca în aceste două cazuri. Dar e incorectă apropierea dintre Goethe și Beethoven. Unul e senin, altul e furtunos. Goethe e elasic, calm, fericit, liniștit, mulțumit, Beethoven e — în muzică ca și în viață — turburat, pasionat, învolburat, nefericit, tragic. Ce apropiere poate fi între olimpianismul unuia și prometeismul celuilalt? Asupra celorlalte comparații e inutil să insistăm căci autorul le face numai în virtutea inerției.

În sfârșit M. D. Ralea e nesincer cu publicul și cu sine însuși atunci când vorbește cu dispreț despre „idealiști ghiftuiți de binefacerile capitalismului „deoarece n'o fi dumnealui idealist, fiindcă e nițel raționalist, dar ghiftuit de binefacerile capitalismului este. Ca mâine îl vedem ministru — Doamne fereste! — și ne dă legi în țara asta, după ce a scris 6 rânduri despre Freud și Marx și 3 pagini despre Bergson.

Dacă am fost prea aspru cu „Valorile“ lui M. D. Ralea lipsite de valoare e pentru că autorul acesta decepționează. De ani de zile așteptăm dela el „o carte“, o adevărată carte, unde să se cuprindă o experiență de om, o gândire.

M. D. Ralea e poate în stare să o dea. Pentru că uneori are intuiții juste. Pentru că are o cultură frumoasă. Pentru că e o minte lucidă. Dar neconținut ne momește cu încă un volum de articole lipsite de consistență. Mai așteptăm încă dela M. D. Ralea care continuă să promită, ca orice debutant.

AL. BUSUIOCEANU: LES TABLEAUX DU GRECO DANS LA COLLECTION ROYALE DE ROUMANIE...

Broșura prezentă este un interesant studiu cronologic asupra tablourilor lui El. Greco, aflătoare în Colecția Regală română. Admirabil cunoscător al istoriei artelor, dublat mai ales de un om de gust, A. Busuioceanu dovedește încă odată erudiția sa și priceperea în materie. Confruntând cu diferitele lor variante, acele tablouri ale lui El. Greco, autorul le plasează în timp și într'o scurtă descripție și caracterizare le arată valoarea. Broșura e importantă pentru un dublu motiv: aduce preciziuni necesare în studiul picturii marelui maestru spaniol, apoi arată publicului român și celui străin comorile artistice pe cari le posedă țara noastră. Reținem dintr'o notă informația că autorul broșurei lucrează la un catalog al întregii Colecții Regale române. Il așteptăm cu nerăbdare și bucurie. El va fi desigur alcătuit în cel mai riguros spirit științific. Numele autorului e o cauțiune. Să sperăm că va apare în aceleași excelente condiții tehnice ca și broșura de față, tipărită pe o hârtie specială și reproducere foarte reușite. Scrisă simplu și fără pedanterie, într'o corectă limbă franceză, broșura aceasta rămâne un instrument prețios pentru cercetătorii în istoria artelor.

N O T E

IDEI — OAMENI — FAPTE

Luna Bucureștilor.

O așteptăm cu nerăbdare. Am dorit-o de mult. Bucureștii au lăncezit decenii întregi. Orientalismul de proastă speță, nu cel al povestirilor arabe cu realizări arhitectonice de rafinat gust și de migăloasă broderie, orientalismul legafetilor din cartierele Fanarului, din fundăturile Nișului sau din mahalalele Târnovei, veniți să se pricopsească, imprimase specificul său Capitalei. Și vegetam decenii întregi, narcotizați și de tembelismul politiceanului care stăpâna satrapește, cu alte preocupări de cât edilitatea, urbea. Nici un plan, nici o concepție edilitară, nici o ambiție alta de cât aceea de a-i irosi veniturile, a-i păpa bugetul.

De aci harababura și labirintul de până mai ieri.

Bucureștii ca oraș care depășește Calea Victoriei și Bulevardul Elisabeta, datează de curând, arhitectonic sau, dacă vreți, edilitar vorbind. Mi se pare că începe cu Dem. Dobrescu și se continuă cu Al. Donescu actualul primar. Datează de curând și, totuși ce metamorfoză!...

Din nătângia tembelă de altă dată a săltat azi la ambiția realizatoare care se manifestă în întrecerea creatoare, în râvna înfrumusețării care a dat ritm accelerat lucrărilor de transformare a Capitalei. Și ce minuni s'a putut realiza!... Cum s'a racordat înfățișarea orașului cu viața lui, confortă, veselă, spumoasă, plină de farmec, farmec care justifică versurile:

Dâmboviță apă dulce

Cine bea nu se mai duce! ...

Abia zece ani de râvnă gospodărească și avem ce înfățișa vizitatorului. Un

oraș civilizată, în plus, cu o viață specifică lui. Căci cea ce dă Capitala noastră celui care poposește în ea, depășește vraja altor orașe, metropole. Și e bine că harnicul primar Al. Donescu, invită la un prasnîc de gospodar care a muncit și a realizat, vizitatorii din alte părți. Am dori ca orașele moldovene și dobrogene, unele din ele bine înțeles, înțepenite în mediocritatea lor tradițională să-și trimită reprezentanții și conducătorii să ia exemplul de cea ce se poate face, când gospodărește un om dornic de progres. Poate, la întoarcere acasă, se vor ambiționa și ei să urnească roaba edilității locale, desțepenind orașele din mizeria în care se complac.

Și dorim d-lui Al. Donescu, ca la anul când ne va mai invita în luna Bucureștilor, să-l vedem și pe dsa instalat într'un confortabil biuro, într'un grandios palat municipal, palat stil 1935—1936. Iar seara să ne ducă la un spectacol, într'o modernă sală de teatru orașenesc, după ce ziua am vizitat în corpore cea mai vastă bibliotecă municipală și cea mai modernă...

M. G. Samarineanu.

Traducere din literatura română

Un cuvânt de caldă mulțumire, Pen-Clubului ungar din România care, în colaborare cu grupul „Erdélyi Helikon”, a editat de curând în limba ungară: Scrisoarea pierdută de Caragiale, Meșterul Manole de Octavian Goga, Prometeu de Victor Eftimiu, Manechinul sentimental de Ion Minulescu și Anno Domini de Ion Marin Sadoveanu. D. Emeric Kádár, cunoscutul traducător, a dovedit cu aceste traduceri perfecte că valoarea estetică veri-

tabilă nu cunoaște îngrădiri. Recunoștința cu care opera d-sale a fost primită de connaționalii săi, constituie o strălucită recompensă pentru dânsul, iar noi, românii, reținem că, în epoca urei de rasă, s'a găsit un literat ungar, care și-a luat sarcina ingrătă de a populariza operele „scriitorilor valahi“ pe scenele ungare.

Concomitent cu apariția acestor piese de teatru, d. Ștefan Illés Győri a editat la Cluj poeziile complete ale lui Eminescu, traduse în ungurește de Alexandru Kibédi, născut din tată român și mamă unguroaică. Deaceea se spune în prefața românească: „Având în vine sânge autentic românesc, el a fost un trimis al destinului pentru a fi interpretul cel mai perfect al lui Eminescu.” Din aceeași convingere s'au inspirat și următoarele rânduri ale autorului, scrise tot în românește: „Am căutat să păstrez cât mai fidel nu numai fondul, ci și forma. Lucrul acesta nu mi-a fost greu, mai ales că din partea tatălui meu în vinele mele curge și sânge românesc. Posedând limba română, am putut să păstrez nealterate toate nuanțele și finețele de versificație ale lui Eminescu, pe cari un traducător străin de limba română nu le poate sesiza“.

Nu suntem de acord. Traducerea în ungurește a poeziilor lui Eminescu este o operă foarte grea și întâmpină impedimente aproape neinvincibile. D. Kibedi nu a reușit să învingă aceste impedimente pe deplin. Admit că d-sa a sesizat înțelesul gramatical al textului tradus, dar nu a studiat suficient și nu a sesizat de loc filozofia adâncă cuprinsă în poeziile acestui uriaș, care le dă caracterul eminescian și veleitatea de a contura pentru un loc de cinste în literatura mondială.

Limba dură, complicată, cuvintele compuse după rețeta lui Ady, ne dau impresia că traducătorul nu a știut să aprecieze suficient simplitatea poezii-

lor originale și a crezut că trebuie să prefacă pe Eminescu conform gustului cititorului ungar de după războiu. Recunoaștem că d. Kibédi a depus o muncă uriașă, dar nu este cazul să creadă că ne-a dat o traducere „perfectă“.

Eu unul cred că ar fi economisit multă energie, dacă ar fi întocmit o antologie din traduceri sale mai reușite și nu traducea din nou „Luceafărul“ și „Melancolia“, cari au fost mult mai bine traduse de d-nii Teodor Fekete, Zoltan Franyó și d-na Maria Berde.

Nu contestăm importanța schimbului literar în relațiunile popoarelor, deși în zilele noastre, politica a isbit să stăpânească toate energiile omenеști, otrăvind chiar și cugetul celor mai distinși gânditori. Totuși, literatura și colaborarea intelectuală a visătorilor mai poate încă face minuni.

Literații au rolul lor bine determinat în mișcările importante ale istoriei omenirii. Revoluția franceză nici nu se poate imagina fără Rousseau, Montesquieu și Voltaire și revoluția rusească niciodată nu ar fi devenit o realitate istorică fără misticismul precursorilor: Gogol, Tolstoi, Dostoievski, Andreev Leonid și alții. Mișcarea fascistă italiană ar fi astăzi imperfectă fără patriotismul patetic și excentric al unui D'Annunzio sau Marinetti.

În această ordine de idei știm să apreciem importanța propagandei pe care traducătorii clasicilor noștri ne-o fac în opinia publică ungară.

Alexandru Olteanu.

Se duc proverbele.

Se duc proverbele și cu ele un întreg trecut se fosilează. Bătrânul trăește dorul nostalgic al timpurilor apuse, tradiția se fărâmițează; tânărul neglijează o înțelepciune. Perspectiva vieții revelează altă realitate și deschide alte orizonturi. Realitatea revelată vine în

conflict flagrant cu realitatea, care și proprietatea individuală, din punctul apune. Două spiritualități se ciocnesc.

Inercarea bătrânilor de a da sfaturi prin proverbe, adică prin această cristalizare a înțelepciunii trecutului și soarta acestor proverbe în lumea celor tineri, este de natură a rezolva problema sociologică a celor două vremuri — puse față'n față.

Proverbele corespund poporului care trăește în respectul și cinstitărea tradiției, poporului, în care opinia publică este consistentă și tiranică, deasemenea poporului, la care colectivitatea este mai presus de individualitatea trecătoare a oamenilor. Poporul acesta este la noi satul. Cine a văzut tânăr să n'asculte de sfatul bătrânului sau sătean; care s'o rupă cu tradiția? Hora satului, cântecul satului, adică cântecul din sat, sărbătoarea satului, etc. au precis nuanțe familiare, nivelatoare, egalitare, comunitare, deci patriarhale. Satul este societatea proverbelor. Orașul este altceva și altfel. El nu cunoaște dulceața familiară, nici coeziunea socială. Atmosfera satului este atmosfera integralismului social, pe când atmosfera orașului este atmosfera automismului social. La oraș indivizii nu cunosc nici puzderia de antene cari leagă definitiv pe indivizi, nici farmecul acestei legături. Orașul este școala individualismului exagerat, cu corolarul său, experiențialismul bolnăvicios, după care omul nu trebuie să-și economisească viața, ascultând viața altora, ci trebuie să și-o trăiască singur, cași când s'ar fi născut primul pe această lume, cași când el ar fi acela care trebuie să traseze drumul vieții și al societății. Omul își trăește viața fără a cunoaște solidaritatea cu trecutul și și-o trăește intensiv. Prin urmare el n'are nevoie de proverbe, de cristalizări ale înțelepciunii din trecut.

Juridic diferențierea dintre sat și oraș se manifestă prin diferențierea care există între proprietatea familiară

de vedere al creerei unei anumite mentalități. Proprietatea individuală a învins proprietatea familiară, dar n'a învins la sat spiritul proprietății familiare. Acesta, împreună cu eficacitatea proverbelor caracterizează satul. Intrebarea, care se pune este: Se duc oare proverbele? Răspundem: Se duc la oraș, rămân la sat! Ele corespund, de multe ori, unei societăți lipsită de diviziunea muncii sociale, ceea ce este cazul satului nostru. Diviziunea muncii este moartea proverbelor: iată de ce orașul este țara fără proverbe.

Vasile Cotigă.

Al. Dima

Este unul dintre tinerii critici de ră seriozitate. O amintire mă leagă de numele lui: am debutat în presă atacându-l pentru că se realia bătrânilor într'un articol despre problema generației. Il atacam în numele tinereții biruitoare și dornică de libertate și de creație. Astăzi ași semna și eu articolul acela al lui Dima, intitulat îmi aduc aminte: „Răspunsul unui adolescent”. Pentru că acolo Dima mărturisea credința lui în pregătire serioasă științifică și implicit în tradiție și într'o promovare a creației prin mijloace de modestie și cumpătare cari au început să lipsească tinerilor de azi. „Cei mai tineri” de azi strălucesc prin incultură și prostie, dublate de o remarcabilă lipsă de talent. Cu o egalitate de temperament demnă, Al. Dima a fost todeauna unul dintre cei pregătiți și inteligenți. Scriu acestea pentru că simt necesitatea să văd relevate în cultura noastră și adevăratele valori, nu numai cele false. Al. Dima a publicat până acum un volum de critică: „Aspecte și atitudini ideologice” și încă trei broșuri „Motive hegeliene în scrisul eminescian”, „Isvorul folcloric al poeziei religioase a lui Ion Pillat” și „Al. Odobescu”. Pe aceasta din ur-

mă o am înainte. E o conferință unde autorul fixează caracteristicile personalității aceuia care a fost întemeitorul prozei artistice românești. Al. Dima dovedește, pe lângă aceeași bogată informație și cultură asimilată, calități de concentrare în idei și în compoziție, și un stil elegant, de sursă maioreșciană, care-i face cinste unui critic. Și apoi însăși ideea de a readuce în lumina actualității figura lui Al. Odobescu este fericită. Cercetând diferitele laturi ale personalității marelui scriitor și anume: preocupările arhiologice, de istoria artelor, de filologie, de folclor și creațiile artistice, Al. Dima extrage nota dominantă a lor care este preocuparea estetică. În toate direcțiile atitudinea estetică l-a preocupat pe Al. Odobescu, așa cum pe M. Kogălniceanu l-a preocupat cea istorică și națională. În modul acesta autorul ne oferă o adevărată „privire sintetică asupra operii și personalității” lui Al. Odobescu. Broșura constituie o cheie justă de înțelegere a lui. Cu ea Al. Dima dovedește încăodată frumoasele sale calități de critic și ne îndreptățește speranțele pe cari le punem în scrisul său intelectual.

Octav Șulufiu

Trei conferințe.

• În ultimele două săptămâni s'au ținut la Oradea trei conferințe, cart răsunau în sala festivă a Primăriei ca un epilog al mișcării etichetate de dl. Al. Vaida-Voevod cu latinescul „numerus valachicus”.

Conferința d-lui Tiberiu Moșoiu, sistematic și didactic încheată, consistentă și cu o străvezie structură, ținută în cadrul „Ateneului”, a analizat determinantele politice românești. Din frazele și ideile geometrice rânduite vom smulge două, cari ni se par de-o acută actualitate.

În statul fascist conducerea se împune de sus în jos. În statul democrat

puterea se exercită de jos în sus prin parlamentul ales liber și guvernul care e reprezentanța corpurilor legiuitoare.

Aplicată la noi, formula democratică nu se potrivește: noi trăim sub masca democrației în plin regim fascist. Întâi se numește guvernul care își creează parlamentul și își întinde apoi puterea până la cel mai umil reprezentant al autorității publice. Este o difuziune a puterii de sus în jos. Acest sistem însă, este viciat prin absența unei centrale și permanente concepții politice, în urma schimbărilor prea dese de guverne.

Avem deci o formă constantă de guvernământ, cu un variabil conținut ideologic, care nu se potrivește totdeauna cu receptacolul regimului fascist.

A doua idee pe care o reținem și care constituie o replică la propaganda „numerus valachicus”, este convingerea în asimilarea lentă prin cultură a elementelor etnice streine. Problema supremației elementului românesc în viața publică se rezolvă prin factorul timpului. Exemplu: America, unde cultura anglo-saxonă s'a impus și a asimilat într-o jumătate de veac naționalități cât se poate de diverse. Fluturarea tricolorului poate fi făcută din considerații politice; ea însă nu va rezolvi problema; fiind aceasta în funcțiune de constanta supraindividuală a timpului.

A doua conferință a ținut-o dl. I. Simionescu, profesor universitar, în cadrul „Astreii”, despre „Puterea Neamului”. Cu un belșug de date, exprimate în accente metalice uneori și rânduite după logica intrinsecă, spon-

CETIȚI

ROMANȚĂ FĂRĂ NOTE
roman
de M. G. SAMARINEANU

tană și naturală a subiectului conferinței, a arătat contribuția elementului românesc la culturile streine: rusă, greacă, maghiară, polonă. Prin aceasta a evidențiat teza, că Românii ajunși prin accidente în mediu prielnic, s'au dovedit a fi genii creatoare, ca fiii oricărui alt neam. Analizând factorii constitutivi ai geniilor de seamă, îi cifrează la trei: munca, răbdarea și voința. Autorul „Oamenilor aleși streini și români”, a exemplificat cu viața conducătorilor noștri culturali și politici că întrecutul postulat al posibilității de creațiuni se găsește și la noi. Grija Statului trebuie să fie înlesnirea dezvoltării libere și până la potența maximă a celor trei factori.

Conferința a treia, ținută de dl. prof. Nae Ionescu, în cadrele „Astrei” a lămurit unele noțiuni curente de sociologie, printr'o expunere clară, desfășurată cu o logică inflexibilă după o clasică rețetă didactică. Colectivul are legi proprii, supraindividuale, opuse chiar individului, cum este constanta sinuciderilor într'un stat sau regiune. Individul înglobat în colectivitate, trebuie să se conformeze funcțiunilor speciale ale grupului.

„Neamul”, totalitatea indivizilor de aceeași origine, este o colectivitate față de individ. Dacă indivizii au conștiința apartenenței lor la același grup, neamul devine „națiune”. Problema granițelor, ce și-a pus-o conferențiarul, este situată pe planul politicului. Politicul se caracterizează prin polaritatea: credința absolută, dogmatică într'un program și existența unui adversar. Un partid politic tinde la impunerea crezului său tuturor grupelor sau celorlalte partide, considerate ca protivnice. Dacă a reușit, partidul se confundă cu na-

țiunea, și a încetat de a mai exista ca partid. De aci încolo începe funcțiunea sa de gospodar. În relațiile internaționale, națiunea se prezintă cu aceeași polaritate: credința fanatică în sine și opoziția cu celelalte state. Funcțiunea internațională a națiunii rămâne pe planul politic; altminterlea națiunea s'ar degrada la treapta de neam și popor. Granițele unei națiuni sunt determinate de puterea de expansiune și asimilare a ei. Nu depinde de omogenitatea locuitorilor. Dovadă imperiul roman, unde un pumn de oameni au stăpânit trei continente. Imperialismul este funcțiunea categorică a unei națiuni. Și atunci se impune, nu imobilizarea granițelor, abdicarea la expansiune, ci revizuirea și lărgirea frontierelor cu o formidabilă tensiune a națiunii dominante.

Auditorii au apropiat cele trei conferințe într'o triadă logic încheiată.

Puterea neamului, analizată de dl. I. Simionescu, va înfăptui asimilarea minorităților etnice (dl. T. Moșoiu), sporirea energiei vitale centrale, care în clocotul său va frânge și lărgi granițele actuale, fie ele geografice, convenționale, economice, ori spirituale (dl. Nae Ionescu).

T. Neș

Cetiți zările de frontieră:

GAZETA DE VEST

dela Oradea

III

ECOUL

dela Arad

III

FRONTUL

dela Satu-Mare

REVISTA REVISTELOR

ROMANEȘTI

Revista fundațiilor regale. An. II. Nr. 3. Martie. În numărul de față C. Rădulescu-Motru publică un important articol despre „Realizările spirituale” din care reproducem acest edificator pasaj:

„Națiunea este o ființă separată de aceea a indivizilor. Ea se conservă și se dezvoltă după legi proprii. Viețile indivizilor care o compun într'un moment dat, oricât de agitate ar fi, nu-i schimbă cursul. Națiunea își are legitimitatea sa istorică pe care nu o poate turbura individul, oricât de extraordinar ar fi el. Individul are față de națiunea sa, ca primă îndatorire, îndatorirea să o înțeleagă. Prin înțelegerea națiunii sale, el se înțelege pe sine. Odată ce și-a înțeles națiunea, individul și-a găsit orientarea spirituală. Iraționalul nu-l mai întunecă. El știe care dintre realizările spirituale vor trăi și care vor pieri. Harul divin s'a transformat pentru înțelegerea creșterii spiritualității în viața socială” și mai jos:

„Cu cât o minte este mai stăpânită de concepția naționalismului, cu atât ea este mai luminată. Un naționalist se simte liniștit fiindcă pe cărările viitorului el nu mai merge singur, ci alături de tot neamul său”.

În același număr ne reține o năvelă de Sanda Movilă și o schiță de Al. O. Teodoreanu. Poeziile sunt publicabile, dar atât. Șerban Cioculescu scrie despre corespondența dintre I. L. Caragiale și Paul Zarifopol. Cronica foarte

bogată cuprinde interesante și documentate articole de Mircea Eliade, Petru Comarnescu, Al. Rosetti, C. Brăiloiu, G. M. Cantacuzino, etc. etc.

Gândirea. Numărul pe Februarie e închinat problemei rasiste și naționale. Acesteia îi consacră articole extinse Nichifor Crainic, D. Stăniloae, Vasile Băncilă și Lucian Blaga. O poezie minunată „Țară” semnează Radu Gyr din care desprindem o strofă.

Toamna, Țara'ntinde visterie:
țandări din viori de chilimbar.
Calci peste brățări și-aurărie,
mergi prin curcubee și prin jar.
Sus, pe harfe lungi foșnesc cocorii
Piersicii: amurg și mahmudele.
Meri de purpură se scutură de stele
și Brumar miroase-a țuică și-a podgorii,
când la fâțele ciorchinelor cu vin
ierbi bărboase sug smaragd, de parcă
verzi năluci țâșniră dacii din pelin
ca să bea și sub trifoi să se re'ntoarcă.

Cronica literară o semnează cu efort de obiectivitate și de pricepere Ovidiu Papadima. Din articolul lui Lucian Blaga „Despre rasă ca stil” desprindem acest pasaj:

„Simțământul că te găsești în prezența unei rase care a fost favorizată de împrejurări prielnice de a se realiza consecvent cu ea însăși și de a-și traduce în fapte creatoare toate virtualitățile, este una din rarele bucurii și generoase satisfacții, la cari mi s'ar părea monstruos să renunți cu ușurință.

Să nu stricăm, să nu nivelăm, să nu spălăcim, noi oamenii, ceea ce a răsărit din sânul naturii și al sorții cu irezistabila și convingătoare putere a unor fenomene originare delimitate prin grația de sus. Nu mai puțin condamnat ar fi însă și drumul celălalt, al exaltării rasiste. Atitudinea, pretențioasă în formă, primejdioasă pe cât de naivă în esență, a mesianismului rasist, care în ultimele sale consecințe teoretice și practice propagă în ascuns sau pe față imperialismul spiritual, fizic și economic al unei singure rase — nu e prin nimic justificabilă. Simțământul, singurul care deschide poarta spre un cadru ecumenic, simțământul de evlavie în fața fenomenului raselor — ne dictează să fim noi înșine, sub stelele noastre și să îngăduim celorlalți să fie și ei — tot ei înșiși, sub stelele lor“. În numărul pe Martie revista aduce noi articole în legătură cu naționalitatea în artă (N. Crainic) sau cu naționalismul. Const. D. Ionescu scrie despre N. Bălcescu. Ion Pillat studiază influența folklorului în poezia românească nouă. Dan Botta dă un nou fragment din „Charmion sau despre muzică“. Radu Gyr evocă figura lui Ion Neulce în frumoase versuri din „Balada boerului ce a scris Letopieș“. Din articolul lui Emil Cioran „Din mărturisirile unui naționalist“ găsim reflecții juste despre rostul unei națiuni:

„Un neam care n'are misiune, nu numai că nu merită să trăiască, dar n'are absolut nici-un sens“.

„România numai atunci va avea un sens în lume când ultimul român își va da seama de specificul și unicul condiției românești“.

„Când o națiune ia cunoștință de sine însăși, pentru a-și modifica direcția și cursul existenței sale, când la această răspântie ea înțelege să-și valorifice toate virtualitățile ei în sen-

sul ancorării în marele ritm al istoriei, atunci acea națiune se apropie de momentul ei esențial dacă nu de culmea sa“.

„Democrația românească n'a creiat nici măcar conștiința de cetățean“.

Hotarul Nr. 5—6 (Februarie—Martie). Aradul ne trimite un număr bun din această revistă susținută cu sacrificii de o mână de cărturari. E străbătută dela un capăt la altul de specificul local sau regional? Materialul este cu îngrijire selecționat. Aceasta importă. Scris curat, românesc. Scris, mai ales în care să palpate gândul și să șerpuiască darul divin al autorizării de Parce.

Dr. G. Ciuhandu ne dă lucruri interesante în articolul „Germanii noștri“. „După conscripția dela 1743, orașul Arad avea, în afară de Români și de Sârbi, 106 contribuabili germani și numai 38 Maghiari. „Cât de eficace au lucrat forurile de desnaționalizare ale Pestei!... „Mai avea Aradul pe atunci, pe lângă Români și Sârbi ortodocși și pe lângă germanii și Maghiarii romano-catolici, și șese familii de Evrei!...“

Ca să-și ajungă scopul, guvernanții ungarilor au deschis larg porțile demnităților înalte pentru germani, recunoscându-le titluri de noblețe și acordându-le astfel de titluri fără zgârcenie, numai și numai să se maghiarizeze. Și s'au maghiarizat. Persistența dă rezultate. Apoi ca să copleșească elementul majoritar, Român și Sârb, au dat drum slobod evreilor.

Ce am făcut noi se întrebă autorul? Am rechemat pe germani la viața lor națională? Când ne-au cerut aceasta, le-am dat sprijin ca să iasă din cochilia maghiarismului în care au fost închși? Nu.

Sumarul mai cuprinde: Al. T. Stamatia, Tiberiu Vuia, Al. Negură. Gh.

Moşiu, Sabin Moldovan, P. Bogdan. Tr. Mager, Liviu Albu, T. Mariş, P. Popovici-Brănişteanu, C. Spiride, M. Olinescu, Repetăm, un număr bun, bogat și ca Reviste, Insemnări, și Note.

Boabe de grâu, anul V. Nr. 8. E una din puținele reviste cari în 5 ani de apariție a știut să se mențină pe o linie trasată dela început. Oficialul anulează elanurile, șablonează munca. Și Boabe de grâu e oficial, al Educației Poporului. Cu toate acestea priceperea dlui Emanuil Bucuța a reușit să înlăture aceste efecte ale oficialului. Și să mențină revista pe linia artisticului. Ca tehnică, nu avem cuvinte de laudă, noi ceștia de aci dela Familia, cari profesăm cultul tehnicei în grafică. De ce să nu dăm maximum, când avem posibilitatea?

Dar și ca redactare, Boabe de grâu are merite mari. Nu urmărește beletristicul numai. Predilecția, se vede, în istoric și paleologic. Câte pagini minunate din trecut nu se fixează în numerile cari apar (când pot) ale Boabelor de grâu! Câte localități dispărate nu învie și câte fapte uitate nu sunt scoase la iveală grație penelor harnice și a cercetărilor celor îndrăgiți de trecut! O pană care a menținut paginile acestei reviste numere de-arândul cu lucruri utile, este pana dlui Marcu Beza.

Numărul de față al Boabelor de grâu e închinat școlai normale unite din Oradea. Sunt evocări de oameni, eforturi și realizări cari meritau să fie fixate. Dl Ion Georgescu știe să fixeze. E și ajutat dacă nu cu mult, cu faptul că hiserica pe care o slujește nu-i șe pune de-a curmezișul.. Mai scriu Emil Coliu despre muzeul Ioan Calinderu. Dra Elena Eftimiu publică o traducere din sârbește de Borisan Stancovici.

Am dori ca Boabe de grâu să aibă o penetrație mai mare.

Rânduiala, anul I No. 1 Ianuarie—Martie, arhivă de gând și faptă românească. A apărut de o lună. Ca tehnică și realizare grafică e minunată, și minunată e ca redactare. Și cu toate acestea presa care subliniază toate bâguelile și toate aberațiile cu alt culorit, n'a luat notă. Patru elemente de mare speranță au sacrificat ban din veniturile lor extrem de modeste și au dat viață acestei reviste trimestriale. Au dat viață, fiindcă aveau ceva de spus. Și în loc ca gestul lor să fie subliniat în întreaga lui frumusețe, e ignorat. Și e ignorat nu numai de cei pe cari îi incomodează poate subtitlul de: „arhivă de gând și faptă românească” ci și de cei cari militează naționalismul Vechile năravuri ale bisericuțelor vedem că nu au dispărut. Și e rău.

„Rânduiala” ne aduce prospețimea elanului tineresc, neîntinat încă de cauzalism lăaturalnic. E cântec de privighetoare pe ram înflorit de cires. Că a plouat ieri sau că va ploua mâine, că e gălbinare în târg sau că Lupu s'a întors din voiajul Skodeil. Ce importanță are. Privighetoarea cântă fiindcă avea în gușuliță colierul trilurilor.

„Rânduiala” după ce-și fixează în cuvântul de deschidere rostul numelui, își trasează astfel programul: „In planul de lucru al revistei vin întâi cercetările privitoare la problemele cugețului și vieții românești, de azi și din trecut; apoi înfățișeri de oameni și lucruri, în cari sufletul vieții noastre s'a întrupat în chipuri și icoane de neștearsă recunoștință și de nepieritor îndemn pentru vremurile următoare; iar în al treilea rând cronica își propune să judece lucrurile și întâmplările vieții de azi după nevoia acestei vieți și după măsura în care sforțările ei izbutesc să fie adevărate înfăptuiri românești”.

La sumarul acestui prim număr găsim pe cei patru redactori: Dumitru

C. Amzăr, Ernest Bernea, Ion I. Ionică și Ion Samarineanu. Și un nume în plus care semnează un articol judicios despre Industria din România, Eugen I. Ionică. Materialul publicat e serios iar cronica, „Insemnările“ sunt de un discernământ rar.

Dorim redactorilor tenacitate. Sunt tineri, au întregul viitor ca un lan. Să înfigă plugul adânc în brazdă, românește..’

Revue de Transylvanie. Tome I Nr. 3. Anul trecut, Clujul universitar ne-a dat trei caete bune în cea ce privește cuprinsul și elegante ca tehnică din *Revue de Transylvanie*. Condee autorizate se angajaseră să dea răspuns hotărât peste graniță aceloră cari ne contestă drepturile asupra Ardealului și să spună răspicat rosturile noastre aci unde totdeauna am fost acasă la noi. Față de abundenta maculatură a dușmanilor noștri cu care au inudat Europa dela un capăt la altul, revista aceasta redactată în limba franceză însemna răspuns înțelept. Ultimul număr pe care l-avem pe masă e acela din Noembrie—Decembrie. Dece nu a mai apărut în decursul celor trei luni din 1935 nici un caet. Nu credem că dl Silviu Dragomir directorul ei, a capitulat. Așteptăm. Până atunci să dăm cuprinsul numărului de fața pentru ca cetitorii să vadă ce probleme ataca „*Revue Transylvanie*“: Ion Breazu. — Un elogiu românesc al Franței; V. Moldovan. — Noul regim al cultelor în România; A Caliani — Invățământul minoritar în Transilvania; V. Jinga — Transilvania economică și teza antirevizionistă maghiară; S. Dragomir — Ungaria și problema Transilvaniei. Apoi Note și recenzii suficiente. Unele spicuiți din cea ce scriu periodicele românești în această materie n’ar fi stricat. O lipsă care se putea complecta, bineînțeles.

STRĂINE

FRANCEZE

Esprit An 3 Nr. 30 pe Martie 1935. Aduce un interesant articol al lui Jean Lanoix despre „Suveranitatea dreptului și democrația“, un altul al lui Dr. A. Vincent despre „Medicina în lumea banului“ și poeme de Marius Richard. Brice Parain continuă reflexiile sale „Despre Franța“ din care desprindem acest pasaj cam lung, dar expresiv, de judecare a comunismului:

„Dacă ar fi rămas la ceea ce e prin origina sa comunismul ar fi trebuit să fie cea mai religioasă dintre filozofii, comuniștii ar trebui să spună: noi suntem un grup de oameni cu bună voință, noi vrem salvarea temporală a oamenilor și dreptatea, cu toate cele ce am fost învățați despre forța relei voinți și a nedreptății, în epoca noastră e în capitalismul industrial o nedreptate funciară și nedreptatea nu poate dura mereu, căci oameni combătându-l, vor fi todeauna dintre oameni victime ale nedreptății spre a o combate, vom încerca să fim conducători mai cinstiți și mai prudenți decât ceilalți, trebuie să se creadă că e posibil, trebuie să se creadă că cinstea în muncă dă la urma urmei rezultate mai bune decât necinstea, trebuie să se creadă că adevărul este la urma urmei mai tare decât minciuna, fiindcă minciuna nu ajunge să-și impună existența absolută, cu toate complicitățile de cari dispune în slăbiciunea omenească și în lașitatea limbajului noi vom întrebuița toate forțele noastre pentru a calcula mai bine decât ceilalți și Dumnezeu care protejează inocența și bunavoința va face restul, nu vom lăsa să treacă decât calculele cele mai aproape de exactitate, vom primi toate corectările, toți coeficienții, toate variabilele și astfel

vom găsi drumul unei noi civilizații. Dacă comunismul n'ar fi încetat de a vorbi astfel decând e la putere, adică decând e răspunzător de viața și de moartea a milioane de oameni, n'am avea argumente contra lui, am fi obligați chiar să mergem alături de el pentru a-l ajuta în calculele lui, punând mâna la lucru alături de el și reflectând cu el. Dar nu e așa. Comunismul proclamă că a descoperit adevărul de mult timp și că atunci când ai descoperit adevărul nu mai ai decât să-l impui. E puțin ridicul, filozofic, și e trist, practic, căci iată-i că afirmă sus și tare de a fi descoperit adevărul și-l caută în același timp cu rășboaie, persecuții, foamete, concesi, exil, în sfârșit că fac tot ce fac toți oamenii cari au fără îndoială bună voință și încearcă a face cum e mai bine, dar cari se maschează cu o fioroasă mască de vrăjitori. E puțin ridicol din punct de vedere filozofic și tragic, în mod practic. Căci tragică e într'adevăr această goană a omului după o siguranță care nu asigură nici odată complect, tragică este această căutare neliniștită a exactității și înfrângerea constantă în fața inexactității și de data asta constatată precum o inexactitate odată comisă nu va mai fi, pe care trebuie să o cauți până la capăt, care va fi poate dezordinea inexactității. Căci tragic, e omul care se apără cu toată forța sa, cu toată șiretenia sa, cu toată cruzimea sa, cu toată încăpățânarea sa contra a ceace nu merge în mod etern, contra rezistenței sociale, contra nemulțumirii intelectuale, contra limbajului care nu se pretează, contra morții care nu întârzie, contra iubirii care nu se dă. În timp ce practicul a fost todeauna acea abandonare a providenței, la care oamenii au recurs la capătul nemulțumirii lor intelectuale și care nici ea nu e o siguranță, dar e o recunoaștere."

La Nouvelle Revue Francaise. An 23 Nr. 258. Martie 1935. În numărul de față pe lângă vastul material critic și informativ, pe lângă cronicile substanțiale semnate de Alain, Albert Thibaudet, B. de Schloezer și Marcel Arland, se începe publicarea unui minunat poem „Alouette“ de Fr. Jammes, cu aceeași candidă frăgezime de naturism mistic și sănătos care-l caracterizează pe acest poet bătrân de clasică esență. André Malraux marele scriitor revelat în ultimii ani cu romanul său „Soarta omului“ începe să publice o nouă lucrare, cu subiect tot din lumea revoluționară a oamenilor de acțiune „Vremea disprețului.“ Din fragmentele eseistice cu reflexii asupra fenomenului timpului, scrise de gânditorul Julien Benda desprindem aceste cugetări, pe cât de originale și profunde, pe atât de simplu spuse.

„Nu cred în moarte fiindcă nu cred în viață. Totuși... Am practicat viața. Am vrut. Am simțit. Trebuie să cred în aceste lucruri. Și cred în ele. Dar nu cred în partea ființei mele care crede în ele. Persoana mea crede în viață. Dar spiritul meu nu crede în persoana mea. O lume decăzută m'a condamnat la persoană, la conștiință, la exercițiul unui eu contra unui non-eu. Am trăit toate aceste lucruri după dorința lui Dumnezeu disprețuindu-le. Dumnezeu mă va primi. Dumnezeu nu mă va judeca după ceace a fost viața mea. El știe că a trăi nu poate fi decât o impietate. El mă va judeca după judecata pe care o voi fi dat-o eu asupra vieții. Nenorocire celor cari au prețuit viața. Filozofiile nu sunt nimic altceva decât judecată asupra vieții. Acelea de altă dată o disprețuiau. Cele de astăzi o adoră. Eu le-am disprețuit pe acestea. Dumnezeu mă va primi.”

În rest două scrisori ale lui von Raumer către Guizot o amintire asupra lui Jacques Rivière fostul di-

rector al revistei, semnată de Marcel Arland și o schiță de Jean Cassou, unde autorul descrie o luptă de gladiatori — „Gladiatorul centenar“.

Les nouvelles littéraires Nr. 646, 647, 648 și 649. În numărul din 2 Martie, afară de un portret interesant al lui Stuart Merrill semnat de Henri de Régnier și de cronică literară a lui Edmond Jaloux reținem un articol despre „caracterul englez“, scris de romancierul englez Charles Morgan, din care desprindem acest pasaj:

„Ceeace ni se pare că s'a întâmplat englezilor, nu este că au pierdut în întregime acea „perfecțiune“ sau acea „nebunie“ care era odinioară în mod manifest caracterul ei propriu, dar că au acoperit-o cu o îmbrăcăminte uniformă de bune maniere. Aceste calități de ardoare sau de nebunie cari altă dată se exteriorizau la oamenii cari se calificau drept originali, fanatismul geniului și ciudățenia capriciilor, independența intelectuală care putea deveni curată aronganță, spontaneitatea cu care cineva accepta de a-și ușura inima și care făcea mai ușor drumul lacrimilor, râsul mai tumultos și orice sentiment mai puțin încurcat decât e azi, până la extravaganța mobilă și stupidă care în timpul lui Goethe făcea din englezi oameni complecși sau perfecți imbecili, toate acestea au fost refulate și refi-nute. Dacă există azi ființe tot atât de complete și risipitoare ca și London sau Byron, Fox, Nelson sau Beckford de Fonthill, ei ascund lumina lor sub obroc, „trade-union“-urilor sau al „public-school“-urilor. Toți englezii au o educație excelentă, iată pericolul. Ei nu se mai precipită înainte spre a-și încălzi mâinile la focul vieții, ei preferă dacă sunt bătrâni să facă o melancolică plimbare, cu câinele lor și dacă sunt tineri, să rămână așezați în

ranguri, la stânga sau la dreapta, lângă radiatorul totalitar“.

În numărul din 9 Martie găsim un articol interesant al fraților Tharaud despre viața amoroasă a lui Balzac și interesante traduceri din literatura neogreacă. O pagină întreagă e consacrată lui Masaryk, cu prilejul aniversarului, cu multe citate din opera filozofului om de stat. Dintr'un articol al lui Georges Duhamel contra arhitecturii moderne cităm începutul: „Dela Houston la Helsingfors de la Heliopolis la Moscova, de la Cap la Karbin și mai departe încă arhitectura modernă, unificată ca prin minune, seamănă; la suprafața lumii o mulțime surprinzătoare de construcții în formă de cuburi și de paralelipiede, construcții pe cari suntem obligați să ne resemnăm a le spune case, și sfârșitul: „Dacă trebuie să fac concesii, adopt cu ochii închiși acest cubism monoton pentru gări, pentru antrepozite, pentru edificiile administrative, poate pentru școli, cu condiția ca să se potrivească peisajul, să nu se opună. Dar pentru „casa omului“, cer să reflectez înainte de a contrasemna fanteziile, orcât de monotone ale acestei arhitecturi. Există de altfel o ramură a arhitecturii unde respectul tradițiilor e strict observat. E arhitectura marinei. Imposibil de a uita că un vas trebuie să meargă pe apă și trebuie să fie construit după regulile seculare pentru a rezista tuturor forțelor compacte ale mării și ale cerului. Pământul e și mai acomodant sau, cel puțin mai resemnat. Păcat că nu înghite clădirile cari-l sfidează și cari, mai ales, îl dezonorează!“

În numărul din 16 Martie trebuie citit în întregime articolul „Un nou păgânism“ ideia rasistă și ideia de creștinism german care bântuie în Germania. Într'un articol intitulat „Arta și publicul“, pictorul și criticul de artă André Lhote preconizează enun-

țarea unor legi tehnice după cari publicul să recunoască adevărata pictură și să nu cadă în erezia de a aprecia operele de diletanți. Iată o critică a gustului public de azi:

„Temperatura artistică a scăzut progresiv, tabloul nu mai este considerat de consumatori decât sub unghiul schiței fugitive și idealul actual, afară de câteva excepții rare, a devenit un ideal de amator. Adaog că tabloul a devenit, grație complicității câtorva pictori îmburgheziți, un simplu obiect de distracție, în loc de a rămâne ceea ce a fost todeauna: un exploziv, un focar de incendiu pentru inimă și spirit. De aci, cei câțiva rari pictori, cari se ridică deasupra mulțimii de mânuitori de bidinele, rămân neînțeleși sau nu sunt apreciați decât prin manifestările lor cele mai plate“.

Marianne. Magazinul actualității franceze și internaționale e todeauna ținut la curent cu o promptitudine care te face invidios. Informația activă, verva în comentarii și detaliul bine exploatat sunt caracterele revistei, la cari se adaugă reportagiile documentate asupra unor chestiuni diverse, dar mai ales de politică actuală. Se remarcă dintre toate numele acela a lui Emanuel Berl, directorul revistei, ale cărui articole, pe lângă justețea și echilibrul vederilor conțin un spirit de esență franceză. În ultimele numere am putut urmări marea povestire istorică a lui Paul Rival despre Marie Mancini, iar Nr. din 27 Martie Joseph Jolinon a început o evocare a sec. XVII — cu care secolul nostru are câteva asemănări! — sub figura lui Marchin. În Nr. 125 din 13 Martie Jacques de Lacroette scrie despre „Carnotele“ lui Ludovic Halévy și spune aceste juste lucruri despre jurnalele intime:

„Am observat adesea cât de greu este de a da într'un jurnal intim o

imagine exactă despre viața noastră, cu dibuirile ei, divagațiile ei, pocăirile ei. E totdeauna un personaj particular care ia cuvântul mai tare decât celelalte, le forțează să tacă și deformează mai mult sau mai puțin figura noastră. Aci e pictorul care nu vede decât culorile, aci caricaturistul puțin cam invidios, aci moralistul. Și acest personaj variază după ritmul vieții noastre“.

În același articol autorul spune, mai jos despre roman:

„În paranteză, cunoașterea politicii e indispensabilă oricărui romanțier. Pentru ca un personaj să fie bine stabilit, cum se spune, trebuie să aibă cele trei dimensiuni, adică să se știe despre el care e religia sa, sensualitatea sa și opinia sa politică. Stendhal, Balzac, Proust (la acesta din urmă cultul inconștientului ține loc de credință) au observat bine aceasta și cunoșteau admirabil paleta culorilor politice“.

Arbiter.

MAGHIARE

Nyugat (An. XXVII. Nr. 2 și 3. Februarie și Martie 1935). Revista caută să păstreze contactul neîntrerupt cu actualitatea. În acest scop face importante concesii, ba de multe ori chiar capitulează în fața gustului cititorilor.

În aceste numere d. Aladar Schöpflin scrie despre Sigismund Moricz, romancier realist, care într'o trilogie de roman a evocat, cu o forță robustă, dar nu fără nici-o tendențiozitate, cea mai interesantă epocă din istoria Ardealului: aceea a principilor Gavril Bathory și Gavril Bethlen. Această epocă constituie momentul decisiv în care principatul ardelean a fost pus să opteze definitiv pentru orient sau occident. Moricz, cu instrumentele sale realiste, ne prezintă pe Gavril Bathory ca pe un „tip orien-

tal", afemeiat, rob al pasiunilor, similar unui hatman cazac sau unui han tătar. Iar Gavril Bethlen, în fantezia lui, este creațiunea creștinismului, care sacrifică fericirea sa proprie pentru idealul de a face țara lui fericită. D. Schöpflin afirmă că aceste trei romane sunt sinteza tuturor calităților de cari a dat dovadă romanierul până în momentul de față.

D. Gavril Halász se ocupă cu viața poetului Ioan Bacsányi, care a fost una din cele mai tragice figuri ale literaturii ungare dela sfârșitul secolului XVIII-lea. A fost acuzat că ar fi tradus manifestul, prin care Napoleon Bonaparte, a invitat națiunea ungară, dela porțile Vienei, să pună mâna pe arme și să se emancipeze de sub dominațiunea austriacă. Bacsányi a urmat pe Napoleon la Paris, unde a trăit dintr'o modestă pensie acordată de cabinetul împăratului. Căsătoria acestuia cu Maria Luiza, odrasla Habsburgilor pe cari îi ura fanatic, l-a desechilibrat. Soția-sa: Gabriela Blaumberg, cunoscută poetă austriacă, a făcut exasperate intervenții pe lângă Maria Luiza și Metternich, spre a obține permisul să se reîntoarcă în Austria. În zadar. Cancelarul o refuză categoric, iar împărăteasa nici nu-i răspunse. Când Bacsányi nu-și mai poate stăpâni nostalgia și revine în Austria, cancelarul dă ordin de arestare și după o închisoare de un an, îi indică orașul Graz ca domiciliu forțat. Acolo moare fără să încheie pace cu autocratismul austriac și cu colegii săi unguri cari, pentru diferite avantajii materiale și sociale, au trădat unul câte unul liberalismul.

Este foarte interesant eseul d-lui Iosif Reményi, profesor la Universitatea din Cleveland: „Proza modernă americană”, care, în realitate, este prefața antologiei recent editată din

operile prozatorilor americani contemporani. D-sa cercetează motivul pentru care operile literare americane nu mai în ultimele două decenii au putut ancora în sufletul cititorilor europeni. Constată că America trece printr'o metamorfoză sufletească epocală datorită frământărilor economice și sociale postbelice. Burghezia americană, pentru care, înainte de războiu, scopul vieții era redus la asigurarea cât mai complectă a condițiunilor materiale, sub presiunea crizei economice și sociale, după războiu a învățat să sufere. America abia acum a început să se formeze ca națiune, emancipându-se de sub tutela spirituală engleză, deci, și literatura ei numai după războiu a izbutit să reprezinte colori distincte pentru Europa.

Revista continuă ancheta: „Ce trebuie să facă scriitorul contra războiului?” D. Oscar Gellért, unul dintre redactorii ei, spune că în timp de pace scriitorul are obligațiunea morală să arate că războiul nu este un fenomen natural, iar în timp de războiu, nu trebuie să-i aducă elogii. D. Frideric Karinthy, cunoscutul umorist, crede că scriitorul este dator să lupte din răspuțeri contra lui, iar Andrei Nagy îl îndeamnă să demaște cu curaj marea industrie, care a făcut ca războiul să devie o putere autonomă.

Reținem obiecțiunile d-nei Sophie Török, făcute pe marginea autobiografiei d-lui Ladislau Németh: „Omul și rolul”. Acest articol ne demonstrează enervarea cu care lumea literară din Ungaria a primit apariția conducătorului generației tinere. Grupul „Nyugat” nu-i poate ierta că s'a emancipat de sub dictatura vechilor cenacluri literare și a editat revista „Tanu” (Martor), ca organ al

generației, care și-a permis luxul de a-și îndrepta privirea spre viitor.

Erdélyi Helikon (An. VIII. Nr. 3. Martie 1955) D. Alexandru Makkai analizează psihologia romanelor lui Aron Tamási, considerat ca cea mai marcantă figură a literaților contemporani, a cărui poezie arată o apropiată înrudire cu mitul popular.

D. Francisc I. Szemlér publică un elogiu impresionant la adresa d-lui Octavian Goga, cu ocazia apariției „Tragediei Omului” în limba românească. Din punct de vedere al politicii literare, atribuie o deosebită importanță faptului, că această traducere a fost făcută de unul dintre cei mai mari poeți români și editată de „Fundatia Culturală Regele Carol al II-lea”. Apariția acestei traduceri, după părerea criticului, a deschis un nou drum pentru apropierea celor două popoare.

Analizând însăși traducerea, ca operă de artă, constată cu satisfacție pronunțată, că d. Goga a redat textul original cu o rară fidelitate, nu numai din punct de vedere al înțelesului, dar — ceea ce constituie adevăratul lui merit — a transpus și atmosfera psihică a tragediei. Ba mai mult, limba rigidă și aspră a lui Madách, în traducerea d-sale a devenit caldă și muzicală. Muzicalitate, care se datorește construcției armonice a limbii românești. Deaceia unii dintre comentatorii români au găsit că limba traducerei alocurea se apropie de perfecțiunea și frumusețile limbii lui Eminescu.

După părerea d-lui Szemlér, traducerea d-lui Goga are un singur defect: că a suprimat dualismul spiritual care stă la baza filozofiei lui Madach. Dumnezeu și Lucifer, în concepția acestuia, ca și în filozofia zen-dică, sunt rivali cu o forță egală.

D. Goga — probabil conștient — a înlăturat această egalitate în detrimentul lui Lucifer. Astfel în Tabloul I d. Goga traduce:

„Și n'ai simțit că făurirea minții
De-un haos și-e priponită
Ce-i stavilar oricărei firi pe lume.”

Iar în textul ungar ideea de mai sus este completată cu următorul rând:

„Și ai fost forțat de dânsa să
creiezi...”

Madach dă următoarele cuvinte în gura lui Lucifer răsvrătit:

„Am creiat împreună:
Eu parte cer”.

Text pe care d. Goga îl traduce astfel:

„E înzadar. Legat ne fuse traiul:
Eu parte cer”.

În tot cazul traducerea d-sale a fost primită cu ovații neobișnuite.

Korunk (An. 10. Nr. 1, 2. și 3 Ianuarie—Martie 1955). Revista publică un fragment din lucrarea d-lui Gheorghe Bölönyi: „Adevăratul Ady”, editată de curând în limba ungară, la Paris. Strămoșii lui Ady au fost „mici nobili” în județul Sălaj. El s'a născut într'un sat locuit în majoritate de români ceea ce justifică simpatia lui față de naționalitățile Ungariei de odinioară, în special, față de români.

Ștefan Balint analizează ultimele romane „sociale” ale lui C. Stere, L. Rebreanu, M. D. Cocea (Fecior de slugă, care a apărut și în ungurește, în ziarul „Népujság” din Brașov), Cezar Petrescu, Petru Bellu și I. Peltz, cărora le reproșează că trec indiferenți pe lângă pretinsele „suferințe” ale muncitorilor români.

Alexandru Kibédi publică nouă poe-

zii bine traduse din ciclul Horia al lui Aron Cotruș.

Redactorul Gavril Gaal face un interesant raport asupra literaturii ungare postbelice din Ardeal. D-sa găsește, cu drept cuvânt, că această literatură este dirijată în mod artificial de sus și nu isvorăște din conștiința maselor. Ea obține mai mari succese în Ungaria, unde este privită ca un semn al vitalității maghiarimei deslipite, decât în Ardeal, pentru care se face „S'a creiat o situație curioasă — încheie —: clasa dominantă din Ungaria își procu-

ră literatura, una dintre cele mai importante arme ideologice, din Ardeal. Literații din Ungaria (Sigismund Móricz, Ludovic Zilahy, Ludovic Bibó, Joan Kodolányi, Alexandru Márai, Iosif Erdélyi, Laurențiu Szabó etc.), față de literatura din Ardeal, au în plus: simțul social și de critică, ceace nu convine clasei dominante. Deci, literatura ardeleană își datorează succesul din Ungaria faptului că ignorează cu desăvârșire considerațiunile sociale“.

Alexandru Olteanu.

PROGRAMUL „SĂPTĂMĂNEI CĂRȚII“ IN TOATĂ ȚARA

Inițiativa Majestăei Sale Regelui Carol al II-lea — a însuflăți sărbătorirea „Săptămănei Cărții” — organizată prin Fundațiile Culturale Regale cu concursul scriitorilor și editorilor, începe anul acesta în ziua de 12 Mai.

Toate librăriile vor fi împodobite numai cu cărți românești în această săptămână — atât clasice cât și de literatură contemporană. În toate centrele, la îndemnul domnilor prefecți, primari, preoți și profesori, vor avea loc șezători și conferințe privitoare la cultura românească și la comorile literaturii noastre. Vor participa toți intelectualii, alcătuind din vreme programul localnic al acestei acțiuni menite să atragă atențiunea deopotrivă asupra valorilor din întreaga literatură cât și asupra talentelor regionale. Pretutindeni unde va fi cu putință se va folosi acest prilej pentru întemeieri de biblioteci publice sau pentru întregirea înzestrărilor celor existente. *Un comunicat special al*

Ministerului Instrucțiunii va arăta amănunțit cum trebuie să fie această sărbătoare în toate școlile.

Din diferite centre au început să se alcătuiască comitete de acțiune, pentru ca anul acesta înfăptuirea unei bune organizări să întrunească toate puterile celor conștiinți de însemnătatea și menirea acestei sărbători. Astfel ia ființă o datină nouă dintre cele mai frumoase și mai folosite tuturor. Uniunea Fundațiilor Culturale Regale va culege informațiuni asupra condițiilor în cari dceurge „Săptămăna Cărții” în toată țara, referind celor în drept asupra străduințelor și rezultatelor așteptate.

Începând cu numărul 3 al revistei „Familia” vom continua publicarea romanului „Kyazim” a directorului nostru M. G. Samarineanu.

Partia III care urmează ore același pitoresc și vraje.

CARTI PRIMITE LA REDACȚIE

DELA EDITURA FUNDAȚILOR REGALE

C. Gane — Trecute vieți de domni și domnițe, Vol. II, lei 160.
E. Lovinescu — Odiseia. Traducere, lei 60.

DELA EDITURA ADEVĂRUL

Maria, Regina României — Povestea vieții mele, Vol. II, lei 120
Dan Petrașincu — Sângele, roman, lei 60.

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Remus Dumitrașcu — Ghiarele, roman, lei 75.

EDITURA NAȚIONALĂ CIORNEI

Stefan Zweig — Simțuri rătăcite, lei 50.
Heinrich Mann — Vânătoarea dragostei, roman, lei 90.
Somerset Maugham — Impasul, roman, lei 65.

EDITURA „UNIVERSALĂ” ALCALAY & Cie:

Tudor Arghezi — Ochii Maicii Domnului, roman, lei 70.
N. D. Cocea — Nea Nae, roman.
Ion Petrovici — Figuri și concepții filozofice contemporane.

EDITURA VREMEA

Lucian Boz — Cartea cu poeți, lei 60.

DELA ALTE EDITURI ȘI AUTORI

Eugen Constant — Condicar de lume nouă, roman, lei 40.
Teodor Scarlat — Claviaturi, poezii, lei 50.
Traian Herseni — Realitatea socială, lei 80.
Gheorghe Kristóf — Istoria limbii și literaturii maghiare
Dr. I. Popescu-Sibiu — Fata de azi la lumina psihanalizii
Dr. Augustin Roșiu — Din trecutul orașului Cluj
Ion Mușlea — Contribuțiuni la cunoașterea bibliotecilor românești ale orașelor din Transilvania.